

ՍԻՈՆ
Կրօնական Գրական
Բանասիրական

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏ ԵՐԽՈՒՄԱՆԷՐԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԱՐԻՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՐ
 ՀՐԶԱՆ 1957

ԼԱ.
 ՏԱՐԻ

«سِيُون» مجلة أرمنية شهرية، دينية، أدبية، ثقافية، للغة والبيان

"SION," an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology
 Printed in JERUSALEM

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. եկեղեցական վարժարաններու Տնօրէնութեանց եւ գրասէր հասարակութեան կը տեղեկացնենք թէ, ձեռնարկած ենք վերսին հրատարակել, մեծարժէք եւ իր տեսակին մէջ եզակի գործ մը. — Հանգուցեալ մեծամուն գրագէտ-քննադատ Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ դասագիրքը՝ Բ. Տպագրութիւն:

Այս առիթով, Սրբոց Յակոբեանց Տպարանիս Տեսչութիւնը, մասնաւոր աշխատանքով պիտի փութացնէ հրատարակութեան գործը, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին, դասագիրքը պատրաստ ընելու համար:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

ՀԱՅՍ ՏԵՍԱՆ

ԵՐԳԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ

Քառաձայն խումբի համար եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Հայերէն բնագրով եւ Անգլիերէն քարգմանութեամբ

Դաշնաւորեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Անգլերէնի քարգմանեց՝

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊՍ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ

Հրատարակեց՝

ԹՈՐԳՈՄ ՎՐԳ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Էջ 70, Դին 4 դրլար, առաքման ծախքը ներառեալ

10 եւ աւելի օրինակ ապսպրանքին՝ 15% զեղչ

Դիմել՝ Armenian Patriarchate, Printing Press, P. O. B. 4001, Jerusalem, Jordan.

Armenian Church Diocesan Office, 630 2nd Ave., New York 16, N. Y., U. S. A.

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԵՐ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԷԻ

Բ.

ՍՈՒՐԲԷ ԵՒ ՏՕՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

(Համառոտ տեղեկութիւններ Հայց. Եկեղեցւոյ տօնակի Սուրբերու եւ Տէրունական Տօներու մասին)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Էջ՝ 300

Դին 5 Շիլին

կամ Լիր. 3 քորոսկի

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ		169
— Կրթական մեր հունձքը		
ԿՐՕՆԱԿԱՆ		
— Աղօթք Ներսէս Հայրապետի խաղողի օրհնութեան համար		173
— «Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ»	ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ	175
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ		
— La Profundis	Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ	178
— Նայիրեան դալար բարդի	ՀԱՄԾ ՍԱՀԵԱՆ	180
— *	» »	180
— Կակաշ	» »	180
ՊԱՏՄԱ—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ		
— Պապ Արեակունի	ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ	181
ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏԱԿԱՆ		
— Միջնադարեան հայ կոմպոզիտորներ	ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ	187
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ		
— (Խել) Յովհաննէս Թլկուրանցի	Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ	190
ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ		
— «Միսիկ Տաւիլ»	ՍՈՍ—ՎԱՆԻ	195
ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ		
— Քելհամի ասուածաբանական դպրոցը Անգլիոյ մէջ		197
Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեանի այցելութիւնը Սուրիա եւ Լիբանան		198
Զեռնագրութիւն կուսակցօն Բահաններու		200
Կիսասարկաւազութեան եւ դպրութեան ասիաններու զբոսը		202
Երանաշենոհ Տ. Կիւրեղ Պատրիարքի շիրմաքանդակի բացումը		203
Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեռնարանը		204
Խարբուրտի եկեղեցիին բարեբարը		204
Պատօնական Հաղորդագրութիւն Ս. Արքուդոյ Դիւանէն		205
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ		
— Հեռագիրներ		209
— Եկեղեցական—Բեմական		209
— Պատօնական		210
— Ամսվերջի հանդէսներ Ս. Արքուդոյ վարժարանաց		212
— Ամսվերջի հանդէս Ժառ. վարժարանի եւ Ընծայարանի		216
ԳՐԻՂՈՐ ԴԵՐԵՂ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԿՏԱԿ		

تصدرها - بطريكية الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النياحة الاسقف هايكازون أبراهاميان
يوليو - أغسطس ١٩٥٧ طبع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ٧ - ٨

—= Ս Ի Ո Ն =—

Լ.Ա. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1957

❧ ՅՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ ❧

ԹԻԻ 7-8

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԵՐ ՀՈՒՆՁԻԸ

Արտասահմանի մէջ Հայ Ազգային-եկեղեցական կեանքի ամենէն յուսադրիչ և սրտապնդիչ կողմը կրթական գործն է, որուն համար վերջին տասնամեակին, մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ զնահատելի ճիգ կը թափուի և որուն յատուկ ուշադրութիւն կ'ընծայուի։ Այս ընդհանուր շարժման և զովելի հետաքրքրութեան մէջ կարեւոր բաժին ունի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը, որուն հսկողութեան ներքե կը գործեն, բացի ժառանգաւորաց Վարժարանէն և Ընծայարանէն՝ Ս. Թարգմանչաց Նախակրթարանը և Երկրորդական վարժարանը և քանի մը ուրիշ ազգային վարժարաններ։

Անցնող ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցան Ս. Աթոռոյս վարժարաններուն ամառային քննութիւնները, վկայականներու և մրցանակաբաշխութեան հանդէսները, ինչպէս նաև դաշտահանդէսներն ու պազարը, ուր յաջորդաբար յայտադրուեցան մեր տղոց ֆիզիքական կրթութիւնը և աղջիկներու ձեռագործներն ու աշակերտներու ձեռարուեստի աշխատութիւնները։ Այս առիթները լաւագոյն պատահութիւնը ընծայեցին մեզի, վերահասու ըլլալու նաև այս տարուան մեր կրթական գործին նշանակելի յաջողութեան։

Արդարև երջանիկ պարագայ մըն էր տեսնելը թէ ինչպէս տքնաշան աշխատանքով և զոհողութիւններով մեր վարժարանները կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին այս տարի, իբրև կրթական մակարդակի բարձրացում, իբրև որակ, ոգի, և ընթացաւարտ աշակերտներու թիւ։

Իսկ եկեղեցական ասպարէզի մէջ մտնելու համար մեր ժառանգաւորաց վարժարանին և Ընծայարանին մէջ պատրաստուած Արեղաններու և Սարկաւագներու ձեռնադրութիւնը ամէնքս դրաւ կրօնական-եկեղեցական խանդավառութեան բարձր մթնոլորտի մը մէջ։

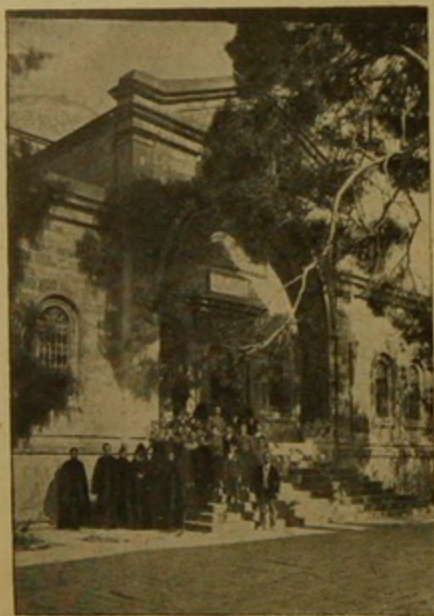
Ս. Ա. Թ. ՈՌՈՑՍՈՒ Ժ. Ա. Ռ. Վ. Ա. Ր. Ժ. Ա. Ր. Ն. Ն. ՈՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԸ

Հակառակ մեր բազմապիսի դժուարութեանց, որոնց տեսակները բացաւորաւ ենք Սիւնի՝ էջեբէն մեր յարգելի ընթերցողներուն, ժառանգաւորաց

Վարժարանը այս տարի ևս շարունակեց իր զործը: Ընծայարանի բաժնին համար այս տարի ունեցանք ուսուցչական զօրաւոր կազմ մը զոր կը զլխաւորէր Ամեն. Պատրիարք Սրբ. Հայրը: Ուսուցչական կազմին մէջ կը գտնուէին Գերշ. Տ. Շնորհք Եպս. Գալուստեան, Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Պողարեան, Գերշ. Տ. Հայկազուն Եպս. Արրահամեան, Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան, Հոգշ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գաբրիէան և Վեր. Էվլերի Անկլիքան երէցը և այլ աշխարհական ուսուցիչներու կարող փաղանդ մը:

Իբրև աւարտականներ, այս տարի ժառ. Վարժարանը և Ընծայարանը տուաւ մեր Ս. Եկեղեցիին չորս ընծայեալներ, որոնք ձեռնադրութեան շնորհը ընդունելով մտան կուսակրօն քահանայութեան կարգը, ծառայելու համար Աստուծոյ և Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Անոնք իբրև զիտակից և պատրաստուած եկեղեցականներ, կուգան իրենց թարմ ուժերով և զգօն լրջութեամբ աւելցնել Հայց. Եկեղեցւոյ ծառայողներու թիւը:

Ընդհանուր կրթական զործին առնչութեամբ, չորս նոր Արեղաններու մեր թիւին վրայ յաւելումը ինքնին ուրախալի երեւոյթ մըն է, վասնզի Ս. Աթոռոյս նեղ օրերուն մէջ մեծցած և հասակ առած, բազում զոհողութիւններու զինը եղող Արեղանները կը կոչուին ասպարէզի մը որուն զանազան մարզերու — կրթական, եկեղեցական, վարչական, ուսումնասիրական —, աշխատանքները առաջ պիտի տանին Աստուծոյ օգնութեամբ:

Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ԺԱՌ. ՎԱՐՎԱՐԱՆԸ

Ժառ. Վարժարանը այս տարի տուաւ նաև բարձրագոյն դասարանէն հինգ ընթացաւարաններ, որոնցմէ երեքը իրենց մէջ Ս. Եկեղեցիին ծառայելու կոչումը զգալով, ստացան Սարկաւազութեան տատիճան: Յառաջիկայ տարի պիտի կազմեն Ընծայարանի բաժնին Ա. դասարանը և եռամեայ շրջանէ մը ետք պիտի կոչուին կուսակրօն քահանայութեան:

Անվերապահօրէն կրնանք յայտարարել թէ նիւթական խնամք, ճիւղ, եռանդ չխնայուեցան ժառ. Վարժարանին համար թէ վանական վարչութեան և թէ տեսչութեան կողմէ, բաղձալի արդիւնքի մը հասնելու համար: (Տե՛ս Տեղեկագիր ժառ. Վարժարանին):

Մեր ուսուցչական կազմը իր կարելի լաւագոյնը ըրաւ աշակերտները մեր նախահարց կրօնական բարձր ոյգին և հաւատքին

մէջ պահելու, միշտ մօտեցնելով և հաղորդ պահելով մեր մշակոյթին որպէսզի անանելով և լեցուելով, իրենց կարգին անոնք ևս կարենան քրիստոնէաբար և հայեցի դաստիարակութեամբ հաղորդ պահել ուրիշներ մեր արժէքներուն, որով կ'երաշխաւորուի մեր զոյութիւնը:

ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Այս տարուան կրթական մեր հուճճքին մէջ նշանակելի պարագայ մըն է նաև Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի երկրորդական բաժնի շրջանաւարտները: Հակառակ տասնամեակէ մը ի վեր Ս. Երկրին մէջ տիրող քաղաքական տագնապին, Ս. Աթոռոյս նիւթական անձկութեան և մեր ժողովուրդին տնտեսական նեղ պայմաններուն, հինգ տարիներ առաջ, Տնօրէն Ժողովոյ բարեհաճ կարգադրութեամբ և վարժարանիս սրտեռանդն և հոգեւին նուիրուած տեսչին ջանքերուն, կարելի եղած էր աւելցնել Թարգմանչաց Նախակրթարանին վրայ երկրորդական բաժին մը ևս որ ահաւասիկ, այս ուսումնական շրջանի աւարտին, կուտայ իր առաջին հունձքը — վեց շրջանաւարտներ. զիտակից, կորովի և ուսեալ տղաք, որոնք իրենց ազգին, հայրենիքին և եկեղեցիին սիրով լեցուած մեծ և զեղեցիկ նուէրներ են վարժարանիս միջոցաւ ազգէն ազգին ընծայուած: Իր պիւտճէն պատահական նուիրատուութիւններով հաւասարակշռող Հաստատութեան մը համար, որպիսին է Թարգմանչաց Վարժարանը, լուրջ պատասխանատուութեան խնդիր մըն է երեսուն որակաւոր ուսուցիչներու խումբ մը պահել. սակայն ապաւինած Աստուծոյ նախախնամութեան և ի սփիւռս աշխարհի ցրուած, ի մասնաւորի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կրթասէր հայ ժողովուրդի օժանդակութեան, սկսուած զեղեցիկ և զնահատելի այս զործը առաջ կը տարուի նուիրեալ և զոհողութեան ոգիով տոգորուած ուսուցիչներու օժանդակութեամբ: (Տե՛ս վարժարանիս տարեկան Տեղեկագիրը):

Նախակրթարանի բաժինէն ընթացաւարտ եղան 18 պատանիներ և պարմանուհիներ, որոնց մեծամասնութիւնը կ'անցնի յառաջիկայ տարի մեր Թարգմանչաց Վարժարանի երկրորդական բաժնին: Տեղւոյս այլ վարժարաններու տնօրէնութեանց իսկ վկայութեամբ կարճ ժամանակի մը ընթացքին մեր զըպրօքը հաւասարեցաւ և այժմ կը մրցի այլ վարժարաններու հետ: Մեր աշակերտները մասնակցելով կրթական նախարարութենէն ճանչցուած Լոնտոնի համալսարանին *General Education Certificate*ի քննութիւններուն, յաջողութեամբ կ'անցընեն զայն:

ՍՄՄԱՆԻ ՀԵԹՈՒՄԵԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

Յորդանանի մայրաքաղաք Ամմանի մէջ ունինք մօտ 3000 հայեր ուրոնց զաւակներուն կրթութիւնը ևս ստանձնած է Ս. Աթոռը հովանաւորելով և օժանդակելով անոր ամէն կերպով: Վարժարանին տեսուչն է Ս. Ուխտիս Միաբանութեան անդամներէն տեղւոյն հոգեւոր հովիւը: Դժբախտաբար վարժարանին չէնքը արգիւական դպրոցի մը բոլոր տուեալները չի լրացներ, և տարուէ տարի աճող աշակերտութեան համար անբաւարար կուգայ: Այնուամենայնիւ այս վարժարանն ալ վերջին հնգամեակին օժտուած ըլլալով ուսուցչական որակաւոր կազմով մը աւարտեց ուսումնական շրջանը լաւագոյն արդիւնքներով, պահ մը մոռցնել տալով չէնքին անյարմարութիւնները:

Ամեն. Պատրիարք Սրբազանը, ինչպէս Երուսաղէմի մէջ, նոյնպէս և այս-

տեղ, անձամբ ներկայ եղաւ ամսվերջի հանդէսին, և մրցանակաբաշխութիւնը կատարեց իր Հայրական օրհնութիւնները տալով 27 շրջանաւարտ սան-սանուհիներու:

Յիշեալ կրթարաններէն գատ, Ս. Աթոռս կը հովանաւորէ նաև մայրաքաղաքէն 30 քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Ռըսէյֆա գիւղին Ազգ. վարժարանը: Այս վարժարանն ալ անմիջական հակոդութեան ներքեւն է Ամմանի հոգեւոր հովիւին:

Այս տարի իրենց կրթական գործը շարունակեցին նաև Իսրայելի մեկ զոյգ վարժարանները, Յոպպէի Ս. Գլիսադիր ու Հայֆայի Ս. Եղիա ազգային ու սուֆնարանները: Վերոյիշեալ քաղաքներէն մեր ժողովուրդի արտագաղթը ու երթեւեկի դժուարութիւնները աչքի առջև ունենալով՝ կարելի է ըսել թէ այդ զոյգ վարժարանները նոյն կենսունակութիւնը չունին այժմ, ինչ որ ունէին Պալեստինի նախապատերազմեան շրջանին: Այնուամենայնիւ այստեղ եւս հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ առաջ կը տարուին կրթական աշխատանքները Իսրայելի հոգեւոր հովուի տեսչութեամբ:

Համաշխարհային զոյգ պատերազմներու հետեւանքով առաջ՝ եկած է քառասային վիճակ մը, ուր անխուսափելիօրէն կը տիրեն յոռետեսութեան, անհաւատութեան և անհանդուրժողութեան բնագոյներ: Որուն հետեւանքով դարերով ի պատուի եղող ու նուիրականացած բարոյական, հոգեկան արժէքներ կը խեղաթիւրուին ու կ'եղծուին: Զանազան յոռի ազդեցութիւններ իրենց աւերը կը գործեն նաև մե'ր ընկերութեան «փոքրիկ հօտին» մէջ, որուն առաջքը առնելու համար մեծ ու նուիրական դեր մը կատարելու կոչուած են մեր կրթական վառարանները: Հետեւաբար ցորենը որոմէն գատելու պայծառ աշխատանքն է որ պէտք է տանին հայ ուսուցիչները իրենց աշակերտներու մէջ ներարկելով առողջ կրթութեան կենսանիւթը, զգուշացնելով զանոնք յոռի ազդեցութիւններու թոյնէն և ապականութենէն: Հոգեկան առողջ և բարոյական ճշմարիտ սնունդ պէտք է ջամբուի մեր երիտասարդ սերունդին, վասնզի ամենէն աւելի այդ տարիքին է որ անոնք ատակ են ազդուելու և ծռելու փչող նոր հովերու առջև: Ս. Աթոռոյս հովանիին ներքև, խնկաբոյր մթնոլորտ մը մէջ մեր աշակերտները կը զարգանան Աւետարանի Լոյսին մէջ, եկեղեցւոյ սիրով, քրիստոնէական առաքինութիւններով և հայրենիքին հանդէպ տածուած անկեղծ զգացումներով:

Կը հաւատանք թէ ամէն բան, յատկապէս մեր հայեցի նկարագրի ազնւագոյն գծերուն պահպանութիւնը կախում ունի նոր սերունդին առողջ դաստիարակութենէն: Եւ Ս. Աթոռը, արուած պայմաններու տակ, իր կարելին կ'ընէ նման կրթութիւն մը ջամբելու իր հովանիին ներքև զանուոյ վարժարաններու աշակերտներուն:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ԱՂՕԹՔ ՆԵՐՍԷՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

ԽԱՂԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Աւետարանաբարի վերածնունդ: Կը կարդացուի Վերափոխման օգին — խաղողօրհնէփի ատեն)

(Աւղղուած առ Հայր Աստուած)

Տէր Աստուած, Հայր անսկիզբ, անստեղծ և անմահ բնութիւն. դուն ինքնագոյ հոս և ոչինչէն գոյացուցիր բոլոր արարածները: Դուն ստեղծագործութեան երրորդ օրը հրամայեցիր որ երկիրը բուսցնէ զանազան պտղատու տունկեր և բոյսեր շնչաւոր և զգայական կենդանիներու պէտքերն համար: Անոնց հետ՝ քեզմէ իր անունը ստացած դրախտին մէջ՝ վայելուչ ծառեր տնկեցիր բանական արարածներուս բնականութեան և վայելքին համար: Ասոնք օրհնեցիր, աստուածային խօսքիդ համաձայն, թէ՛ ատեսաւ Աստուած որ Հատ բարի են և օրհնեց զանոնք Աստուած»:

Իսկ երբ մարդ մեղանչեց Քու պատուիրանիդ դէմ, արգիլեալ պտուղէն ուտելով, երկրի և անոր պտուղներուն վրայ Քու քրած աստուածային օրհնութիւնդ անէծքի փոխեցիր, երբ Ազամին ըսիր. «երկիրը անիծեալ պիտի ըլլայ քու աշխատանքիդ համար»: Այսու արդար վճիռ մը տուիր. որովհետեւ երբ գլուխը կը մեռնի, անկարելի է որ անդամները կենդանի մնան. այնպէս ալ անկարելի էր որ զգալի արարածներուն գլուխը, մարդը, մեղքով մեռնելէ վերջ, իր ծառայութեան համար ստեղծուած բնութիւնը՝ Քու կենդանարար խօսքիդ օրհնութեան մէջ անփոփոխելի մնար:

Իսկ երբ Քու ծածկուած հայրական սէրդ յայտնեցիր մարդկային ցեղին, Քու Միածին Որդիդ զրկելով, որպէսզի իրրեւ ծաղկեալ գաւազան բղխի Յեսսէի արմատէն ըստ մարմնոյ, և բուսնի իրրեւ գեղեցիկ և անուշահոտ ծաղիկ անարատ կոյս

Մարիամէն, և իրրեւ կեանքի ու անմահութեան պտուղ տրուի մեր մահկանացու բնութեան, խաչին վրայ Քրիստոսով վերստին օրհնեցիր ամբողջ տիեզերքը, համաձայն Քու անսուտ խոստումիդ որ հաւատքի հօր Արահամին տրուեցաւ, թէ՛ «Քու զաւակիդ մէջ պիտի օրհնուին երկրի բոլոր ազգերը»: Եթէ անէծքի դատապարտութիւնը տիրեց՝ թէ՛ ամէն ինչի վրայ իշխան կարգուած մարդուն և թէ՛ անոնց՝ որոնք իր իշխանութեան ներքեւ էին, ո՛րչափ ևս առաւել մարդկային բնութեան օրհնուելուն՝ նիւթական աշխարհն ալ հաղորդ պիտի ըլլար աստուածային օրհնութեանց: Ամենէն աւելի այդ օրհնութեան մեծագոյն շնորհին արժանացաւ խաղողը, որ Միածին Որդիիդ փերկական արեան նիւթը եղաւ, և որով զընուեցանք ու ազատեցանք մեղքի և մահուան ծառայութենէն: Խաղողի այս հիւթն էր որ խորհուրդի վերնատան մէջ Իր ձեռքն առնելով օրհնեց ըսելով. «Այս իմ արիւնս է»: Այս օրհնութեամբ խաղողի սեռին պատկանողները, այսինքն բոլոր պտուղները, ընդունեցան կառարեալ օրհնութիւն:

Եւ արդ, Տէր, այն օրհնութեամբ որով օրհնեցիր՝ Քու կողմէդ բարի ստեղծուած արարածները, թէ՛ առաջին և թէ՛ երկրորդ ստեղծագործութեանդ ատեն, օրհնէ՛ նաեւ յժմ խաղողի այս ողկոյզները որոնք Քեզի կը նուիրուին իրրեւ տարուան առաջին պըտուղները: Քանզի օրէնք զրիւր Խորայելի տոհմին, Մովսէսի միջոցաւ, որ բոլոր պտուղաբերներուն առաջին պտուղը Քեզի ընծայեն Վկայութեան Խորանին մէջ որպէսզի մասնաւոր այդ ընծաներով բոլոր պտուղներն ալ ստանան Քու օրհնութիւնդ: Այն-

պէս ալ այս նուիրուած պտուղին խառնէ և միացուր Բու աստուածային և հոգեւոր օրհնութիւնդ, որպէսզի այս նիւթական պտուղը ճաշակելով, Բու օրհնութեանդ աննիւթ շնորհը միանայ ասկէ ճաշակող-ներու հոգիներուն հետ, ընդունելով այս ճաշակումին հետ մեղքերէ մաքրութիւն և թողութիւն. ասով նաև արժանի ըլլանք ճաշակել կեանքի ծառին պտուղէն զոր Բերովքէներու դասուն հրամայեցիր պահել կրակէ սուրով: Այս ճաշակումով անմահացած և անմահներու խումբերուն հետ միշտ փառաւորենք զՔեզ Որդիին հետ և ամենասուրբ Հոգիովդ, այժմ, և միշտ, և յաւիտեանս. ամէն:

Աստուծոյ խնայողութիւնը:

(Ուղղուած առ Որդին Աստուած)

Օրհնեալ ես Որդի, Հօր Բանը, առաջին լոյսին անճառելի ճառագայթը, աներեւոյթ Աստուծոյ կերպարանքը և պատկերը, գոյակից Անոր հետ, և արարչակից Հօր՝ արարածներու ստեղծումին ատեն: Դուն խօսքով ըսիր՝ և եղան. հրամայեցիր՝ և հաստատուեցան. որովհետեւ Բու մտածելդ և կամենալդ արդէն կատարուած գործ է:

Դուն, ով Տէր, ծառատունկերէն ամենէն տկարը, որթատունկը, բարձրագոյն ծառերէն աւելի զօրաւոր ըրիր, անոր պտուղին օգտակարութեան համար: Զայն Քեզի, Դերագոյնիդ, նմանցնելով պատուեցիր, որովհետեւ զՔեզ որթատունկ անուանեցիր, իսկ սիրով Քեզի կապուածները ճիւղ կոչեցիր, Հայրդ՝ մշակ, որպէսզի արդարութեան պտուղ բերողները սրբէ, յօգողներու պէս, իսկ անպտուղները կտրէ նետէ իբրև նիւթ յաւիտեանական կրակի:

Մարգարէներով գինին տրտմութեան փարատիչ՝ և ուրախութեան պատճառ ցոյց տուիր. որովհետեւ «գինին կ'ուրախացնէ» ըսաւ ըստ մարմնոյ քու Հայրդ, Դաւիթ. իսկ անոր որդին Սողոմոն, կը հրահանգէ որ տրտմութեան մէջ եղողներուն գինի տրուի, զոր Դուն արդարեւ տուիր Վերնատան մէջ իբրև ուրախարար կրկին բաժակ՝ Բու Քաւիչ արիւնդ, և Հոգիին իմաստութիւնը:

Այս խորհուրդը նշանակեցիր նաև Բու օրինակդ եղող Մեկքիսեդեկով, երբ սա հաց

ու գինի մատոյց Աբրահամ նահապետին, նոյնը յայտնեցիր Նոյով, որ տրտմած էր աշխարհ ջրհեղեղով ջնջուած ըլլալուն համար, տալով ասիկա իրեն որպէս մխիթարութիւն. քանզի Նոյ տնկեց առաջին այգին, ինչպէս կ'ըսէ Ս. Դիւքը, և խմեց գինին և զմայլեցաւ արդարը:

Դինին թէև Քեզի իբրև բարի պարգև տրուեցաւ, սակայն զայն յիմարաբար գործածողները՝ արեւցութեամբ զայն իրենց համար չարիքի աղբիւրի կը վերածեն:

Եւ արդ, Տէր, օրհնէ Բու անունիդ փառքի տաճարին ընծայուած այս խաղողները, ինչպէս օրհնեցիր ողկոյցներու մէջ գտնուած ճիւղ: Շնորհէ, օրհնեալ այս պտուղէն ճաշակողին մեղաց թողութիւն և առողջութիւն հոգեոյ և մարմնոյ: Տուր ասկէ հաւատով ճաշակողին եղեմական Դրախտ անմահական պտուղէն ճաշակել, Դրախտ ժառանգող աւագակին պէս:

Օրհնէ, Տէր, այս նոր պտուղի նուիրատուները և այս անցաւոր պտուղի փոխարէն տուր անոնց անմահ կեանքը ընդունելու վայելքը:

Օրհնէ, Տէր, այն որթատունկերը և այգիները, որոնցմէ կտրուեցան օրհնութեան համար բերուած այս ողկոյցները և նուիրուեցան սուրբ եկեղեցիի. ըրէ զանոնք առատաբերք և բազմաբեղուն՝ պարարտ և բարի երկրի նման: Առանց փորձանքի պահէ, Տէր, արտերն ու այգեստանները, և հեռու պահէ զանոնք ամէն տեսակ մլասակար պատահարներէ որոնք վերէն կ'իջնեն մեր մեղքերուն համար. կարկուտէ, սառնամանիքէ, խորշակահար հովերէ, մլասակար ճճիւններէ, որպէսզի վայելելով Բու նիւթական բարիքներդ այս աշխարհին մէջ, արժանի ըլլանք Քեզի հետ ուտել և խմել Բու Հօրդ արքայութեան սեղանին վրայ ամենալեցուն որթատունկիդ բերքէն, համաձայն Քեզմէ տրուած անսուտ խոստումին: Ի պատիւ և ի փառս համագոյ երրորդութեանդ, Հօր և Որդւոյ և ամենասուրբ Հոգիիդ, որուն վայել է փառք, իշխանութիւն և պատիւ, այժմ, և միշտ, և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

“ԵԿԱՅԲ ԶԻՆԵՍՅՈՒՔ ՍՈՒՐԲ ԶԽՈՐԱՆՆ ԼՈՒՍՈՅ”

«Տեղիդ այդ լիցի Տաճար Աստուծոյ եւ Տուն աղօթից խնդրուածոց ամենայն հաւատացելոց, եւ Աթոռ Քահանայապետութեանն»:

Այսպէս խօսեցաւ Աստուած «երանելի Հօրն մերոյ Սրբոյն Գրիգորի»:

«Եւ լոյս հոսեալ ի վերուստ ի վայր, մինչեւ յերկիր հասանէր»:

Եւ ահա Ինքը Միածինը, «ի ձեռին իւրում ուռն մի մեծ ոսկի, սլացեալ խոյացեալ գայր. ըստ նմանութեան արագաթեւ արծուոյ. եւ եկն էջ եհաս մինչեւ մօտ ի յատակս երկրիս, ի շինամէջ քաղաքին եւ քաղխեաց զթանծրութիւն լայնատարած գետնոյն»:

Եւ «կանգնեցաւ սիւնն հրեղէն՝ Կաթողիկէ Եկեղեցի. որ ժողովէ զամենայն ժողովուրդն ի միաբանութիւն հաւատոց ի ներքոյ թեւոց իւրոց»:

Սիրելի հաւատացեալ հայ ժողովուրդ, տասնեւվեց փոթորկալից դարերու խորքէն կը յառնէ այսօր մեր հոգիներուն մէջ՝ ըսքանչելի հրաշք տեսիլքը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:

Երազ եւ իրականութիւն դարերու հետ կը հիւսուին, երազ եւ իրականութիւն դարերու հետ կը բարձրանան, եւ դարերու ծնունդ կուտան՝ հայոց հաւատքի փառքը երգելով:

Այս հաւատքի փառքով լուսաւորուած, մենք կանք ահա այստեղ, տեսնելու համար մեր սրտերու Տաճար Ա. Էջմիածինը: Այս է, սիրելիք, Տաճարը Աստուծոյ եւ Տունը աղօթքի՝ համայն հայ հաւատացեալներուն, եւ Աթոռը ամենայն հայոց Քահանայապետութեան:

Այսօր, Տէրը եւ Փրկիչը մեր՝ Միածին

Եւ ասէ Աստուած. «Հեղից յվզոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ. եւ մարգարէացին ուսեմք ձեր եւ դսեմք ձեր եւ ձեմք ձեր երազովք երազեցին, եւ երխատարգ ձեր տեսիլս տեսցեն: ... Եւ քաց նշանս յերկինս ի վեր եւ նշանս յերկիր ի խոնարհ՝ արիւն եւ հուր եւ մրրիկ ձխոյ»:

ՅՈՎԷԼ, Բ. 28, 30

Որդին Աստուծոյ, խորհուրդներու աշխարհի մը բարձունքներէն, Իր կենարար հայացքը կ'ուղղէ դէպի Իր իսկ հիմնած այս Ա. Տաճարը եւ աշխարհը Հայաստանեայց:

Այսօր, մեր բոլոր սուրբերը, հայոց պատմութեան ոգիով կեանք առած, մեզ հետ ծնրադիր, կ'աղօթեն անծայն եւ իջման հրաշքին փառքը կ'օրհնեցեն:

Այսօր, Մեր բոլոր զաւակները հաւատացեալ, ուր որ ալ գտնուին անոնք աշխարհի ճամբաներուն վրայ, իրենց եկեղեցիներու կամարներուն ներքեւ, իջման տեսիլքը կը տեսնեն, Էջմիածինը կ'երազեն եւ իրենց երազով ոսկի՝ կը միանան մեզի:

Եկէք, հարազատներ Մեր, բոլոր ծագերէն, եկէք, մօտեցէք, երկրպագեցէք իջման հրաշքին՝ այս Ա. Սեղանին առաջ, քանզի հրաշակերտուած այս հրաշք Տաճարով, ժողովուրդը մեր հրաշքով ապրեցաւ դարեր ու դարեր...:

Այս է հրաշքը հայոց հաւատքին:

Հայաստանեայց Առաքելական Ա. Եկեղեցին այսօր կը տօնէ իր Մայր Աթոռ Կաթողիկէ Ա. Էջմիածնի հիմնադրութեան տարեդարձը: Հազար վեց հարիւր յիսուն եւ չորս տարիներ անցած են այն սուրբ օրերէն, երբ հայ ժողովուրդը վերածնաւ Միածնի իջման լոյսի փայլատակումով: Քրիստոսի սիրով արգասաւորեցաւ հայ հոգին եւ բացուեցաւ ճշմարիտ գիրքը հայոց պատմութեան: Մէկ դար իսկ չանցած, Ա. Էջմիածինը դարձաւ ամրակուռ բերդ մը հաւատքի, ան կազմակերպեց Հայաստանեայց Ա. Եկեղեցին, միաւորեց հայուն հոգին, ներքին ուժ եւ իմաստ տուաւ անոր, անխախտ ու ապահով նեցուկ եղաւ հայ պետութեան

Քառագ խօսուած Ա. Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Կարաղիկոսի կողմէ, Կարաղիկէ Սրբոյ Էջմիածնի տօնին օրը, Կիրակի 23 Յունիս 1957ին:

եւ դրօշակիրը Մայր երկրի անկախութեան: Եւ ուրիշ հրաշքով մը, Ս. Մեսրոպի ձեռամբ, տուաւ մեր ժողովուրդին զիր ու դպրութիւն, եւ Ս. Գրքի թարգմանութեամբ՝ հիմը դրաւ հայ մատենագրութեան:

Ս. Էջմիածինը վառեց կրակը հայ մշակոյթին:

Հայ ժողովուրդը ծնաւ ու ապրեցաւ, կ'ապրի ու պիտի ապրի՝ լուսաշող ծիածանովը Գրիգոր եւ Մեսրոպ սուրբ լուսաւորիչներու երկնառաք տեսիլքներուն: Այդ տեսիլքներով Ս. Էջմիածինը «Եղիցի լոյս»ն է հայոց պատմութեան:

Ս. Էջմիածինը անոնց լոյսերով դարեր շարունակ կերտեց Եղեմը մեր Ազգի մըտքին, հոգիին:

Հայ ժողովուրդը թերեւս միակ ժողովուրդն է, որ իր իսկութիւնը գտաւ, ինքզինքը իրականացուց եւ իր առաւելագոյնը տուաւ՝ Քրիստոսի սիրոյ նոր աշխարհին մէջ:

Հելլենները անմահացան իրենց փառապանծ Պերիկլեսեան դարով, Քրիստոսէ հինգ դարեր առաջ. ուրիշ ժողովուրդներ իրենց վերածնունդը կերտեցին Քրիստոսէ բազում դարեր վերջ:

Հայոց մէջ, սակայն, ոսկեայ վերածնունդը՝ սքանչելի հանդիպումով եղաւ մարդու եւ Աստուծոյ միատեղ ծնունդին:

Քրիստոնէութիւնը իջաւ հրեղէն շաղախի մը նման հայ ժողովրդի նոր ընծիւղող հոգիին վրայ, ճիշդ այն պահուն, երբ այդ հոգին, տակաւին փափուկ կաղապարներու մէջ՝ իր ձեւը կ'առնէր:

Ս. Էջմիածինը այն մայր հնոցը եղաւ, ուր դարբնուեցան անճառ ձեւերը հայոց հանճարին եւ այն զանձարանը, ուր մեկտեղուեցան այդ հանճարի գոհարները լոյս:

Ս. Էջմիածինը մեր Սինա լեռն է, մեր Ակրոպոլը, մեր Ս. Պետրոսը:

Էջմիածինը սակայն անցեալ չէ միայն. ան է նաեւ ներկայ եւ մեր ապագան: Կենդանի է ան ու մշտանորոգ: Ս. Էջմիածինը միշտ կը բաշխուի ու չի նուազիր. ինչքան բաշխուի, այնքան կը շատանայ, ինչքան լոյս սփռէ՝ այնքան կը շողայ: Դարերը կու

զան, դարերը կ'անցնին, ան կը բարձրանայ, կը լուսաւորէ ու կը ներշնչէ միշտ. կեանք տալով՝ կ'ապրի...

Ծովեր, ովկիաններ կամ օտար ձեռքեր կրնան մեզ բաժնել, բայց Էջմիածինը միշտ մօտ է մեզի: Եւ ինչքան հեռու, այնքան մերձ է ան, այնքան կը դառնայ խորհուրդ եւ հրաշք, երազ եւ իսկութիւն, յոյս եւ ստուգութիւն:

Եւ ահա մենք, այսօրուաններս, կանգնած աստուածակառոյց այս Ս. Տաճարի սալերուն վրայ, յափշտակուած կը դիտենք՝ մեր նախնեաց հաւատքի ու սիրոյ լոյսերով յօրինուած կամարներն այս սուրբ: Մեր հոգիներու բոլոր լարերով կը հպինք այս հազարամայ ծանր քարերուն, կը շնչենք խորունկ՝ մթնոլորտին մէջ այս խորհուրդներով լեցուն: Անիմանալի սարսուռ մը քաղցր եւ այրող, կը փոթորկէ մեր էութիւնը ամբողջ եւ կը փոխադրուինք տարբեր աշխարհ մը՝ խոր իմաստներու, իրաւարժէքներու, անկորնչելի գեղեցկութիւններու:

Ս. Էջմիածնի սիրովը վառուած, կանք ահա այստեղ, ու կը մնանք այսպէս:

«Հերթը մի պահ մերն է հիմա», — պիտի ըսեր մեծ բանաստեղծը: Եւ անցնելէ առաջ այս անցաւոր կեանքի հովիտէն, կ'ուզենք քար մը եւս աւելցնել այս բազմադարեան քարերուն վրայ: Կ'ուզենք տող մը եւս շարել մեր երկաթագիր մագաղաթներուն մէջ եւ պուտ մը լոյս եւս կաթնեցնել կ'ուզենք Ս. Լուսաւորչի անմար կանթիւղին մէջ: Մենք ներկայ ենք այստեղ մեր ժողովրդի կեանքին, սրտին մէջ, Արարատի փէշերուն, Իջման Վէմին վրայ: Եւ նոր կեանք առած կ'ապրի Էջմիածինը մեր հոգիներէն ներս: Ան կը խոկայ եւ կ'որոնէ, ան կը գործէ, եւ միշտ կը յուսայ եւ լուռ կ'աղօթէ...

Արդ, հայ ժողովուրդ, «զգոյշ լեր աւանդիդ, որ քեզդ հաւատացաւ ի Տեառնէ Յիսուսէ Քրիստոսէ»: Մնացիր հաւատարիմ քու սուրբ հաւատքիդ, քու մայրենի քաղցրահոս լեզուիդ, քու սրբութիւններուդ, քու մշակոյթիդ լոյս արժէքներուն, վերածնած քու Մայր Հայրենիքիդ եւ ամենասուրբ Ս. Էջմիածնիդ:

Լուսաւորուած եւ զօրութեամբ լեցուած՝ Փրկչի իջման խորհրդով եւ Օշականի Մեծ Սուրբին լոյսով, այսօր մենք բոլորս անխտիր, որ հայ անունը կը կրենք արդար պարծանքով՝ Մայր Հայրենիքէն ներս, թէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած բնկորներ, ուխտենք շէնցնել, ուխտենք ծաղկեցնել եւ փառաւորել՝ մեր յաւերժութեան կենդանի վկան՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ամենայն հայոց:

«Եղիցի, եղիցի եւ եղիցի»:

Եւ ամուր է Մեր համոզումը, թէ այս ուխտը՝ իրաւ ապրումն է համայն հայ ժողովրդին: Ձկայ ճշմարիտ հայ, որ չդաւանի Ս. Էջմիածինը. չկայ ճշմարիտ հայ, որ բաժանուած ըլլայ իր Մայր Աթոռէն: Ս. Էջմիածնէն բաժանուած չենք նկատեր Մենք հայ աւետարանական հարազատները Մեր, եւ ոչ իսկ անոնք, որոնք իրենց անունը կապած են Հռոմին:

Իսկ անդին, Անթիլիասի ափերուն, եթէ դէպի անջատում, դէպի հերձում ընթացողներ կան, միշտ յուսով ենք Մենք, թէ կը վերադառնան Հայ Եկեղեցւոյ սիրոյ միութեան մէջ, Կիլիկեան Աթոռի օրինապահ Միաբանութեան եւ Ժողովրդեան կողքին, ընդհանուր հաշտութեամբ:

Ամէն բանէ վեր, Ս. Էջմիածինը կը միացնէ զմեզ բոլորս՝ երէկ եւ այսօր, միշտ եւ յաւիտեան:

Սիրելի Ժողովուրդ, յայտնի է բոլորիդ, մանաւանդ ձեզ՝ հայաստանցիներ, թէ մեր օրերուն Ս. Էջմիածինը նոր կեանքի սեմին՝ կը գտնուի լուսաւոր հորիզոնի առաջ: Ահա բարի են ժամանակները եւ յուսադրիչ բոլոր նշանները: Մեր կողքին է մեր Ժողովուրդը. Մեզ նեցուկ է մեր Հայրենի պետութիւնը. Մեզ օգնութեան ձեռք կ'երկարեն սփիւռքի մեր հարազատ զաւակ-

ները: Կը զգանք, կը տեսնենք, թէ բարի է այդ ձեռքը եւ առատաբաշխ:

Եւ այս օրերուն մեր կեանքի ճամբան առաւել կը պայծառանայ՝ յաւէտ անմոռաց երջանկայիշատակ Դալուստ Կիւլպէնկեանի թողած աւանդի կենսագործումով:

Թող աշխարհ գիտնայ, թէ Մեծ Բաբերարի հոգւոյ պարգեւով, հիմնովին եւ ամբողջապէս պիտի վերաշինուի՝ բազմադարեան այս Ս. Աթոռը իր բոլոր սրբավայրերով, իր բոլոր հաստատութիւններով:

Քրիստոնէութեան սիւն Ս. Էջմիածնի վերաշինութիւնը Մեր կեանքի նպատակն իսկ է:

Երազը անգամ մը եւս իրականութիւն կը դառնայ:

Ո՛վ հոգեւոր Մայր մեր՝ Դուն Ս. Էջմիածին, այսօր, այս սուրբ աղօթքի պահուն, երբ Քեզ կ'երգենք, կը փառաւորենք սիրով անարատ, մենք՝ զաւակներդ եւ ծառաներդ, հաւատքով լեցուն, անգամ մըն ալ կ'ուխտենք Քեզ պայծառացնել, Քեզ ծաղիկ դարձնել, Քեզ ուրախացնել, որպէսզի Քեզմով Աստուած ընդ մեզ մնայ եւ մենք՝ ընդ Աստուծոյ:

«Պարծանք զօրութեանց մերոց Դու ես եւ ի կամս Քո՝ բարձր եղիցի եղջիւր մեր» (Սաղմ. 22. 18):

Արդ, Ազգ Մեր սիրելի, Ժողովուրդ հայոց, «Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ, քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ի Հայաստան աշխարհի»:

Ողջոյն եւ մաղթանք եւ բիւր օրհնութիւն ձեզ բոլորիդ, հարազատներ Մեր, Միածնաէջ Մայր Տաճարէն ամենայն հայոց:

«Շնորհք եւ զօրութիւն Միածնի Որդւոյն Աստուծոյ մերոյ եղիցին ընդ ձեզ: Ամէն»:

LA PROFUNDIS

Ա.

I

Երեկ էր դեռ ... երեկ էր թէ դարեր առաջ
 ես կէս մը փուն ու կէս մ'արթուն մօրքս գիրկին,
 Լուսնակ փութիկն վերէն, ինչպէս խոճոր մէկ աչք,
 Կը նայէր վար կարօսագին:

Ու կը հոսէր, կը վարարէր գետք կեանքին,
 Դուռին առջեւ ու տունէն ներս, փողոցին մէջ,
 Խաղով, երգով, աշխատանքով եռանդագին,
 Ու կը քրէր խնճոյքն անվերջ:

Երեկ էր դեռ ... բայց անցեր է կեանքն այդ անդարձ,
 Բայց անցեր են անոնք բոլոր որ հոն իմ շուրջն
 Էին երբեմն. զօդուած սիրով պարզ, աննախանձ ...
 Իրա՞ւ էր այդ թէ ոչ անուրջ:

Մոռացութեան սուգուեր ամէնքն անդունդն ի վար,
 Կարծես անցած չըլլային այս կեանքին մէջէն,
 Եւ անուններն իսկ շատերուն մոռցած եմ ա՛լ —
 Բառեր՝ ջնջուած գիրքի մ'էջէն:

II

Պիտի երբեք ա՛լ չըդառնան օրերն անցեալ,
 Զը հանդիպինք պիտի այլեւս դժմերուն հին,
 Ու կարօք միայն, ինչպէս հուր անըսպառ,
 Պիտի մընայ մեզի բաժին:

Ուրեմըն ա՞յս է գիրը խեղճ աղամորդուն —
 Բանալ աչքերն իր արեւուն գեղեցկութեան,
 Ի զուր փնտել իմաստութեան ակը ... համբուն՝
 Իյնալ վի՞հը մոռացութեան:

Եւ իր նիզէն իրեն ոչի՞նչ պիտի մընայ,
 Պիտի ցնդի՞ Այնրօքայնի մ'միտքը վրսեմ,
 Շէյքսպիրի սիրք պիտի անհետանա՞յ ...
 Վերջն հանճարին ա՞յս է նըսեմ:

Տիւ ու գիւեր պիտի իրա՞ր յաջորդեն միշտ,
 Ու ձրմեռէն յետոյ գարնանը հարսնանայ,
 Եւ խնդութեան պիտի՝ անպայման յաջորդէ վիճակն...
 Ոչի՞նչ պիտի նոյնը մընայ:

Պիտի դառնա՞նք որ մ'անպայման մեր տարրերուն,
 Ու չունենա՞նք այլեւս բընաւ երազ ու Սէր,
 Պիտի՝ չըթախծի՞նք, մեր նայուածքը ուղղած հեռուն,
 Ու չըսպասե՞նք ալ անհամբեր

Ներկայութեան անոր որ որ մը պիտի գար,
 Լեցնել մեր սիրքը անպատում երջանկութեամբ,
 Պիտի ըլլար մեր երկինքի արեւ պայծառ,
 Յըրեր ամէն մեռւե եւ ամպ:

III

Բայց ծիւ-ծաղկին մէջ պիտի՝ դառնանք կեանքին նորէն,
 Վերընծիւղին սերմերուն մէջ, հողին ներքեւ,
 Պապը պիտի իր քողնիկին մէջ օրօրեն,
 Ու հոսի կեանքը հեւ ի հեւ:

Հազար ձեռով վերադառնանք պիտի նորէն.
 Նիւթէն-ոյծէն ոչինչ պիտի անէանայ.
 Իբրեւ արցունք պիտի տեղանք մենք ամպերէն,
 Ու հովին մէջ պիտի մընայ

Հառաչն ամէն մէկ անցորդին կարօտակէզ...
 Սիրքը մարդուն պիտի ծըլի, ծաղիկ բանայ,
 Ու Սէրն անոր ծիածանի կամար ինչպէս,
 Միջոցին մէջ յաւերժանայ:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆՔ

ՆԱՅԻՐԵԱՆ ԴԱԼԱՐ ԲԱՐԴԻ

Նազում ես ու շորորում զմրուխտէ քո շորերում,
 Շուք արած ճամբի վրայ մանկութեան կանաչ արտի,
 Քո կանչը զնգում է զիլ իմ սրտի խոր ծորերում,
 Դու հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, Նայիրեան դալար բարդի:

Ա՛խ, ասես խարոյկ լինես բռնկուած կանաչ բոցով,
 ես հեռուից քեզ եմ գգւում կարօտով կրակ սրտի,
 Լցնում ես դաշտերն ամէն հարազատ քո խշշոցով,
 Իմ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, Նայիրեան դալար բարդի:

Իմ արտոյտ մանուկն ահա խաղում է քո շուաքում,
 Քո փառքին երգ է շրջում շրթերով կոկոն վարդի.
 Զով արա նրա կեանքին, հօր նման գգուիւր անքուն,
 Իմ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, Նայիրեան դալար բարդի:

Ես երգիչ հրի, սրի, շահ չունեմ քո սիրուց զատ,
 Քեզ նման կանաչ կեանքով քեզ համար ելած մարտի,
 Կը մեռնեմ, միայն թէ դու դարերում ազատ խշշաս,
 Իմ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, Նայիրեան դալար բարդի:

* *

Կ Ա Կ Ա Չ

Իրար հազիւ ճանաչելով,
 Հեռուից - հեռու հառաչելով
 Հայոց սարերն իրար ասին.
 — Ե՞րբ կը ծաղկենք մենք միասին:
 Իրար ասին
 Ու Նայեցին աչքերով թաց՝
 Վարսը փետտած, արինոտուած
 Մայր Արաքսին:
 Եւ մայրական խորին գուլթով
 Արաքսն ասաց.
 — Շուտով, շուտով...
 Տարիներ են գալիս - գնում,
 Եւ իր խօսքն է դեռ միշտ կրկնում
 Մայր Արաքսը խուլ որոտով.
 — Շուտով, շուտով...

Ասում են թէ՛ հովը մի օր
 Հարցմունք արաւ կակաչին.
 — Դու ինչո՞ւ ես այդքան կարմիր,
 Այդ ի՞նչ սեւ է քո միջին:

Կակաչն ասաւ. — ուրախ էի,
 Թերթերս էին ըսպիտակ,
 Բողբոջում էր սիրտս սիրով
 Դարնան շուշան ամպի տակ:

Մի վերաւոր եղնիկ անցաւ,
 Արիւնն ընկաւ իմ շրթին,
 Եւ սգաւոր նրա սրտի
 Սեւը մնաց իմ սրտին:

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

ՊԵՏՄԵ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՊ ԱՐԾԱԿՈՒՆԻ

Գ. Լ. ՈՒՆ Ժ. Ա.

ՊԱՊ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆ

Նոյնը աղքատանոցները: Ծուլութիւնը, առ հասարակ, մարդ արարածի հեշտասէր բնաւորութեան համար մասնաւոր հրապոյր մը ունենալուն — (մոռնալու չենք որ ճակատի քրտինքով հաց ճարելը որպէս ծանր պատիժ տրուեցաւ Ադամին և իր սերունդին) — աղքատանոցներն ալ լիցուեցան արագօրէն և շատ զիւրութեամբ:

Ներսէսի այս հիմնարկութիւնները և մանաւանդ անսովոր բազմամարդութիւնը կը ստեղծէին կացութիւն մը, որ պետական ղեկաւարաւ լուծելի հարց մը պիտի ըլլար:

Պապ թագաւոր բողոքեց Ներսէսին, և պահանջեց նուազեցնել այն հաստատութիւններու թիւը ու ցրուել անոնց բնակիչները: Այնպէս ինչպէս ատենօք Ներսէս բողոքած էր Արշակին և պահանջած որ թագաւորը վերջ տայ Արշակաւան քաղաքին և ատոր բնակիչները ետ իրենց տեղերը դրկէ:

Պապը յիշած ըլլալու էր Վաղէս կայսեր արմատական քաջերը բազմամարդ վանքերու հանդէպ: Մանաւանդ Եզրպտոս: Նիթրիա լերան վրայի մեծ վանքին մէջ հինգ հազար վանականներ կ'ապրէին: Աբ. Յերենիմոս, իր Մատեմ Իւնիքէ գրքին մէջ՝ Ոքսիրհինկոս քաղաքի մասին գրելուն, կը պատմէ թէ քաղաքին եպիսկոպոսը յայտներ է որ իր հեղինակութեան տակ կը զըտնուէին 10,000 վանական և 20,000 կոյսեր:

Վաղէս կայսրը իր Արեւելքի կոմսին հրաման դրկեց որ ան ստիպէ վանք ապաստանած ծոյլերը կամ ձգեն իրենց ունեցածները, և կամ քաշաքացիի յատուկ պարտականութիւնները կատարեն⁽¹⁴⁾:

Պապի պահանջքին դէմ ընդվզեցաւ

Ներսէս, և կրկնապատկուած եռանդով շարունակեց՝ Պապի Հայաստան գալէն վերջ իր սկսած գործունէութիւնը, կրօնական հաստատութիւններէն աւերուածները վերաշինել, նորերը կառուցանել, և ամէն տեղ տեսուչ-եպիսկոպոսներ կարգել⁽¹⁵⁾:

Թագաւորը անդրդուելի մնաց և պնդեց իր պահանջքին վրայ:

Ներսէս, զայրացած, ըրաւ այն ինչ որ իր մեծ հայրը Յուսիկ կաթողիկոս ըրած էր Տիրան թագաւորին: Ներսէս արգիլեց Պապ թագաւորին եկեղեցի մուտքը⁽¹⁶⁾:

Պապ, սակայն, այս պարագային, ըզգուշացաւ օրինակելու իր մեծ հայրը Տիրան:

3. ՆԵՐՍԵՍԻ ՄԱՀԸ

Պայքարը կը մտնէր իր վճռական փուլին:

Մէկ կողմը, կաթողիկոսը, իր համբաւի գագաթնակէտին: Բացարձակապէս վստահ հաւատարմութեանը այն եկեղեցական և վանական բազմութեան, որուն կազմակերպման և յարատեւութեան համար տարիներու ճիգը թափած էր:

Միւս կողմը, երիտասարդ թագաւորը, իր արքայական հեղինակութեան համար չափազանց նախանձախնդիր, աննահանջ հաստատարմութեամբ որոշած իր ծրագրի գործադրման դէմ յարուցուած խոչընդոտները վերցնել: Չձգել որ կաթողիկոսն ալ, Մուշեղի օրինակին հետեւելով, խնամակալական հովեր առած, թագաւորին կարեւոր ըսել թէ ինչ կրնայ ընել, և ինչ չկրնար:

Կաթողիկոսի և իր հետեւորդներու տե-

(15) Փաւստոս, Ե. 21:

(16) » » Ե. 23:

(14) Gibbon, vol. 3, p. 27.

սակեւոյն, վանքերու, կուսանոցներու և աղքատանոցներու փակումը, կամ անոնց թուին նուազումը, ինչպէս նաև եկեղեցւոյ պատկան կալուածներէն մէկ մասին արքունի տնօրինութեան վերադարձուիլը, ուրիշ բան չէր այլ ամբարիշտ, անքրիստոնաւոյն արարք մը, որուն պէտք է ընդդիմանային Բրիտանոսի ծառաները:

Թագաւորի համար, վերոյիշեալ հաստատութիւնները պետութեան և հայ աշխարհի բարօրութիւնը պիտի վտանգէին եթէ շարունակուէին: Հայաստանի բանակը կը զրկուէր բազմահազար զինուորներէ, որոնք փոխանակ իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը կատարելով՝ բանակի մէջ ըլլալու, վանքերու և աղքատանոցներու մէջ ապաստանած, բեռ կ'ըլլային համայնքին: Պետական գանձն ալ անպակի կորուստ կ'ունենար, որովհետեւ այդ բազմաթիւ անձեր հարկէ ազատ կը մնային, և ընդարձակ հողերէ եկամուտ կամ տուրք չէր ստացուիր: Իսկ կուսանոցները պատճառ պիտի ըլլային ամուսնութիւններու հետզհետէ նուազելուն և այդպիսով երկրի ապագային համար աղէտ պատրաստէին: Պահ մը անտես առնելով ընտանեկան ողբերգութիւնները, ինչպէս նաև գայթակղութիւնները, որ անօրէն մարդիկ, չարամիտ ասորժակներով, առեւանգումի արկածախնդրութիւններու ետեւէ ըլլային, հոգ չէ թէ կաթողիկոսը պարիսպներով պատած էր կուսանոցները:

Յանկարծ դէպք մը ճգնաժամային բնոյթ տուաւ սաստկացող պայքարին:

Ներսէս կաթողիկոս անակնկալօրէն մեռաւ 372 թուականին:

Հայրապետը դեռ վաթսուն տարեկան չկար, և որովհետեւ մահը յանկարծական եղած էր, ու Ռեքային տուած խնձոյքի մը ատեն, եկեղեցական դասը և Պապի հակառակորդները անմիջապէս յայտարարեցին թէ Ներսէս կաթողիկոս զոհ գացած էր անարգ դաւի մը, և Պապն է որ թոյն տալով մեղացած էր մեծ Հայրապետը:

Թագաւորի և կաթողիկոսի հաշտութեան փորձերէն միոյն ատենն էր: Պապ եկեղեցաց գաւառի խախտման մէջ զբաղուող իր ապարանքին մէջ ճաշկերոյթ սարքած էր, և հոն, աւագանիի խումբ ներկայութեան, Ներսէս կը մեռնէր:

Ինչպէս յաճախ կը պատահի նման պարագաներուն, երբ պայքարը իր փոթորկալի ընթացքը կը շարունակէ և կրքերը բորբոքած են, առաջնորդի մը յանկարծական մահը գրեթէ միշտ իր կողմնակիցներուն կողմէ կը մեկնաբանուի որպէս արդիւնք հակառակորդի դաւադրական յաջող մէկ մահափորձին: Այսպէս ալ եկեղեցականներ և վանականներ հրապարակը աղմկեցին, ամբաստանելով Պապ թագաւորը:

Փաւստոսն ալ մեծ ասորժակով տրձագանգ կ'ըլլար այս ամբաստանութեան, և ճոխացնելով կը պատմէր սարսափելի դաւը: Նկատելով Փաւստոսի անսահման պաշտամունքը Ներսէս կաթողիկոսին, և նոյնքան անչափելի ատելութիւնը Պապ թագաւորի հանդէպ, եթէ նման ամբաստանութիւններ չ'ըլլային իսկ, Փաւստոս, իր երեւակայութիւնը սրած, պիտի հիւսէր թունաւոր բաժակի պատմութիւնը, որ թագաւորը կը մատուցանէր կաթողիկոսին, մեծամեծ իշխաններու ներկայութեան⁽¹⁷⁾:

Տանք Փաւստոսի պատմածը:

Պապ թագաւոր միտքը դրած էր Աստուծոյ մեծ քահանայապետ Ներսէսին ըսպանել: Բայց այս բանը յայտնապէս չէր կրնար ընել: Ուստի կեղծաւորաբար այնպէս ձևացուց թէ ուղղութեան եկեր է և Ներսէսին աղաչեց որ իրեն ապաշխարանք տայ: Կաթողիկոսը հրաւիրեց ընթրիքի: Խնդրեց անկէ բազմիւ արքայական գահը:

Երբ կաթողիկոսը նստաւ Պապի գահը, ինքը թագաւորը վրայի պատմուճանը հանած, մէջտեղը ոտքի կանգնած՝ ընթրիքի ժամանակ, անապակ գինի կը մատուցանէր Աստուծոյ մարդուն Ներսէսին, և մահուան գեղ խառնելով, անոր առաջարկեց: Երբ Ներսէս այդ բաժակը խմեց, իսկոյն հասկցաւ, խօսիլ սկսաւ և ըսաւ»:

Կաթողիկոսը ներկաներուն կը խօսի երկար ճառ մը, օրհնելով Տէրը, որ զինք արժանի ըրաւ այս բաժակին և այլն: Յետոյ ան ելաւ գնաց իր կացարանը: Իրեն հետ գացին «հայոց բոլոր մեծամեծ նախարարները, և հայոց Մուշեղ սպարապետը և հայր Մարգարէտը և առհասարակ բոլորը որոնք սեղանատանն էին»:

(17) Տե՛ս Պապի մասին Փաւստոսէն մէջբերուածներ ներածութիւն-ի մէջ:

Երբ իր կացարանը հասաւ, Ներսէս պարեգօտը բացաւ և ցոյց տուաւ սրտի վերայ մի տեղ, որ կապուած էր մի նկանակի մեծութեամբ: Նախարարներ անմիջապէս իրեն հակաթոյն և դեղթափ մատուցին, բայց Ներսէս մերժեց, և դարձեալ ճառ մը խօսեցաւ անոնց: «Այնուհետև արիւնն սկսաւ գունդ գունդ դուրս գալ և բերանէն հոսել մօտ երկու ժամ: Ապա հոգին աւանդեց»⁽¹⁸⁾:

Փաւստոս նախորդ գլուխին մէջ (Ե. 23) ցոյց կուտար թէ, սխալ Պապ թագաւոր կը ցանկար զայն սպանել, բայց Յունաց թագաւորի անէն նա չէր համարձակէր նոյնիսկ խօսքով անարգել զայն յայտնապէս կամ անոր դէմ խտուածիւն բանեցնել, թող թէ մահացնել: Նոյնիսկ հայոց աշխարհի ժողովուրդն ալ, զօրքերն ալ թող չէին տար այսպիսի բան ընել մարդու մը, որմէ կախուած էին հայոց աշխարհի բոլոր մարդիկ . . . Եւ թագաւորը ոխ կը պահէր անոր դէմ, միջոց կը փնտռէր զայն սպանելու, և յայտնապէս այս բանը ընել չէր համարձակէր, այլապէս զօրքերը իրեն կը սպանէին:

Եւ Պապը նախարարներու հսկայ բազմութեան առջև թոյն կուտայ Ներսէսին!

Հարկ չէմ տեսներ այս անհեթեթ պատմութիւնը նոյնիսկ մակերեսային քննութեան ենթարկել ցոյց տալու ատոր յերիւրածոյ ըլլալը: Փաւստոս յորդառատ քէն և ատելութիւն ունի, բայց վարպետ խորամանկութիւն բնաւ, սքողելու զանոնք, որպէսզի անոնց զրգումով հիմնած պատմութիւնը գոնէ քիչ մը տրամաբանական ըլլայ:

Ասկայն որքա՛ն տխուր է խորհրդածել թէ մինչև Քսաներորդ դար հայ ժողովուրդը հաւատք ընծայեց Ներսէս կաթողիկոսի թունաւորման պատմութեան, որպէս հաստատ պատմական իրողութիւն մը, և անիւծեց յիշատակը Պապ թագաւորին, առանց ամենադոյզն գաղափարը ունենալու թէ, այս երիտասարդ Արքան Հայ Եկեղեցւոյ բարերարներէն մին համարուելու էր, զայն Յոյն Եկեղեցւոյ դերակազմութենէն սպառնուլու համար, ինչպէս քիչ յետոյ կը տեսնենք այդ ուղղութեամբ անոր մղած տրտանական պայքարը յոյն և հայ մարտնչող-

ներուն դէմ, մանաւանդ յոյն հսկայի, իր ատենի Ուղղափառեաններու ամենահզօր ակոյեանին, Բարսեղ Կեսարացիին:

Այսու ամենայնիւ մէկը կրնայ մխիթարական գոհացում գտնել, որ Փաւստոսէն 1500 տարի վերջ, Հայ Եկեղեցւոյ բարձրատիճան արժանաւորագոյն մէկ պաշտօնեան, Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան, սոյն եկեղեցւոյ պատմութիւնը շարահիւսելուն, մէկզի կը վանէ Ս. Ներսէսի թունաւորման մասին Փաւստոսին պատմածը, նկատելով այդպիսի ոճի մը բոլորովին օտարօրոյ Պապի բնաւորութեան և կ'աւելցնէ.

«Մեր կարծիքով շատ աւելի ուղիղ կերպով կը մեկնուին յիշուած պարագաները, եթէ ըսենք թէ Ներսէս սիրտի կամ թոքերու անբուժելի ակտով հիւանդ էր, ինչ որ իր գործելու ոճէն և թափէն ալ կը մականբերուի: Խախտ հացկերոյթը իր յոգնութիւններով, և թերեւ յուզումներով ալ պատճառ եղաւ վերջնական թափի, կամ ինչպէս կ'ըսեն ռոպայի մը, և յանկարծական տապը թունաւորման վերագրուեցաւ, ինչպէս մեր օրերն իսկ այդ կասկածը կը ծագի ամէն անակնկալ դիպուածի մը առթիւ: Ներսէս գիտցաւ զայն, և իր վերահաս մահը գուշակեց, աննպատակ և անշնանակ դարմանները մերժեց, վասնզի անտեղի և անօգուտ ըլլալին գիտէր, կուրծքին վերայի կապոյտ բիծն ալ, արիւն փոխելու պարագան ալ, ակտի նշաններ են, և ոչ թէ թոյնի»⁽¹⁹⁾:

Օրմանեանին կ'արձագանգէ Ակադեմիկոս Ստ. Մալխասեանց:

«Պապ թագաւորը զուր է մեղադրուիմ Փաւստոսից, Խորենացուց և հետագայ պատմիչներից իբրև Ներսէս Մեծին թունաւոր-

(19) Օրմանեան, հատոր Ա. 213-219: Ներսէս կաթողիկոսի մահուան առթիւ այսպէս արտայայտուող Մաղաքիա Արք.ը, կը խորհիմ թէ անյիշալար բարի ժպիտ մը կ'ունենար երբ, ամէն տարի, Ս. Ներսէսի տօնին առթիւ, երանելի Հայրապետի յիշատակին նուիրուած շարականէն կ'երգէր կամ կը կարգար երկու հատուած, ուր Փաւստոսի «տուեբը կ'երեւայ . . . «Որ ի վերայ պատկերացաւ քաղաւթին երկնաւորի՝ զբաժակ մահու ընկալաւ ի քաղաւթէն»: Եւ քիչ մը անդին. — «Որ յոնդիմանելով զքաղաւթն հանգոյն Մեծին Յովնանուով երանելի Տէր սուրբ Ներսէս, եւ ի վերայ պատկերացաւ զբաժակ մահու արեւայ ընդ անմահիցն դասու վերակազմեցաւ»:

(18) Փաւստոս, Ե. 24:

րող: Նոր հեղինակներն այս բանը չեն ընդունում: Ներսէս Մեծը վախճանուեց արիւնաքամ լինելուց, թոքերի մէջ մի մեծ երակ պատռուելով, ինչպէս յաճախ պատահում է թոքախտաւորներին: (Ճաշկերոյթն առատ գինիով գուցէ արագացրեց այս մահը): Նա ինքը գիտէր իր հիւանդութիւնը և արիւնահոսութեան պատճառը, ուստի մերժեց ընդունել առաջարկուած դեղթափերը, որովհետև գիտէր որ թունաւորուած չէ: Թունաւորելու ամանդութիւնը կամ արդիւնք է հոգեւորական դասի թշնամութեան Պապի դէմ, կամ տգիտութեան»⁽²⁰⁾:

Ներսէսի մահով բացառիկ անձնաւորութիւն մը կ'անհետանար հայ աշխարհէն: Անվարան կրնանք ըսել թէ ինք կը հանդիսանար նորահաստատ Հայ եկեղեցին քայքայումէ փրկողը: Մեծն Տրդատի հրամանով կանգուն, և անոր արքայական հարկադրանքով արագօրէն տարածուած, ժողովուրդի, մանաւանդ ազնուականութեան համար գեռ անմարսելի՝ քրիստոնէական կրօնը, Տրդատի մահէն վերջ, ակնկալիլի տեղատուութեամբ կ'ընկրկէր հեթանոսական վերադարձնած բարքերու առաջ, որ Տիրան արքայի օրով կը ստանար երկիւղալի համեմատութիւն:

Ներսէս վարչական կուռ կազմակերպութեամբ օժտեց տաղնապահար եկեղեցին: Համահայաստանեան Սինոդ: Կանոններ, որոնք ուղղութիւն տան թէ եկեղեցականի և թէ աշխարհականի: Մանաւանդ եկեղեցականներու վարքն ու գործունէութիւնը ենթարկել խիստ հակակշիռի, գրեթէ հոգեւոր զինուորական տիւրքիլին, որ եկեղեցւոյ պաշտօնեաներուն անունը և վարքը մաքրագործէ անցեալի չարաշուք բամբասանքներէն, և բարձրացնէ զանոնք օրինակելի բարձրութեան, վայել Քրիստոսի սպասարկուններուն: Անձամբ կատարուած յաճախակի այցելութիւններ Հայաստանի գաւառներուն, հսկելու, գօտեպնդելու, ի հարկին պատժելու: Նոր Պողոս Առաքեալ մը հայ աշխարհի:

Եւ ինչ որ ամենատպաւորիչն է բարոյապէս, այս իշխանական Արչակունին, մոռցած իր ազնուականի կապերը և անոնց թելադրած երևութական փառքն ու վայել-

քը, իր իսկ անձին օրինակովը ապրեցաւ քրիստոնէական խտաբարոյ կեանքը, ապրեցաւ իր քարոզած սկզբունքները: Նուիրեալ զօրապետը, որ հասարակ զինուորներուն հետ կուսի առաջաւոր գծերէն չհեռացաւ, որպէսզի իր հրամանին տակ եղողները քաջալերուին և սիրայօժար պայքարին բազմազուլս Չարին դէմ:

Մեսրոպ Երէց, Ժ. դարու գրող, հիններէն քաղուածաբար Ներսէսի կենսագրութիւնը գրող, հիացող և պաշտող անոր, այսուհանդերձ չի չափազանցեր երբ կը գրէ: «Զի ինքն լինէր օրինակ բարեաց ամենայն աշխարհի, մշակ առանց ամօթոյ»⁽²¹⁾:

Իր քրիստոնէական սկզբունքները սակարկութեան չդրաւ, և անվարան ընդվզեցաւ ամէն անձի դէմ, որ իր համոզումով, անարդար արարք կը գործէր, հոգ չէ թէ այդ անձը իր մօրեղբօր դաւակ Արչակ թագաւորն էր: Որպէս կազմակերպիչի եկեղեցական մարզի մէջ, Ներսէսի ամենէն արդիւնաւէտ գործը պէտք է համարել Գերագոյն Խորհուրդի մը կազմութիւնը, որուն անդամներէն իւրաքանչիւրը որոշ պարտականութեան մը լծուած էր, որպէս տեսուչ, վերակացու, գործաւար: Սրբնակ մէկը՝ վանքերու ընդհանուր տեսուչ, միւսը՝ աշխատանոցներու, մի ուրիշը, կալուածներու, և այլն:

Սա համագոր էր մեր օրերու կառավարական Դահլիճի մը (Cabinet): Փաւստոս Ներսիս Խորհրդարան կը կոչէ այդ⁽²²⁾: Տեսնելու եպիսկոպոսներէ կը բաղկանար: Թերևս Հայրապետը ի մտի ունէր Յիսուս և անոր 12 առաքեալները:

Այս Գերագոյն Խորհուրդի հաստատուելը և գործունէութիւնը ամենամեծ զօրավիգը կը հանդիսանար վարչական տեսակէտէ, և ընդարձակածաւալ նուիրապետութեան բարդ մեքենային յաջող ընթանալուն գաղտնիքը և բանալին:

Եւ այսօր, Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը յիշելնուս, մեր միտքը կ'երթայ ատոր նախատիպարին, Ներսէսի կազմակերպած առաջին Խորհուրդին, որ եկեղեցւոյ կանոններուն անխափան գործադրութիւնը պիտի ապահովէր:

(20) Խորենացի, Ծանօթութիւն 299, էջ 540:

(21) Մեսրոպ Երէց, 42:

(22) Փաւստոս, 2. 5:

եկեղեցական դասու կազմակերպութիւնը, շնորհիւ ներսէսի, անոր անունին, վարկին և հմայքին շաղախովը կարծես թրծուած, զինուորական բանակի մը հզօր միաւորութիւնը ունեցաւ, այն աստիճան, որ հրաժարած ներսէսի տեղ, երբ Արշակ իր ուզած եպիսկոպոսը ընտրեց անոր յաջորդ, Մեծ Հայքի մէջ չգտաւ ո՛չ մէկ եպիսկոպոս, որ անսար իր հրամանին՝ գալու օծելու Արշակի մարդը, և թագաւորը ծայրագաւառներէն միայն կրցաւ երկու հատ ճարել: Ներսէսի զինուորներն էին, որ իրենց լուսթեամբ աւելի երկիրը ազդած ըլլալու էին Արքային, քան իրենց բարձրագոյն ընդդէմը:

Պետական մարզի մէջ ալ ներսէս փայլեցաւ, ո՛չ միմեակ զեապանական առաքելութեամբ Բիւզանդիոնի արքունիքին, այլ Հայաստանի ներքին խնդիրներուն մէջ, մանաւանդ ճգնաժամային խառնաշփոթ վայրկեաններուն երբ թագաւոր և նախարար ներսէսի զիմեցին, որպէսզի այս վերջինը միջամտէ՝ դժուարութիւնները հարթելու:

Աղէտի այն ժամուն, երբ կը կարծուէր թէ յաղթական Շապուհի զինուորական և զիւսանակիտական հարուածներուն տակ հայ պետական կառուցուածքը պիտի քայքայուէր, ներսէս իր գործակից իշխաններով զիմեց Վաղէսին, և երբ հայ և յոյն բանակներ շտապեցին թշնամիին հանդիպելու, ինքն ալ հայ զօրքերու հետ վազեց ռազմադաշտ, զինուորներու մտքին մէջ գրոշմելով ներշնչող պատկերը իրենց սիրական Հայրապետին, որ լիբան վրայ բազկատարած, իրենց ղէնքի յաջողութեան համար երկնքի դուռները կը բախէր:

Անակնկալ և անժամանակ մահը վրայ հասաւ, երբ կաթողիկոսը նոր և սպառնական պայքարի մը թոհուրոհին կը նետուէր, երիտասարդ թագաւորի մը ձեռքը հետու պահելու հիմնարկութիւններէ և հարստութենէ, որոնք տարիներու յամառ աշխատանքին դրոշմը կը կրէին:

Ներսէսի մահով, եկեղեցական խնդիրներ մէկէն ի մէկ պետական ծանրակշիռ հարց դարձան, և Պապ թագաւոր, պահ մը քաղաքական բաղժատեսակ հոգերը մէկզի բշելով, ասպարէզ իջաւ մաքառելու ներսէսի եպիսկոպոսներուն և քահանաներուն դէմ:

ՊԼՈՒԽ ԺԲ.

ՊԱՊ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ

1. ՊԱՊԻ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Ներսէսի վարկը և անհատականութիւնը զգուշացուցիչ և նոյնիսկ զսպողական հակակշիռ մըն էր Պապ թագաւորի մտադրած յանդուգն քայլերուն: Որքան ատեն Հայրապետը կ'ապրէր, դժուար էր անգիտանալ անոր անվիճելի բարոյական հեղինակութիւնը, որ երեսուն տարիներու յարատե ու յամառ գործունէութիւնը կառուցեց և անգլմագրելի հմայքով մը պատեր էր:

Այժմ ներսէսի մահը կարծես կը չքացնէր խոչընդոտ մը թագաւորի գործունէութեան: Երկուքին միջեւ շարունակուող վէճը՝ խօսքի, փոխադարձ յանդիմանական և սպառնալի ամբաստանութեան փուլէն անցնելով, արքայական անառարկելի և կտրական հրամաններու շրջանին կը մտնէր:

Ներսէս կաթողիկոսի եկեղեցիէն տարբեր և դուրս հիմնարկած հաստատութիւնները, ինչպէս կուսանոց, աղքատանոց և վանք, Պապի անմիջական հրամանները իրենց վրայ հրաւիրեցին:

Այս հաստատութիւնները բազմաթիւ բար նորութիւններ էին: Առաջին քրիստոնեայ Արշակունի թագաւորներ, Տրդատ, Խոսրով, Տիրան, չէին գիտեր զանոնք: Արշակն ալ, երբ իր օրով ներսէս սկսաւ Հայաստան ներմուծել այս նորութիւնները, սկզբի օրերուն, դեռ նորահաստատ հիմնարկութիւններ, թուով քիչ, բնակչութեամբ սակաւ, մտահոգիչ երևոյթ մը չէր համարած: Իսկ իր վերջին տարիներուն, քաղաքական և պետական պայքարներու միջը՝ ծուծաւ, բոլորովին անտես առեր էր անոնց հսկայական ծաւալումէն յառաջ եկած խնդիրները:

Այս հաստատութիւններէն մանաւանդ երկուքը Պապի անմիջական ուշադրութեան առարկայ եղան: Կուսանոցներ և աղքատանոցներ: Իսկ ատոնցմէ վերջ, վանքերը:

Այսօր քան բազմաթիւ հայ աղջիկներու համախմբումը, քաղաքներէ դուրս, երբեմն մամայի վայրերու մէջ կառուցուած կուսանոցներու մէջ, հոգ չէ թէ ներսէս պարիսպներով շրջապատած էր զանոնք, ընկերական լուրջ և կնճռոտ հարց մը կը ստեղծեր: Բացի ընտանեկան մանր մունր ողբերգութիւններէ, որ նման բաժանումներ յաճախ կը պատճառեն, այս աղջիկներուն ամուսնական պատեհութենէ զրկուիլը կը համարուէր չարիք մը: Թագաւորը թերեւս վախ ալ կրնար զգացած ըլլալ, որ, իր տեսակէտէ, կոյսերու այս բազմութեան մաքերն ալ կը թունաւորուէին Ուղղափառեան մոլոր դաւանանքով:

Պապ հրամայեց փակել այս կուսանոցները, և հոն գտնուող աղջիկներ և կիներ վերադառնալու էին իրենց ընտանիքներուն:

Յետոյ բազմամարդ աղքատանոցները, որոնք տեսակ մը ծուլանոցներ դարձած էին, այլևս պէտք է վերջ գտնէին:

Վանքեր և մենաստաններ բնակողներ դուրս աշխարհ պէտք է գային և կատարէին պետութենէն բնակչութեան վրայ դրուած օրինական պարտականութիւնները, ինչպէս, զինուորութիւն, և օրէնքով սահմանուած տուրքերու վճարում: Այս քայլով Պապ հաւանաբար կ'ընդօրինակէր Վաղէս կայսրը, թէև այդ ալ կը յարմարէր իր ընդհանուր ծրագրին՝ եկեղեցապատկան հաստատութիւններու վերաբերմամբ:

Թագաւորը եկեղեցիներու դէմ նման խտուրթիւն չգործադրեց: Բայց նկատի ունենալով եկեղեցւոյ հսկայական հարստութիւնը, հրաման արձակեց, Տրդատ Թագաւորի կողմէ իւրաքանչիւր զիւղական եկեղեցւոյ տրուած եօթը հողերէն հինգը վերադարձնել արքունիք: Թէև չենք գիտեր եօթ հողերուն տարածութիւնը, բայց Փաւստոսի յիշատակութենէն կրնանք եզրակացնել թէ բազմաթիւ անձերու ապրուստ հայթայթելու չափ մեծ էր: Եւ հողերու հաշուով ամէն մէկ զիւղին երկ-երկու պաշտօնեայ կը թողուր (Պապ), մէկ երէց և մէկ սարկաւազ, իսկ միւսներուն, այսինքն երէցներու ու սարկաւազներու եղբայրներն ու որդիները իր հպատակութեան կ'ենթարկէր⁽¹⁾:

Պապ Թագաւորի այս հրամանները եթէ յաջողութեամբ գործադրուէին, պետական գանձը պիտի հարստանար նոր հարկատուներու վճարելիք տուրքերէն, և տկարացած հայ բանակն ալ զինուորներու նոր խումբեր պիտի ընդունէր իր շարքերուն մէջ: Միաժամանակ, ամուսնութիւններու թիւը պիտի բազմապատկուէր:

Բնականաբար, Թագաւորի այս յաջողական հրամանները ազմուկ յարուցին եկեղեցական շրջանակներու մէջ: Երիտասարդ Արքային ըրածը ամբարիշտ սրբապղծութիւն էր:

Բիւզանդիոն ապրած Պապի և իր ընկերներուն ապրելակերպը, նիստ ու կացը, Հայաստանի բնիկներու կենցաղափառութենէն տարբեր ըլլալուն, անշուշտ աւելորդ գէնք մըն ալ պիտի հայթայթէր իր քննադատներուն: Այս «Արեւմտականացած» Թագաւորը և իր բարեկամները, իրենց Պոլսական հովերով, վերջ ի վերջոյ տոհմիկ սովորութիւնները պիտի խաթարէին, հայրենի նուիրական աւանդութիւնները առ ոչինչ համարէին, և հայ երիտասարդութեան այլաճանաչման պատճառ դառնային:

Հետագային Փաւստոս պատմիչ թանձրացեալ գոյներով պիտի նկարագրէր Պապի այս գործերը, որպէս չարագործութիւններ, որոնք կրնային կատարուիլ միմիայն օժակերպարան գեւերու գիրկը նետուած հրէշէ մը:

Պապ կրնար անդրադարձած ըլլալ, արեւելեան իշխաններէն Արեւմուտքի քաղաքակրթութիւն ստացածներու կեանքին:

Որմիկ իշխան, Շապուհ Բ. ի մեծ եղբայրը, որուն իրաւունքն էր Սասանեան գահը բազմիլ իր հօրը մահէն վերջ, կը զբերուէր անկէ բռնութեամբ, Պարսիկ աւագանիին կողմէ, որոնց ատելի դարձած էր իր յունական կրթութեամբ:

Կամ Վոնոն: Պապ անշուշտ ծանօթացած ըլլալու էր Արշակունի ընտանիքի պատմութեան, որպէս իր դաստիարակութեան մէկ մասը, և տխուր ժպիտով յիշած Արշակունի երիտասարդ Թագաւոր Վոնոնը, որ Պապի ժամանակէն 350 տարի առաջ Պարթևաստանի գահը նստած էր, ապա կորճատեն մըն ալ Հայաստանի Թագաւոր եղած:

Վոնոն իր հօր կողմէ Օգոստոս կայսեր զրկուած էր: Երբ Թագաւորը մեռաւ, Պար-

(1) Փաւստոս, Ե. 31:

թեւեղերը Օգոստոսէն խնդրեցին Վոնոնը իրենց թագաւոր:

Ան վերագործաւ Պարթեւաստան, և նստաւ իր հօր գահը: Անոր արեւմտեան կըրթութիւնը և կենցաղավարութիւնը վրդովմունք պատճառեց շուրջիններուն: Կրքեր յուզուեցան, թշնամիներ բազմացան, ուրոք երբ զէնքի դիմեցին, Վոնոն փախուստ տուաւ Հայաստան:

Այդ ատեն հայ գահը թափուր ըլլալուն, հայեր զինք թագաւոր ընտրեցին: Պարթեւ նոր արքան, Արտաւան Գ. հակառակեցաւ Վոնոնի Հայաստան գտնուելուն: Վէճ ու բանակցութիւններ Հոռոմի հետ: Վոնոն, ստիպուած, ձգեց Հայոց աշխարհը: Իրեն բնակավայր նշանակուեցաւ Կիլիկիոյ նաւահանգիստներէն մին: Փորձեց փախչիլ, բայց սպաննուեցաւ:

Վոնոն և Պապ! նմանութեան եղբեր եթէ կային երկուքի միջև, արդեօք զըժխեմ զուգակշիռը պիտի յանգէ՞ր նաև Պապի սպանութեան:

Պապ թագաւորի հակառակորդներուն աղմուկը սակայն կրկնապատկուեցաւ, և աւելի յոռի, յամառ, ու յանդուգն շեշտ մը ստացաւ երբ նոր կաթողիկոսի մը ընտրութեան անմիջական հարցը հրապարակ գրուեցաւ:

ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ

Երանանքի (25)

ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ
ՀԱՅ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐՆԵՐ

21.

ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՈՒԱՍՍՓ

Երաժիշտ Յովասափի գեղարուեստական գործունէութեան պատմութիւնը 725 երկար տարիների հնութիւն ունի: Նա ապրել է և գործել 13րդ դարի առաջին կիսում «հռչակաւոր» Կարին քաղաքում և ամբողջ էութեամբ նուիրուել է հայ երաժըտութեան արուեստի զարգացմանը: Այդ տեսակէտից էլ նա արժանի է ուսումնասիրութեան:

Վաստակաւոր երաժշտի մասին կարգում ենք 1230 թուականին գրուած մի նկարագրող «Աւետարան» ի յիշատակարանում: Դա «չուշանափայլ, նուրբ և ազնիւ» մագաղաթի վրայ, «Մեսրոպեան բարձրագիր, յստակ և ընտիր երկաթագրով», Գրիգոր գրչի կողմից Թէոդոսաւրիսում (Կարինում) գրուած արժէքաւոր ձեռագիրն է, որի յիշատակարանի էջերը ձեռք տանում են 13րդ դարի առաջին շրջանը:

Դա ա՛յն ժամանակաշրջանն էր, երբ Գոնիայի սուլտանը, 1204 թուին, արշաւում է Թէոդոսաւրիսի վրայ: Վրացական բանակները, Զաքարէ սպասաւարի առաջնորդութեամբ, շուտով օգնութեան են հասնում և ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց տալիս, բայց վերջում պարտուում են և յետ նահանջում: Այդ հանգամանքը հաստատում են ժամանակի վաստակաւոր գրիչ՝ Վարդան քահանայի 1204 թուին, Մշոււմ գրած «Տաւնական» ձեռագրի յիշատակարանի հետեւալ տողերը. «Եւ ի կատարման գրոցս՝ սուլտանն Սեւաստիոյ ժողով արարեալ անհուն բազմութեամբ . . . փքացեալ լեռնացեալ ենաս ի Թէոդոսաւրիս և անդի կամեցեալ անցանել յաշխարհն հայոց և վրաց . . . Իսկ աւզնականութեամբն Աստուծոյ եկին հասին զաւրքն վրաց և մեծն Զաքարիէ հանդերձ Իւանեիւ») հարազատուն իւր և այլ աստուածասէր իշխանաւք

և նախարարաւք և յողնախումբ խառնիւ-
նազանն բազմութեամբ հասին ի վերայ
անաւրէն զաւրացն Տաճկաց և յանխնա
կոտորեցին զնոսա, զոմանս ձերբակալ ա-
րարին, և ոմանք ի փախուստ դարձան,
բայց սուլտանն անվրէպ մնաց . . . » :

Ձնայաձ 13րդ դարի քաղաքական ծանր
և անմխիթար պայմաններին, հայ մշակու-
թային կեանքը Հայաստանում ո՛չ միայն
կանգ չի առնում, այլև առանձին փայլ ու
երանդ է ստանում :

Ահա ժամանակի մատենագրական գոր-
ծունէութեան և գեղարուեստական շարժ-
ման նշանաւոր մի կենտրոն է հանդիսա-
նում վաստակաւոր երաժիշտ Յովսէփի
ծննդավայրը՝ «հոյակապ և հռչակաւոր»
քաղաք Թէոդոպուլիս (Կարին), ուր դար-
գանում և ուշագրաւ նուաճումներ են ա-
նում գրչական և մանրանկարչական ար-
ուեստները : Այդ պատմական քաղաքում
էլ ձեւակերպւում և իրենց ինքնուրոյն
արուեստով փայլում են մի շարք տաղան-
դաւոր գրիչներ և վարպետ մանրանկարիչ-
ներ, որոնց շարքում պատուաւոր տեղ է
գրաւում բնիկ Կարնեցի վարդան քահա-
նան, որ 1204 թուին, Մշոյ «Առաքելոց»
վանքում, մագաղաթի վրայ, երկաթագործ
գրիչ է «Տաւնական» մեծադիր և հոյակապ
ձեռագիրը : Դա հայ գրչական և մանրա-
նկարչական արուեստների առաջնակարգ մի
ստեղծագործութիւն է, որ այժմ գտնւում
է Երևանի պետական Մատենադարանում^(*) :

Կարնի գրչական և մանրանկարչական
դպրոցի պարծանքն է կազմում նաև ար-
ուեստագէտ Գրիգոր գրիչն ու ծաղկողը,
որ 1230 թուին հայ մատենագրութեան
նուիրել է մի նոր ձեռագիր «Աւետարան»,
որի յիշատակարանը, իր բովանդակու-
թեամբ, կրկնակի արժէք է ներկայացնում
այն տեսակէտից, որ նախ՝ ցայտուն գա-
ղափար է տալիս 13րդ դարի առաջին շրջ-
անում Թէոդոպուլիսում (Կարինում) ա-

ռաջ եկած մշակութային շարժման մասին,
Այնտեղ, պատմական քաղաքի, արուես-
տագէտ հոգեւորականները, մի գեղեցիկ
ներդաշնակութեամբ, ընդօրինակում են և
վրձնում մէկը միւսից ուշագրաւ ձեռա-
գրեր և զարկ տալիս դարաշրջանի գրչա-
կան ու նկարչական արուեստների զար-
գացմանը : Այդ շարժման մի գեղեցիկ պատ-
կերը տեսնում ենք 1230 թուականին Գրիգոր
գրչի ձեռքով գրուած «Աւետարան»-ում,
որի յիշատակարանում կարդում ենք. «...
Եւ ես ըստ կարի խնում՝ բազում աշխա-
տութեամբ զձագրեցի խնով ձեռամբ և ծաղ-
կազարդեալ յաւրինեցի ոսկեով պատուա-
կանաւ, հրով փորձեալ և զտեալ և երփ-
ներփն երանգաւք, և պայծառ գեղովք
դրոշմեալ ներգործեցի ի սմա ազգի ազգի
քանդակս խորանաձև և երկնանմանս և այլ
մանրամասն ինչ ծաղկաւք՝ ըստ տուեցե-
լոյ ինձ ի շնորհաց հոգւոյն սրբոյ . . . Եւ
հայկազնեան տուամարիս վեցից հարիւրից
եւթանասուն և ինն ամաց՝ (679 + 551 =
1230) ի հոյակապ և ի հռչակաւոր քաղա-
քիս Թէոդոպուլիսոս :

Ձեռագրի յիշատակարանը հայ երաժշ-
տական արուեստի պատմութեան համար
ուրոյն արժէք ունի այն տեսակէտից, որ
ցայտուն գաղափար է տալիս 13րդ դարում
կարինում նոր երանդ ստացող երաժշտա-
կան մշակոյթի մասին, որի տաղանդաւոր
արտայայտիչը հանդիսանում է երաժիշտ
Յովսէփը : Այս վաստակաւոր արուեստա-
գէտի մասին 1230 թուի ձեռագիր յիշատա-
կարանում ընդգծուած են այսպիսի սեղմ,
բայց բնորոշ տողեր. «... Յիշեալիք Գրի-
գոր գրիչ . . . և զՅովսէփ փիլիսոփայ
(= երաժիշտ) զհոգ(ե)ւոր եղբայր մեր . . . » :

Նոյն երեւոյթն ընդգծել է նաև Գարե-
գին Ա. կաթողիկոսն իր «Յիշատակարանք
Ձեռագրաց» արժէքաւոր գրքի 119րդ է-
ջում, ուր կարդում ենք. «Փիլիսոփայ (=
երաժիշտ), «հոգ(ե)ւոր եղբայր»՝ Գրիգոր
գրչի, 1230 թ., Թէոդոպուլիս կամ Կարին
քաղաքում : Թէ ի՞նչպիսի գործունէու-
թիւն է ունեցել երաժիշտ Յովսէփը և
ի՞նչ գեղեցիկ մեղեդիներով ու տաղերով
է զարդարել հայ եկեղեցական երաժշտու-
թեան գանձարանը, դժբախտաբար, չու-
նինք փաստական աղբիւրներ : Այսօր
միայն պարզ է, որ երաժշտագէտի կեանքի

(*) Հայ ժողովրդի այս ամենամեծ և արժէ-
քաւոր ձեռագիրը մանրամասն ուսումնասիրե-
ցինք 1926 - 27 թուերին, երբ որպէս գիտական
աշխատանք պաշտօնավարում էինք Երեւանի
պետական թանգարանի պատմա - գրական բաժ-
նում, ուր գտնւում էր գրչագիրը : Բաղկացած
է մագաղաթէ 720 մեծադիր թերթերից և ծան-
րութիւնն է 34 քիլոգրամ : Ձեռագիրը մի քանի
անգամ «գերեզմարուել» է, ինչպէս գրուած է
լուսանցքներում :

որոշ երեւոյթներն իր էջերում լուսարանող 1230 թուականին գրուած ձեռագիրը «Աւետարան»ն այժմ առանձին գուրգուրանքով պահուում է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մատենադարանում:

22.

ԵՐԱԺԻՇՏ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ

Բարձրագոյն կրթութեամբ և գիտութեամբ զինուած իր ժամանակի կուլտուրական դէմքերից մէկը, որ հանրային կեանքում փայլում է նախ որպէս փիլիսոփայ, Սակայն, նրա հասարակական դերն առանձին նշանակութիւն է ստանում, որ նա օժտուած լինելով ձայնական հարուստ և երաժշտական մեծ ընդունակութեամբ՝ զարկ է տալիս իր ապրած դարաշրջանի երգեցողութեան եւ երաժշտական արուեստին: Նոյնպէս նա է, որ առաջին անգամ Բարսեղի գրութիւնից թարգմանում է 24 եղանակ:

Այս փիլիսոփայ, երգիչ - երաժշտի անունն առաջին անգամ կարդում ենք Գրիգոր Դպիր Կեսարացիի(*) «Գիրք Նուագարան»ի 236րդ էջում (1803) հետեւեալը. «Ստեփաննոս փիլիսոփայն գոյով հռչակափայլ երաժիշտ և հմուտ ձայնիցն, զհանուրս ձայնս գոյից՝ բաժանեաց ի մասունս այս ինչ, որք են. բառաչել, կառաչել, խխնչել, բչել, գոչել և այլն. և ի սոցանէ առեալ ի ձայնիցս, ի գործի զուգաթիւս, առ ամենայն ձայնս, մի առ մի երգէր ձայն արարեալս»:

Այնուհետեւ Ստեփաննոսի կերպարը տեսնում ենք Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Շնորհալի և պարագայ իւր» խորագրով գրութեան 88րդ էջում, ուր, սակայն, երաժշտագէտի մասին չենք գտնում կենսագրական մի նոր տուեալ: Վենետիկեան տաղանդաւոր քանասէրը համարեա կրկնել է Գրիգոր Դպիրի հաղորդած տեղեկութիւնները, նշելով, թէ Ստեփաննոս երաժիշտը

(*) Հայ երաժշտութեան մասին գրող առաջին հեղինակը, որ կեսաբխայի հայ ժողովրդի պարծանքն է, ծնուել է 1740 թուին: Հայ երաժշտական գրականութեան աւանդ է թողել «Գիրք Նուագարան» և «Գիրք երաժշտական», որոնք իր ժամանակին տպագրուել են և պատկերում են հայ հնագոյն մաստակաւոր երաժշտագէտների ստեղծագործական գեղեցկութիւնները:

քսան և վեց եղանակ է յօրինել, բնական իրերի և կենդանիների ձայնից առնելով:

Սակայն, փաստն այն է, որ այդ 26 եղանակը Ստեփաննոսը ոչ թէ յօրինել է, այլ թարգմանել է: Գրիգոր Դպիրի և Ալիշանի հաղորդած սխալ տեղեկութիւնները մեծանուն երաժշտագէտ Կոմիտասը դեռ 1894 թուին «Արարատ»ում տպած իր «Հայոց եկեղեցական եղանակները» խորագիրը կրող անդրանիկ յօդուածով սրբապարել է, ընդգծելով հետեւեալը. «Պատահաբար մեր ձեռքն անցաւ մի ձեռագիր, որի մէջ կար մի անյայտ գրչի գործից մի գլուխ՝ «Բան յաղագս ձայնից թէ ուստի գտաւ» վերտառութեամբ, բոլորովին անկախ գրքի բուն նիւթից: Այս կտորը բաւական շահաւէտ տեղեկութիւններ է հաղորդում, որոնցից մէկն է ոմն Ստեփաննոս փիլիսոփայ երաժշտի մասին: Մեր կարծիքով Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի յիշած Ստեփաննոս երաժիշտը նոյն ինքն այս անձն է, բայց ոչ թէ յօրինել է յիշեալ քսան և վեց եղանակը, այլ թարգմանել է երանելի Բարսեղի գրութիւնից. և որ եղանակների թիւն է քսան և չորս»:

Նկատենք, որ Կոմիտասի միջոցով «Արարատ»ում 1894 թուին արդէն լոյս տեսած «Յաղագս ձայնից թէ ուստի գտաւ» շահեկան այս հատուածը Յարութիւն Քիւրտեանը, որպէս անտիպ նիւթ, տպագրել է Փարիզում հրատարակուող Արշակ Զօպանեանի «Անահիտ» ամսագրում (1935 թ., թիւ 1-2, էջ 320), ընդգծելով հետեւեալ կտրուկ տողերը. «Զմե կարծեր, որ այլուր հրատարակուած ըլլան այս երկու հատուածները, որ արժանի են ուշադրութեան»:

Անշուշտ, եթէ Քիւրտեանը ծանօթ լինէր հայ մատենագրութեանը, տպագրուած մի նիւթ անտիպի անուան ներքոյ ո՛չ լոյս կ'ընծայէր «Անահիտ»ում և ո՛չ էլ սխալ կարծիք կը յայտնէր: Բայց էականն այժմ այդ չէ. այլ այն, որ Ստեփաննոս երաժշտի՝ 24 եղանակի թարգմանութեան կարեւոր խնդրի լուսաբանութեան համար պարտական ենք տաղանդաւոր քանասէր-երաժիշտ Կոմիտաս վարդապետին:

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

(Շարունակելի՛ 11)

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ**(ԽԵԻ) ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹԼԿՈՒՐԱՆՑԻ****ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ****ԻԶ.**

Եւ ի չորրորդումն աւուրն՝ զլոյսն սփիւռ եւ տարածական,
արար աւդեղէն անօթ՝ հաւաքեաց ըզլոյսն ի յաման:

ԻԷ.

Զըստակն ետ արեգականն, եւ լուսնին միջակ գինական,
զայլն թանծրն աստեղաց հուլից՝ անմոլար եւ մոլորական:

ԻԸ.

Տերեկի եւ գիշերի, արեգակն է իշխանական,
երբ գընայ գիշեր լինի, երբ ծագէ նա լոյս տըւընջեան:

ԻԹ.

Նաւարըն չէ գոյութիւն, լոյսն է գոյ եւ յոյժ պիտեւան,
ի պակասութիւն լուսոյ՝ տարերացն ըստուերբ զօրանան:

Լ.

Արեւն ի հոլով գընայ, եւ լուսինն ի սահ սողըման,
անմոլար մոլորականք՝ աստեղունք ոստոստ ընթանան:

ԼԱ.

Արեգակն է լուսոյ ակն, եւ լուսնին է երկու բերան,
զլոյսն յարեգակնէն առնուլ, կամ ծածկոյթ է բացխրփական:

ԼԲ.

Սորա են քանոնք եւ չափք, տարեց եւ ամսոց զուգական,
ժամուց եւ ժամանակաց, շրջանից կէտից՝ հանգըստեան:

ԼԳ.

Արեւն յայծեղջիւրն իջեալ, մեզ ծմեռն եւ կէտ սուգական,
ի հարաւ ամառնանայ, ժամանակ պըտղոց հասըման:

ԻԶ. — 2. — անօթ, աման, Զ.
ԻԷ. — 2. — հուլից, խըմպից, է.
ԻԸ. — 1. — ... գիշերոյ ... է.
ԻԹ. — 1. — ... պիտական, Ժ.
ԼԱ. — Զուցի, Խ.
1. — լուսին, Ժ. լուսինն, էի.

ԼԲ. — 1. — տարերց, ԶԺ. տարե-
րաց, Թ.
2. — հանգըսեան, փոփոխման, Ժ.
ԼԳ. — 1. — իջեալ, եմուտ, Ժ.
2. — ..., ի պատճառ պտղոցն հաս-
ման, Խ.

Հ Ի Ն Գ Շ Ա Ք Թ Ի

ԼԴ.

Ի հինկերորդում շաւուրն, Բարարիչ ստեղծողն էական,
ասաց ծընանիլ ջրրոյն՝ մեծամեծ կէտք եւ լողական:

ԼԵ.

Նախ եւ առաջինն եղեւ, ծովայնոց վիշապ Լեւաթան,
աւրինակ սատանայի, սատակի ի յօր գալըստեանն:

ԼԶ.

Անթիւ ւ անհամար կէտունք, եւ զեռունք ի ջուրս յաւրանան,
ծնընդոցն խընամ չունին, ի ծնանելըն միշտ մոռանան:

ԼԷ.

Նոյնպէս ւ աւդային թըռչունքն, որ ի ջուրս ունին քնակարան,
ի ծովըն թողուն ըզծուն, անխընամ ծագքըն գոյանան:

ԼԸ.

Երկիր հանին անասունք, գազանք եւ թռչունք թեւական,
կերպարանք զարմանալիք, զի տեսեալ մարդիկ հիանան:

ԼԹ.

Ծաղիկք եւ արմատք դեղոց, ցաւելոց զառողջութիւն տան,
բայց թէ կերեալ ուտելով, նա լինի առիթ մահըւան:

Խ.

Նոյնպէս գազանացն ջոկք՝ ոչ թէ մարդակերք շարարան,
ի սկըզբան հնազանդ էին ընդ մարդկային իշխանութեան:

ԽԱ.

Մինչ չէր մեղանչել Ադամ, չունէին ոխ թըշնամական,
ինձն, առեւծն եւ գայլն եւ արջն, ընդ ոչխարսն էին միաբան:

ԽԲ.

Ի պըտողոց ծառոց կերեալ՝ անասունք ւ երէքդ ամենայն,
գազանք, սողունք եւ թռչունք, հաշտ էին սիրով սեռական:

ԽԳ.

Երայք են զարդերք լերանց, եւ ջրոց զեռունքդ ամենայն,
նաւորդաց ւ անցաւորաց՝ մըխիթար եւ ըսփոփարան:

ԼԵ. — 1. — Լեւիթան, Խ:

2. — ի յօր, յաւուր, ԷԽ:

ԼԶ. — 1. — կեսունք, կայտառք, Խ.
կետունք, Է:

ԼԸ. — 1. — քեւական, գանազան, Ի:

ԼԹ. — 1. — ցաւելոց, ցանելով, Ը:

Խ. — 1. — մարդակեր, Զ. մարդա-

կերպ, Ը:

2. — . . . ընդ մարդոյ են յիշանու-
թեան, Խ: . . . ընդ մարդոյն որ իշխանու-
թեան, Է:

ԽԱ. — 1. — Մինչ, զինչ, Ը: մեղան-
չեր, Զ: թշնամութեան, ԶԷ:

ԽԲ. — 1. — էրայք, Ը: զարդեր, Խ:

ԽԴ.

Յարալէզն և եղջերուաքաղն, յուշկապարըն պրղծաբերան,
ոմանք ասեն է՝ եւ չէ, և ոչ գիտեն թէ կան թէ չկան:

ԽԵ.

Են ի ստորոտ աշխարհիս՝ մահաշունչ գազանք դիւական,
երբ Տէրն ըզմեզ խըրատէ, նոցա հոտն է դեղ մահըւան:

ԽԶ.

է ծով բոլոր աշխարհիս՝ եւ անուն է Անդլընդական,
եւ ամպք անտի ջուր հանեն՝ եւ ոչ որ և ոչ նաւք ընթանան:

ԽԷ.

Զբոլորս որ արար Աստուած՝ ի պատիւ մարդոյն ստեղծան,
զի ի ստեղծանել մարդոյն՝ պատրաստեալ գըտցէ զամենայն:

ԽԸ.

Որպէս որ ըզթագաւոր, որ սիրով առնէ մեծարան,
նախ ըզտունըն զարդարէ պիտոյիւք բարեօք զանազան:

Ո Ի Ր Բ Ա Թ

ԽԹ.

Ի վեցերորդումն աւուր՝ մտրդասէր Հայրըն զըթական,
ասաց ընդ բնութեան Որդին, արասցուք զԱդամ մեզ նըման:

Ծ.

Պատկեր Աստուծոյ ասիմք՝ երրակի թըւոյն միութեամբ,
զի եմք միտք, եւ բան, հոգի, անծն երբեակ եւ մարդ միական:

ԾԱ.

Եւ նըմանատիպ նորա արուեստիւք հանճարեղութեան,
գիտուն և իմաստուն շնորհօք, եւ հոգւով անմահ բանական:

ԾԲ.

Թէ անծըն Հօր էր միայն՝ արասցուք չէր պատշաճական,
այլ կամքըն միայն ըբաւ էր եղանիլ գոյիցս ամենայն:

ԾԳ.

Ոչ էր անտեղեակ Որդին, խորհրդոյն իւր Հօրն էական,
զիջանի մերովս ընդ մեզ, զի գիտողք լիցուք զամենայն:

ԽԵ. — ԽԶ, Խ.

ԽԵ. — Զ. — ... մեղ մահուան, Խ.

ԽԶ. — ԽԵ, Խ.

1. — անդլընդական, ԶԹ. անդլլա-

կան, Ժ. անդլընդական, էԽԻ.

ԽԷ. — 1. — Զբոլորս, զոր ինչ, ԴԶ.

ստեղծական, Ը.

ԽԸ. — Զուցի, Զ.

1. — ըզթագաւոր, թագաւորի, Խ.

զթագաւորին, է. առնէ սիրով, է.

Ծ. — 1. — միութեան, Զ է Ի Խ.

ԾԱ. — Զ. — բանակուն, բնութեան, Թ.

ԾԳ. — Զ. — լինիմք, Խ.

ԾԳ.

Քան զբոլոր գոյից ստեղծուածս մարդոյն եօթն շնորհք յաւելան,
զի զնոսա բանիւ արար, եւ ըզսա պատուով տիրական:

ԾԵ.

Պատկեր արասցուք նրման, զգայական գոյիցքս իշխան,
զի հող ի յերկրէ առեալ եւ փրչումն շնորհք հոգեկան:

ԾԶ.

Բանաւոր եւ մըտաւոր, եւ հոգի անմահ յաւիտեան,
շինող վաճառող տընկող, եւ ճառող միշտ աստուածութեան:

ԾԷ.

Արար Աստուած զմարդն Ադամ, ի պատկերն իւր սուրբ տիրական,
զոր ի վեց դարուն զգեցաւ, ի կուսէն Որդին Հօր եւ Բան:

ԾԸ.

Եւ ըստ պատկերի հոգոյն, մարդ հոգի է անմահական,
Հոգին Սուրբ անբըննելի, նոյնպէս եւ հոգիքն մարդկան:

ԾԹ.

Ըստեղծ ըզմարմինն յառաջ, եւ ապա զհոգին բանական,
զի մի ինքնատես լիցի, եղելոց իւր արարչութեան:

Կ.

Ջդըրախտն յարեւելս տընկեաց, եւ կոչեաց Եդեմ հողական,
Ադամն է հողոյ անուն, եւ Եդեմն նոյն թարգման:

ԿԱ.

Ի յերրորդումն աւուր տընկեաց՝ ընդ այլոց ծառոց բուսական,
զայս աստուածատունկ ասաց՝ զայն միայն բանիւ ստեղծական:

ԿԲ.

Քան զայս աշխարհիս ծառերս՝ այն համով գունով զանազան,
անբաւ բարեաց տընդին, փառք նրմա այժմ եւ յաւիտեան:

ԿԳ.

Եւ արկ թըմբրութիւն մարդոյն, թանծրութիւն եւ բուն նընջման,
էառ ի կողից նորա, եւ շինեաց պատճառ ծընընդեան:

ԾԴ. — 1. — զբոլոր, զամէն, և:

արարչական, 2:

2. — ... զանազան, Ժ: ... , եւ ըզ-
մարդն ձեռօք իւրական, և:

Կ. — 1. — հողական, վեցն ալ. շնչա-

կան, Ը:

ԾԵ. — 1. — ... գոյիցս իշխան, Ը:
Պատկեր արար իւր նման, ըզգալի գոյիցս
նա իշխան, և:

2. — քարզման, ի թարգման, և:

ԿԱ. — 2. — ստեղծական, և. տնկա-

կան, Ը:

ԾԶ. — 2. — տնկող վաճառող, և:
... , եւ ճառող մի աստուածութեան, 2:

ԿԲ. — 1. — համով, բազմով, 2:

ԿԳ. — 1. — քուն հանգստեան, և:

ԾԦ. — 2. — լինի, Ժ: եղելոցս, Ը:

ԿԴ.

Գիտէր զանցանել մարդոյն, եւ չկամէր մատնել մահրւան,
ըզբարին Աստուած արար՝ զչարն ուսոյց աւծն եւ սատանայն:

ԿԵ.

Անելոյ զարգանալոյ՝ արհնութեամբ առին հրրաման,
նոյնպէս ւ ամենայն զեռունք, իշխողն յոչ իշխեալն ի նման:

ԿԶ.

Քահանայական պատուով զկենդանեաց կոչեաց զանրւանս,
բայց նորա ի յարարչէն արարած յերկիր կոչեցան:

ԿԷ.

Երկիրն երկիւղ թարգմանի, եւ աշխարհն ապաշխարութեան,
թէ աստ երկիւղած լինիս՝ աներկիւղ մընաս յաւիտեան:

ԿԸ.

Դրբախտն է ծառոց տեղիք՝ մըրգաւէտ ծաղկօք բուրաստոն,
բարձր է ի յերկրէս ի վեր, ճանապարհ է վեց ամբսեան:

ԿԹ.

Որ ծառ գիտութեան ասէ՝ ծառ մահու եւ անմահութեան,
ի պատճառ տընկաւ մարդոյն՝ եւ ի փորձ աստուածսիրութեան:

Հ.

Չորս զետոցն յառաջ բըխումն, որ տըւան դրախտին առողման,
Փիսոն եւ Գեհոն, Տիգրիս, Եփրատէս անուն կոչեցան.

ՀԱ.

Առողաննն ըզդրբախտն, զի նա հարթ է հաւսարական,
պըտուղ անթերի լուսով՝ միշտ կանանչ եւ անթափական:

ՀԲ.

Իջանեն ջուրքն ի լեռնէն, եւ հորդեն ծոր եւ պատուհան,
մըտանեն ի ծոց երկրի, ւ ի ներքոյ լերանց ընթանան:

(18)

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

- ԿԴ. — 1. — զյանցանել, Զ. . . . ի կօք, պտղոց, Զ. ծաղկոց, է.
մահւան, Զ. . . . կորբստեան, ԺԽ.
ԿԵ. — 2. — զեռնոց, Խ.
ԿԶ. — 2. — . . . արարածք էր կոչե-
ցան, Զ.
ԿԷ. — 2. — մնալ, Զ.
ԿԸ. — 1. — ծառոց, ծաղկոց . . . ծաղ-
կօք, պտղոց, Զ. ծաղկոց, է.
ԿԹ. — 2. — տընկաւ ի պատճառս, Խ.
Հ. — 1. — առողման, Զ. յառողման,
Է. յառողման, Ը. ոռողման, Ժ.
ՀԲ. — 1. — իջանեն ջուրքն ի դրախ-
տէն լեռնէն, Ի. ի լեռնեմ, ի դրախտէն,
Թ. ի լեռնէն, է. հորդեն, հարթեն, Ը.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

“ՄԻՍԹԻԿ ՏԱԻՒՂ”

Հեղինակ՝ ԱՇՏԻՇՍԻՏ

Ամէն գրող անհատ ունի իր զգացական աշխարհը. անհատական տպաւորումի, խորանալու և զգացածը արուեստի շունչովը տալու առաւել կամ նուազ չափով կարողութիւն մը: Գրագէտի մը երկին մէջ կը փնտռուին հարազատութիւնը ներքին, ուժականութիւնը ու բխումը արտաքին: Որքան հօր է գրողին զգացական աշխարհը իրրեւ անհատականութիւն, որքան խոր է անոր ներշնչումը իրրեւ ապրում ու իսկական կիրք, այնքան տիրապետող է ան՝ որպէս հեղինակ:

Հեղինակին անմահութիւնը պայմանւոր է իր երկունքին հզօրանքովը և զայն տալու արուեստովը. ուրիշ, հեղինակը ինքն է որ կը հիւսէ իր գրական փառքը՝ համաձայն զգացական չափին և տալու կարողութեան: Գրագէտը իր ընկալուչն է ու տուիչը: Պիտի ստանայ այն՝ ինչ որ բնական է ու գեղեցիկ, և զայն պիտի փոխանցէ ընթերցողին՝ հարազատութեամբ և տպաւորական յուզումով:

Աշտիշատի Մէ-Դէ Տէ-է-ը քերթողագիրք մըն է, որուն մէջ կը բովանդակուին երեսունինը քերթուածներ, այսինքն՝ երախայրիքը իր բանաստեղծական յուզումներուն և զգացական ապրումներուն տեղին. զանազան երկինքներու տակ և իրարմէ տարբեր թուականներու մէջ ձև ու մարմին առած: Այն մթնոլորտը՝ որուն մէջ ինքը կը շնչէ ու կը զգացուի, կրօնականն է. այս է գլխաւոր պատճառը իր արուեստի մրազածութեան, դուք ըսէք խորհրդաւորութեան՝ որուն մէջ կը ծփան աղօթքի, զթարտութեան և մարդասիրութեան կանչեր:

Աշտիշատի ներաշխարհը իրրեւ մտածում ու խռովք, իրրեւ թեթափ ու խորհուրդ՝ մեզի հաղորդական կը դարձնէ կրօնական ըմբռնութիւններու ճամբով այն գաղափարապաշտութիւնը, որ կը միտի այլասիրութեան, ներողամտութեան, այսինքն՝ քրիստոնէական եղբայրակցութեան ցանկալի հաւատամքին. իրրեւ նիւթ և մշակում՝

անոր գիրքին մէջ կը տողանցեն կրօնականը, ընկերայինը, անհատականը և ազգայինը, ամէնքը բխած զգացական լարերէ, և ամէնքն ալ բնական հոսումով:

Գեղապաշտ մըն է Աշտիշատ, իր քերթողական արուեստովը կը միանայ այն գրագէտներու հոյլին, որոնք 1910էն սկսեալ ուժականութիւն տուին հայկական բանին և արուեստաւոր ոճ՝ մեր արտայայտութեան կերպին: Կը գուրգուրայ բառերու վրայ, ականջ կը դնէ անոնց ձայնին, կ'ընտրէ միայն անոնք՝ որոնք արի են և արու, որոնք առողջ են ու իմաստալից և կրնան ծառայել քերթողական արուեստին. ասիկա ալ բաւական չէ սակայն, Աշտիշատի քով ուրիշ մտահոգութիւն մըն ալ կայ, ընտրութեամբ բառերը ո՛ւր, ո՛րք և ի՞նչպէս գործածել, որպէսզի քերթուածը գառնայ դաշնաւոր, հնչական: Աշտիշատ իր գիրքին մէջ կ'ուզէ տեսնել լեզուական հարստապետութիւն, այսինքն՝ կառուցումի անհատականութիւն:

Դիտուած այս մտածումէն, ան կը ձգտի դիտել իրերն ու աշխարհը այնպէս՝ ինչպէս որ են, կը մտերմանայ այն բոլոր իրադարձութիւններուն՝ որոնք քով քովի գալով մարմին և իմաստ կուտան ապրումին, կը ստեղծեն կեանքը բազմազոյն և բազմատարազ, կեանք մը անբիւծ և խաղաղարոյր, որուն մէջ պէտք է ապրին ու գործեն մտքի և հոգիի հերոսները միայն, ոչ թէ անոնք՝ որոնք կը պաշտեն նիւթը, իրենց սուտովն ու նենգութեամբը կ'ապականեն կեանքը և անոր նպատակը:

Ու այդ Հոգին, այդ Ալբիւրն մեճ պաշտեմքի
իբար մեզ,
Ի՜նչ փոյր դիպումսն երբ պատճի կամ խոր-
տակել մեզ փորձեր.
Խուցկն անձկութեան երբ կ'իյնայ մեզն ու-
ղեղիս իմ անգօր,
Մըսածումներս կը մըլխա՜ն ու կը մերժե՜ն
ուժգոյժն
Մըսածելու քե՛ կ'արժե՞ կեանքը նիւթով
լիացնել,
Եւ բողբոլ որ հոն հոգին բանարկըւած մը-
նայ միշտ,
Ինքն իր վրայ զալարուած, յետոյ մեռնի՛ յու-
սահաւս...:

Աշտիշատի մէջ մարդասիրական խոովքը
այնքան կը բորբոքի մերթ ընդ մերթ, որ
կը մոռնայ ինքզինքը և կ'ընդլզի նոյնիսկ
կատուծոյ դէմ, սակայն այս ապստամբու-
թեան մէջ յոխորտանք չկայ, ոչ ալ յան-
ցապարտութեան մը արատը. ան կը վե-
րածուի պարզ յիշեցումի մը:

Եթէ Աստուած իմ, չէիր, չէիր կրնար մար-
դուն մեջ,
'Իրենէլ Հովի մը ազնիւ ու գաղտնի հոն
ցանել
Ամենասեղծ քու աշուղ, վերամբարձող
հունճ սիրոյ,
Ինչո՞ւ ուրեմն դրբիր Պասկերիլ դրու՞մ ու
շունչ,
Որ ան այսպէս եղծանէր, զանոնք բերէր
հաւասար
Հողին, գետինն երկրաբաշ, ու վիրաւոր իր
մըսէին,
Ու իր սրտէ՛ն զարնւած, երբար զըսնել
մուր դամբանն ...:

Աշտիշատը խորագգած մարդ մըն է և
յամառ հաւատացեալ մը. իր քերթուածնե-
ներէն շատերը խնկաբոյր աղօթքներ են,
մանաւանդ՝ քաղցրահնչիւն մաղթանքներ:

Ուրեմն դուն Աստուած իմ, Քեզմէ եկած այդ
հունճին,
Քեզի դարձող այս սիրոյն, օ՛, միշտ եղի՛ր
ծոց մը քա՛մ,
Ու չթողուս ան մեռնի ...:

Ուրիշ մը.

Ուրեմն Տէ՛ր, ալ ինչո՞ւ կեանքս ապրիլ
յամառիմ,
Պարպուած եմ երբ Քեզմէ եւ չեմ ըզգար որ
Հոգիդ
Աննառապէս գար իջնէր, զըսնէր արմատն
իմ հոգւոյն,

Որ չըլլայինք իրարու օտարի պէս, օտար
սուն ...:

Կամ՝

Ձիւնը հարուստ կը բափի հիմա համակ
օրհնութիւն,
Յուրքը ուժգին կը սահի երակներէն ծառե-
րուն,
Բայց Աստուած իմ, սա տղա՛ք, այդպէս քիչ
քիչ ամեն օր,
Մեռնի՞ն այսպէս աչքիդ տակ, աչքերնին բաց
այս կեանքին ...:

Իբրեւ խորհրդաւորութիւնը սիրցնող
երկունք և քերթուածը դաշնաւորող ճիգ՝
զեղեցիկ կը գտնեմ Հ---Կ--- Կ--- Կ---
ոտանաւորը:

Ուսեր բարակ փոք փոք, սրւա՛ցք, աղօթք
մեղմօրօր,
Հիւղեր նիհար, կը հեւան միսքի կ'հանդեսն
այս տարուան.
Որքա՛ն բազում են անոնք, բազում ջրձողն
բախիժներ:
Կը բաժնուին իրարմէ ու կը մնան անբաժան,
Անոնք՝ իղձերն են ծառին, ծաղկած սիրոյ
արմատէն,
Ու կը խորհիս քէ արդեօք այսպէս օրո՞ւ կը
սպասեն ...:

Աշտիշատի լեզուն սահուն է, ներշնչ-
չումը յորդ և դիւրաբուխ, բռնազբօսիկն ու
արուեստակեալը կը բացակային անոր քեր-
թուածներէն. ինչ որ կուտայ իբր ներշնչ-
չում և գրական վաստակ՝ հարազատ է իր
հաւատոյ հանգանակին և ընկերային ու
կրօնական ըմբռնումին:

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

Աթէնք

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՔԵՂԷԱՍԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԵ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Քահանայացուներուն կրթութեան և դաստիարակութեան համար շատ մը վարժարաններ կան Անգլիոյ մէջ: Քէլհամի Աստուածաբանական Դպրոցը անոնցմէ ամենէն մեծն է և ունի մօտաւորապէս 100 ուսանող, որոնց երկուքը հայ: Քէլհամ փոքր գիւղ մըն է Նիւարք-ան-Թրէնթ քաղաքին մօտիկ:

Անքիլքան եկեղեցին շատ պէտք ունի քահանաներու: Վերջին 50 տարիներու ընթացքին ձեռնադրուածներուն թիւը չի համապատասխաներ Անգլիոյ բնակչութեան աճումին կամ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ մեր գործին յատկէն է եկեղեցիին ամենակարեւոր պէտքին՝ դահլիճի տալ՝ իր եկեղեցականներուն թիւը շատ ցընելով:

Դպրոցին մեքսները. — Երեսուներէնդ տարիներու փորձառութենէ ետքը, հասկցուած է թէ հիմնական կարիքներուն ունին նաեւեալ մեքսները՝ գործը յառաջ տանելու համար:

ա) Ընտրութիւնն ու կրթութիւնը լաւագոյն մարդաց, ինչ որ ալ գտնուին անոնք: Յաճախ կը պատահի որ լաւագոյն մարդը դուրի կ'ըլլայ անհրաժեշտ կրթութիւնն ստանալու միջոցներէն կամ դրամէն: Այսպիսի պարագաներուն՝ պէտք է որ առօր միջոցը գտնուին: Քէլհամի մէջ պահանջուած չափանիշներն են բարձր Գլաւգոյի, իմացական ընդունակութիւն և եռանդ: Ամէն տարի դիմում ընող 300 թեկնածուներէն Քէլհամ մօտաւորապէս 30ը միայն կրնայ ընդունել:

բ) Կոչումի փորձը: Դպրոցը խոստում չի տար բոլոր եկողները պահելու: Տարի մը կամ աւելի ժամանակի պէտք կ'ըլլայ հասկնալու համար թէ թեկնածու մը իրական կոչում ունի՝ եկեղեցականութեան համար թէ ոչ:

գ) Երկար և կատարեալ իմացական կրթութիւն: Անոնք որ Հաւատք քարոզելու պիտի երթան՝ ամենէն առաջ պէտք է իրենք խորհին ատոր վրայ, և ապիկա շատ ժամանակ կ'ուզէ: Տարբական դասընթացքը կը տէ՛ մէկէն մինչև երեք տարի: Աստուածաբանութեան, Փիլիսոփայութեան և Պատմութեան ընթացքը՝ չորս:

դ) Նկարագրի եւ ցոյցումի կրթութիւնը: Քէլհամի դպրոցին կեանքը քաջարժակ հնազանդութեան և պարզութեան կեանքն է: Սպասաւորներ չկան հոն, և առտնին բոլոր աշխատութիւնները ուսանողներ և վերակացուներ միասին կ'ընեն:

ե) Ընդունուելու համար դեռաճառ արիւթ: Տղաք կ'ընդունուին 16 տարեկանին: Առաջին երկու կամ երեք տարին անոնք կ'ապրին զրգրոցին զատ մէկ բաժնին մէջ, զատ վերակացուի մը հսկողութեան ներքեւ: 19 տարեկանէն վերջ կը հետևին Աստուածաբանութեան դասին:

Կրնայ ըստել թէ Քէլհամ ուրիշ աստուածաբանական դպրոցներէ կը տարբերի իր պարզութեամբ և խստակեցութեամբ: Ուսանողի մը տարեկան բոլոր ծախքը 65 սթերլինէ աւելի չէ: Ասիկա կարելի եղած է, վասնզի՝ որչափ ալ ուսուցիչներուն մեծ մասը բարձրագոյն արտոններ ունեցող հոգեբաններ են, բայց թշուի չեն ընդունիր ամենեւին:

Քէլհամի դպրոցը հիմնուած է և կը կառավարուի վանական նկարագիր ունեցող միաբանութեան մը կողմէ, որուն անդամները իրենց ժամանակն ու ծառայութիւնը ամբողջովին ի տպաս կը դնեն միաբանութեան գործին: Անգլիոյ եկեղեցիին մէջ զանազան կրօնական Միաբանութիւններ կան, որոնցմէ մէկն է Էֆիկերուսիան Սրբազան Առաքելութեանը (Society of the Sacred Mission): Այս ընկերութիւնը կրօնականներու և աշխարհական գործիչներու համայնք մըն է, որուն անդամները ուխտած են նուիրուիլ աստուածային պաշտամունքին՝ երեք պայմաններով. —

ա) Հնազանդութիւն: Անոնք կ'ապրին կարգապահութեան տակ, միաբանութեան կարգերուն ու կանոններուն ենթակայ: Անոնք կը հրաժարին իրենց անձնական գործը ընտրելու իրաւունքէն:

բ) Աղքատութիւն: Անոնք կը հրաժարին իրենց անհատական ինչքէն, և հասարակաց քսակ մը ունին իրենց եղբայրներուն հետ:

գ) Կուսակցութիւն: Անոնք ընկերական կապերէ ազատ կ'ապրին, այսինքն չեն ամուսնանար:

S. S. M. ի անդամներն են որ ստանձնած են Քէլհամի դպրոցը պահելու պատասխանատուութիւնը, թէև անոնք ուրիշ շատ ծառայութիւններ ալ կ'ընեն Անգլիոյ եկեղեցւոյն, թէ՛ Անգլիոյ և թէ՛ Հարաւային Աֆրիկէի և թէ՛ ուրիշ տեղեր:

Դպրոցին ուսանողները, Քէլհամի դասընթացքը աւարտելէ ետքը, քննուելու համար պէտք է ներկայանան մէկ կամ աւելի եպիսկոպոսներու: Սարկաւազ կամ քահանայ ձեռնադրուելէ ետքը անոնցմէ շատեր կ'երթան Անգլիոյ մէջ՝ ծխատել քահանայ կ'ըլլան և կամ օտար երկրներու մէջ՝ միաբանուելու: Այս պարագային, անկիլքան եկեղեցականութեան մեծ մասին պէտք է անոնք կը պահեն իրենց անհատական գոյքերն ու ստացուածքները, և ազատ են ամուսնանալու երբոր ուզեն: Բայց կ'ապրին ու կը գործեն իրենց գտնուած թեմին եպիսկոպոսին տնօրէնութեան և իրաւասութեան ներքեւ և եկեղեցիի կանոններուն համաձայն:

Սակայն ուսանողներէն անոնք որ կը վաճառեն մտնել S. S. M. ի մէջ, այդ պարագային ձեռնադրութենէն առաջ կամ յետոյ, անոնք կ'ընդունուին իրեն ընկերութեան անհակ կամ նորընծայ, և յետոյ կ'ընեն վանական կեանքի վերոյիշեալ երեք հանդիսաւոր ուխտերը:

Գրեց՝ ՀԱՅՐ Լ. ՊԵՏՅԱՆ

Հայացուց՝ ՆԵՐՍԷՍ ՍՐԿ. ՏԵՐ-ՆԵՐՍԷՍԻԱՆ

(Սիոն, 1927 Յուլիս - Օգոստ., էջ 251)

ՀՈԳԵՇՆՈՐԸ Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՎՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԲՍՆԱՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻՍ.

Ս. Արտույտ Միաբաններն Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան, Տնօրէն Ժողովոյ որոշմամբ, Լիբանան եւ Սուրիա դրկուեցաւ առակերներ արձանագրելու ժառանգաւորաց Վարժարանի համար: Հոգեւորիկ Հայրօրէքին յանձնարարուեցաւ նաեւ հետամուտ ըլլալ Սուրբ Տեղեաց մէջ սպասուելու համար աշխատաւոր միաբաններ եւ արձանագրել, ու հետաքրքրիկ նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր վանականական կայաններու վիճակով: — Վերադարձին Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. տուաւ իր ընդարձակ Տեղեկագիրը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւններ:

Այցելած է Պէյրուսի, Հալէպի եւ Դամասկոս քաղաքներու երեսուն հայ նախակրթարաններու 21 դասարանի եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան. տեսակցելով անոնց հետ դասարանի եւ կամ վարժարանի սրահին մէջ: Արձանագրուած են 29 ուսանողներ, որոնցմէ Տնօրէն Ժողովը պէտք է ընտրէ յարմարագոյնները, որպէս ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտներ եւ ատենին հաղորդէ ներթափանցումն որպէս զի անոնք պատրաստուին Սեպտեմբերի կէսին երեսուցեմ գալու:

Աշակերտ արձանագրելու գործին կապակցութեամբ, Հոգեւորիկ Հայրօրէքը շնորհակատեալ կ'էտր. —

Մայիս ամսուս կէսէն սկսեալ մինչեւ Յունիս ամսուս կէսը, այսինքն Դպրոցական եւ Պետական կրթական ֆունկցիանց նախընթաց շարաքննութիւնը, յարմարագոյն ժամանակն է աշակերտ արձանագրելու: Նախ, որովհետեւ կարելիութիւն կայ աշակերտները անձնապէս տեսնելու դպրոցին մէջ եւ շրջանաւարտ դասարաններու աշակերտներուն ներկայացնելու ժառանգաւորաց վարժարան ընդունուելու պատահութիւնը: Յետոյ, շրջանաւարտ ըլլալիք աշակերտներ, որոնք իրենց ապագայ ընելիքի մասին ծրագիր պիտի կազմեն, հոգեւոր առաջնորդ մտնելու կարելիութիւնն ալ առիթ կ'ունենան առարկայ դարձնելու ծնողաց հետ խորհրդակցութեանց: Նոյնչափ կարեւոր է տեսակցութիւնը դպրոցի Տնօրէնին հետ: Ողջամիտ Տնօրէն մը մեծ օժանդակ է, նկարագրով եւ ուղիւնքով վարժարանի աշակերտներ արձանագրելու գործին մէջ:

Պէյրուս

Մայիս 16ի առաւօտուն ներկայացած է Պէյրուսի Հայոց Առաջնորդ Դեր. Խորէն Սրբազանին որուն ներկայացուցած է Նորին Ամենապատուութեան իրեն տուած յանձնարարագիրը, ուղղուած Լիբանանի եւ Սուրիոյ Սրբապան Առաջնորդներուն եւ հայ վարժարանաց տնօրէններուն: Առաջնորդ Սրբազանը իր կողմէ ստորագրուած պաշտօնագիր մը տուած է իրեն Թեմին Ազգային

վարժարաններու Տնօրէնութեանց ուղղեալ, որմէ նաեւ չորս օրինակներ քաղաքի տուած է կցելու համար Պատրիարքարանէն իրեն տուած յանձնարարագրին եւ զրկելու Պէյրուսի չորս հայերէն օրաթերթներուն — Ազգակ, Այլ, Արարատ, Զարթոնք: Ասոնցմէ առաջին երկուքը զանց ըրած են Պատրիարքարանի յանձնարարագիրը եւ հրատարակած են յայտարարութիւն մը, Դիւան Ազգ. Առաջնորդարանի ստորագրութեամբ. իսկ վերջին երկուքը հրատարակած են Պատրիարքարանի յանձնարարագիրը միայն, յայտելով Առաջնորդաց ակնարկութիւնը:

Մայիս 17էն սկսեալ, այսինքն Առաջնորդարանէն յանձնարարագիր ստանալէն եւ ծանուցումը թերթներուն յանձնուելէն յետոյ, օրական չորս վարժարան այցելած է, նախ ներկայանալով վարժարանի տնօրէնին, յետոյ, անոր առաջնորդութեամբ, բարձրագոյն դասարանի աշակերտներուն, ներկայացնելով ժառ. վարժարանի ներքին կեանքը, ուսումնական ծրագիրը եւ նպատակը, եւ յայտնելով թէ թեկնածուները պէտք է ունենան ֆիզիքական առողջութիւն, ուսումնատենչութիւն եւ երգելու սէր: Նոյն ատեն թելադրած է որ ինքնակենսագրութիւն մը պատրաստեն եւ իրենց ծնողաց հետ խորհրդակցելով անոնց հաւանութիւնը առնեն: Իսկ արձանագրութեան համար, երկու օր միջոց տալով, երկրորդ ժամագրութիւն մը առած է իւրաքանչիւր տնօրէնէն, եւ երկրորդ հանդիպումին արձանագրած է խղրագիր-բանաձեւին մէջ պահանջուած մանրամասնութիւնները, նոյն ատեն կատարելով քննութիւնը թեկնածուներուն կրթութեան եւ երգելու ընդունակութեան: Դիւրացնելու համար աշակերտներուն բժշկական քննութեան ներթափանցումը գործը, Պէյրուսի Բարեկրօնականի Դարձանատան պատասխանատու Բժիշկ Երեսնորդ Մարգարեանը սիրայօժար յանձն առած է քննել ներկայացող թեկնածուները եւ բժշկական վիճակագիրը տալ:

Հոգեւորիկ Հայրօրէքը այցելած է 16 հայ վարժարաններ Պէյրուսի մէջ: Հայ երկրորդական վարժարանի մը բարեացակամ տնօրէնին

քելագրութեան համաձայն, իր վարժարանի յարժարագրէն աշակերտներուն ծնողաց նամակ զրկած է, ժամագրութիւն տալով անոնց Ն. Ե. Բ. ի գրասենեակին մէջ: Իսկ ուրիշ երկրորդական վարժարանի մը աշակերտներուն չէ կրցած հանգիպել, որովհետեւ վերապատուելի տնօրէնը յարժար չէ տեսած իր աշակերտներուն խօսիլը, նկատի ունենալով հայ համայնքին երկպառակտեալութիւնը և ուղեկով անկողմնակալ մնալ, հակառակ որ երեսուցէի ժառանգ. վարժարանը որեւէ կապ չունէր երկպառակտումին հետ, և իր վարժարանի աշակերտներուն ստուար մէկ թիւը կուգար Հայց. եկեղեցւոյ դաւաններէն:

Հալէպ

Հոգ. Հայրը Հալէպ քաղաքին մէջ մնացած է Մայիս 29 - Յունիս 6. և այցելած է տասնըմէկ հայ նախակրթարաններ և երկրորդական վարժարաններ: Առաջին օրը, մինչև կէսօրէ վերջ ժամը 4, փորձած է հաղորդակցել Առաջնորդ Տ. Ղևոնդ Սրբազանին հետ, բայց կարելի չէ եղած: Եւ երբ յայտնած են թէ քաղաքէն կը բացակայի, Պր. Գէորգ Ներսոյեանի ընկերակցութեամբ Առաջնորդարան գացած է, ուր քարտուղար Պր. Սամուէլին և Առաջ. Փոխանորդ Տ. Մկրտիչ Հօր բացատրած է իր այցելութեան նպատակը: Եւ որովհետեւ յաջորդ օր Համբարձման տօն էր (և այդ առիթով ներկայ եղած է Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած Ս. Պատարագին), Ուրբաթ առաւօտ ստացած է պաշտօնական յանձնարարագիրը վարժարաններու տնօրէնութեանց ուղղեալ, և սկսած է այցելութեանց: Հալէպ ժամանելուն առաջին օրը, հաւանութիւնը առնելէ յետոյ Առաջնորդարանի և Բարեգործականի վարչութեան, Հալէպի երկու հայ թերթներուն մէջ (Արեւիկ և Սուրիա) յայտարարութիւն մը տուած է ծանուցանելով իր այցելութեան շարժառիթները և յայտնելով թէ իրեն հետ անձամբ տեսակցութիւն կարելի է ունենալ ամէն առաւօտ ժամը 10-12 Ազգ. Առաջնորդարանի, իսկ կէսօրէ յետոյ ժամը 4-6: Հայ Բարեգործական Միութեան գրասենեակներուն մէջ, երկու թերթներն ալ, յաջորդական երեք թիւերով, հրատարակած են այս յայտարարութիւնը առանց վճարումի:

Դամասկոս

Դամասկոսի մէջ, Առաջնորդ Շաւարշ Սրբազանի գիտութեամբ, Հոգ. Հայրը այցելած է գոյութիւն ունեցող երեք նախակրթարանները՝ որոնք Զ. աւարտական դասարան ունէին, շտապանցաթիւով մանչերով, Յունիս 7-11 մնացած է Դամասկոս, առաւելաբար զբաղելով վանքապատկան կալուածներով:

Հոգեւոր՝ Հայրուրբը իր Տեղեկագրին մէջ՝ իր մասնաւոր զննատանքը և գոհունակութիւնները կը յայտնէ Պէյրութի, Հալէպի և Դամասկոսի Սրբազան Առաջնորդներուն եւ Ազգային վարժարաններու ժրջան Տնօրէններուն, այն

գիւրութիւններուն համար զորս իրեն ընծայեցին. և հայ թերթներուն — Ազգակ, Այգ, Արաւաթ, Արեւիկ, Զարթօն, Նայիրի, Սուրիա — որոնք ազնուօրէն տրամադրեցին իրենց սուղ էջերը, ծանուցանելու համար իր առաքելութիւնը: Դոհունակութեամբ կը յիշէ Հոգ. Տ. Բարեգէն Վրդ. վարժապետանը, որ իր ինքնաշարժով մեծապէս գիւրացուց Հայրուրբին երթևեկութիւնը թէ՛ Պէյրութի և թէ Հալէպի մէջ. նաև Պր. Գ. Ներսոյեանին, որ Հալէպի վարժարաններուն իր այցելութեան ընկերացած է, և թիւիկ երուանդ Մարգարեանին, որ Պէյրութի մէջ արձանագրուող աշակերտներուն բժշկական քննութիւնը կատարած է սիրայոժար:

Պատարագութիւն և ժամապաշտականք

Իրեն տրուած պարտականութիւններէն անկախաբար, Հայրուրբը առիթ ունեցած է երկիցս այցելելու Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, և զոյգ զպրեջանքերը Պր. Բարեգէնի և Պէյրութի մէջ: Իսկ Պէյրութի, Հալէպի և Դամասկոսի մէջ հօթը դասախօսութիւններ տուած է «Ապաշխարութիւն», «Ազգային եկեղեցիի մասին Սխալմբերուն», «Շնորհներ և Անոնց Բաշխուժը Նրութեան մասին, Ժամապաշտութեանց ներկայեղած է Պէյրութի Ս. Գէորգ և Ս. Յակոբ եկեղեցիներուն մէջ (առաջինին մէջ Ս. Պատարագ մատուցած և քարոզած է), Հալէպի Քառասուն Մանկունք (Համբարձման օրը), Ս. Աստուածածին և Ս. Գէորգ եկեղեցիներուն և Դամասկոսի Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ: Հալէպի Կիրակնօրեայ վարժարանի ուսուցիչներու կազմակերպած դասախօսութեանց առիթով, ուր ներկայ էր աւելի քան երկու հազար բաղմութիւն, տեղի ունեցած են անհաճոյ միջադէպեր, հաւաքովի դուրս և յետոյ, որոնց մասին անզրադարձան իրարու հակընդդէմ թերթ: Միջադէպերը արդիւնք էին ներքին անհանգուժօղութեանց և ոչ մէկ կապ ունէին իր անձին հետ, քանի որ ան հիւր մըն էր քաղաքին մէջ և պատրաստ էր ընդառաջելու որեւէ մէկ կազմակերպութեան կրօնական և մշակութային ձեռնարկին մէջ խօսելու հրաւերին: Պատահաբար ներկայ գտնուած է նաև Հալէպահայ Ուսուցչական Միութեան կազմակերպած մէկ դասախօսութեան, ուր առիթ տրուած է իրեն քանի մը խօսք ընելու:

Շնորհակալիք

Իր առաքելութեան աւարտին, Հայրուրբը պարտք կը զգայ իր գոհունակութիւնը յայտնել Պր. Յարութիւն Զօլաքեանին (երուսաղէմէն) և Հոգ. Տ. Բարեգէն վարդապետին (Պէյրութէն), որոնք իրենց ինքնաշարժին մէջ համբու ընկեր առին զինք, առաջինը երուսաղէմէն Պէյրութ, և երկրորդը Պէյրութէն Հալէպ իրենց համբողջութեան ընկացքին: Դամասկոս շնորհակալիք Տէր և Տիկին վանան Ղօրգօրեանին (Պէյրութ), Տէր և Տիկին Սարգիս ձէպէճեանին (Հալէպ), և Շաւարշ Սրբազանին (Դամասկոս), որոնք հիւրընկալած են զինք:

ՉԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՍԱԿՐՈՆ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ

Կ Ո Ջ Ո Ւ Մ

Շաբաթ, 22 Յունիս, Կարուղիկե Ս. Էջմիածնի տոնի հանդիսաւոր նախասօնակէն ետք, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ կուսակրօն քահանայութեան կողման արարողութիւնը՝ Ս. Արքուդոյ Ընծայաւորանի Բարեւնօհ Սարկաւագներէն Գրիգոր Սրկ. Սահակեանի, Արմենակ Սրկ. Շիրվանեանի, Վարուժան Սրկ. Աբէլեանի եւ Կարապետ Սրկ. Գապագեանի: Առաջին երկուքը արդէն իսկ աւարած էին Ընծայաւորանի եւ առմեայ դասընթացը, իսկ միւս երկուքը՝ Ընծայաւորանի Բ. դասարանը, եւ սակայն նկատի ունենալով հոգեւորականներու կարիքը Ս. Արքուդէն ներս ու անոնց ուշիմութիւնն ու յառաջդիմութիւնը ուսումնական մարզին մէջ, անոնք եւս, Պատ. Տնօրէն Ժողովով որոշուելով, արժանի նկատուեցան ընդունելու քահանայութեան սուրբ ասիճանը:

Չորս ընծայեալները, սպիտակ շապիկներ հագած, եկեղեցւոյ մուտքէն՝ ծնրադիր զնացիւք, առաջնորդութեամբ Լուսարարապետ Գեորգ. Տ. Շնորհք Նպս. Գալուստեանի՝ որ կը կատարէ խորհրդակցական պաշտօնը, եւ օժանդակութեամբ առընթերակայ վարդապետ հայրերու, առաջացան մինչեւ եկեղեցւոյ դասը՝ ուր, բնիկն առաջ բազմած եւ ձեռնադրիչ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, քահանայապետական զգեստաւորմամբ:

Երգուեցաւ «Նայեա՛ ի մեզ եւ ողորմեա մեզ Քրիստոս» սրտառուչ շարականը որ խորհրդաւոր շունչով մը եւ յուզումով համակեց եկեղեցին եւ ներկայ հաւատացեալներու խումբն բազմութիւնը:

Հարց-պատասխանի ձեւով Ձեռնադրիչ Սրբազանը բնեց քէ կոչեցեալներն ունեկին պահանջուած արժանաւորութիւնը այս սուրբ կոչման համար: Այս սուղումը կատարուելէն վերջ ընծայեալները մօտեցան Ձեռնադրիչ Սրբազանին եւ հրաւիրուեցան հրաժարելու 159 հերձուածողներէ եւ առակերտելու եկեղեցւոյ բոլոր ուղղափառ հայրապետներուն: Ապա միաձայն արտասանեցին հաւատոյ ուղղափառ դաւանութիւնը:

Չ Ե Ռ Ն Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Յաջորդ օր, Կիրակի, պատարագիչն էր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ ձառու գիրքէն առաջ բազմեցաւ Ս. Սեղանին առջեւ եւ նորընծաները հանուեցան եւ ծնրադիր շարուեցան բնիկն վրայ: Խորհրդակցական Սրբազանը իրեն առընթերակայ ունենալով Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Բ. եւ Հոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Բ. ներկայացուց եկեղեցւոյ խնդրանքը՝ նորընծաները քահանայ ձեռնադրելու: Ձեռնադրիչ Սրբազանը ընծայեալները իրեն կանչելէ ետք, իր աջը իւրաքանչիւրին զլսուն վրայ դնելով կարգաց ձեռնադրութեան հոգեբաւխադրքը:

Ապա նուիրեալները դարձան ժողովուրդին ձեռամբարձ, ի նշան աշխարհէ իրենց հրաժարման: Երգուեցաւ «Աստուածային եւ երկնաւոր շնորհ» շարականը, որուն դպիրները վարեն կը պատասխանէին յանուն ժողովուրդին «արժանի են»: Այս երիցս կրկնուելէ վերջ ընծայեալները դարձան Ս. Խորհրդին: Ձեռնադրիչ Սրբազանը նորընծայից ուրարները դրաւ անոնց պատրաստեցին վրայ, ի նշան Քրիստոսի քաղցր լուծին, վերածելով այսպէս սարկաւագական ուրար քահանայական փորձութիւն: Այս կէտէն ընդհատուեցաւ ձեռնադրութեան խորհուրդը. կարգացուեցան ձառու գիրքն ու Աւետարանը եւ Ս. Պատարագը շարունակուեցաւ մինչեւ «Ողջոյն», երբ ընծայեալները կրկին ձուկի եկան Պատրիարք Սրբազանին առջեւ: Պատան աղօթքներէ յետոյ անոնք ստացան քահանայական սեւ փիլոն եւ եկեղեցական միւս զգեստները — սաղաւարտ, վակաս, գօթի, շուրջառ եւայլն, շրջուրեան ուրոյն աղօթքներով: Ապա Ս. Սեղանը վարագուրուեցաւ, դպիրները երգեցին նորընծաներուն համար առաջին «Խորհուրդ խորին»ը: Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, ընծայեալները քահանայական լիւր զգեստաւորուելով շարունակեցին խորհրդին ձախակողմը:

Օ Մ Ո Ւ Մ

Ձեռնադրութեան ամենէն յուզիչ եւ սր-
տաղաւ պահը կը կազմէ օման խորհուրդը:
Ս. Սեդան կը բերուի միւռոնարափ աղանդին:
Պատրիարք Սրբազանը «Առաքելոյ աղանդոյ»
շարականը երգելով կը հեղու Սրբալոյս Միւ-
ռոնը ոսկեայ ընդունարանի մը մէջ: Օման
խորհրդաւորութեան պահուն, անուններու
փոփոխութեան հետաքրքրութիւնը կը համակէ
եկեղեցին լեցնող բազմութիւնը: Ու ահա
Սրբազանը Ս. Միւռոնով կ'օժէ նախաճաշն ու
զոյգ աթիւրը նորոգման երեսին, չալով իւրա-
նանջիւրին նոր անունը: Գրիգոր Սրկ. կոչ-
ունեցաւ Ս. Գրիգոր, Արմենակ Սրկ.՝ Ս. Աբի-
վարովան Սրկ.՝ Ս. Լեւոն, իսկ Կարապետ
Սրկ.՝ Ս. Օհան կուսակիցի բաժանայ:

բուրե իր ձեռնասուններուն նորած նախա-
ններ: Նոյնը կ'ընէ ամբողջ եկեղեցական
դասը, բեմ բարձրանալով: Իսկ հաւասարեալ
ժողովուրդը կ'աւարեց այդ արարողութիւնը
Պատարագէն ետք, երբ չորսն ալ եկեղեցւոյ
զասին մէջ կը վերձանէին իրենց առջեւ
զրուած Աւետարանները:

Ս. Պատրիարքը բարձրեց, ցոյց տալով նո-
րոգման երեսն առջեւ բացուող գործունեու-
թեան դաշը իբրեւ ծառայութեան ու նուիր-
ումի ասպարեզ մը, ուրկէ պէտք է ընթանան
լուսաւորումը Ս. Հոգիին լոյսով, ըլլալու
համար շարունակողները այն մեծ գործին որ
սկիզբ առաւ մեր մէջ Ս. Գրիգոր Լուսաւո-
րիչով եւ Կարօղիկէ Ս. Էջմիածնի հիմնա-
կութեամբ՝ որուն յիշատակն էր այսօր:

Նորոգման իրենց մեծատոհմերուն հետ:

Չախէն աջ՝ Ս. Օհան Աբղ., Ս. Աբի Աբղ., Լուսաւորապետ Ս. Շնորհ Նաթ., Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը,
ժառ. Վարժաւոր Տեսուչ Ս. Հայկազուն Նաթ., Ս. Դաւիթ Աբղ. եւ Ս. Լեւոն Աբղ.:

Ապա Պատարագիչ Սրբազանը կարճ ա-
ղօթքէ մը ետք, նորոգման երեսն ձեռք տալու
Քրիստոսի կենարար մարմինն ու արիւնը
պարունակող Ս. Սկիհը՝ որով կը ստանային
անոնք իշխանութիւն խորհրդակցարեւելու Ս.
Պատարագը:

Այս ստացումէն անմիջապէս ետք, նորո-
գման երեսն տուին ժողովուրդին իրենց առաջին
օրհնութիւնը: Օծումը վերջացած է: Սարկա-
ւազը կը ձայնէ «Ողջոյն տու միմիանց ի
համբոյր սրբութեան», եւ Ձեռնադրիչ Պատ-
րիարք Սրբազանը ամենէն առաջ կը համ-

ՎԵՂԱՐԻ ՏՆԻՉՈՒԹԻՒՆ

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամերգութեան
ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը կ'աւարեց
նորոգման երեսն վեղարի տոյսի տօնին կարգը:

Ս. Գրոց ընթերցումներէ եւ երկար ա-
ղօթքներէ ետք, Սրբազան Հայրը վերջին կարճ
աղօթքով մը վերջուց անոնց զրուխտն սար-
կաւազական ջբուրները ըսելով. «Հանցէ Աս-
տուած զնին մարդն գործով իւրով». ապա
հազցուց վեղարը, աւելցնելով. «Աստուած
զվեցուցանէ քեզ զնոր մարդն...»: Նորոգմ.

ծաները, վեղարը իրենց գլուխներուն, կանգնեցան հաւասարեցնելուն առջեւ՝ զոհուհակութեան եւ լուրջ ուրախութեան ժպիտով մը պայծառակերպուած: Այսպէս վերջացաւ հոգեւոր երջանկութեան մեծ օրը Ս. Յակոբեանց Ալիսին եւ համայն Սողիմահայութեան համար:

Նորընծաները իրենց բառասունքի պատասխանեան օրերը անցուցին Ս. Յարութեան Տանարին մէջ, իրենց առաջնորդ ու վարժիչ ունենալով Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեանը:

Նորընծայ Աբելյանները Յուլիս 23-26 Մայր Տանարին մէջ մասուցին իրենց անդրանիկ Ս. Պատարագները:

Պատ. Տնօրէն Ժողովով որոշուեց, Հոգ. Տ. Դաւիթ Աբղ. նշանակուեցաւ վարիչ Ս. Արոսոյս պատեօնաբերը Սէւի: Հոգ. Տ. Արիս Աբղ. կարգուեցաւ փոխ-Տնօնչ Ժառանգ. Վարժարանի: Հոգ. Տ. Լեւոն Աբղ. եղաւ գաւազանակիր Ս. Պատարագի. իսկ Հոգ. Տ. Սնան Աբղ.՝ Հիւրընկալ Ս. Արոսոյ:

ԿԵՆՍՍԱԿԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈԳ. Տ. ԴԱՒԻԹ ԱՐԵՂԱՅ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
ծնած է 1935ին՝ Նուստադէմ: Նախնական ուսումը առած է Բաղաբիս Ս. Թարգմանչաց ազգ. վարժարանին եւ Թեքա Սանրա սեղական դպրոցին մէջ: 1951ին մտած է Ժառանգ. Վարժարան, որուն ընթացքը լրացնելով 1954 Օգոստոս 15ին ձեռնադրուած է Սարկաւազ ու շարունակած իր ուսումը Բնծայարանի բաժնին մէջ:

ՀՈԳ. Տ. ԱՐԻՍ ԱՐԵՂԱՅ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
ծնած է 1934ին՝ Հայձար: Յանախած է Տեղւոյն Ս. Նիկիա ազգային վարժարանը: 1948ի Պաղեստինի աղէտին հետեւանալով ընկնեալ է Սուսասուրին Պէյրութ: 1952ին եկած է Նուստադէմ եւ երկու տարիով փայլուն լաւ ջողութեամբ աւարտել է իր Ժառ. Վարժարանի դասընթացը, 1954ին ձեռնադրուած է Սարկաւազ, իր օժակից Տ. Դաւիթ Աբելյանին հետ: Ապա շարունակած է իր ուսումը Բնծայարանի եռամեայ ընթացքը բոլորելով:

ՀՈԳ. Տ. ԼԵՒՈՆ ԱՐԵՂԱՅ ԱՐԵՂԵԱՆ
ծնած է 1935ին՝ Պէյրութ: Փոքր տարիքէն ընկնեալ փոխադրուած է Նաճա, ուր յաճախած է Ս. Դիւաղիւրի ազգ. վարժարանը: Պաղեստինի դէպքերու ընթացքին Լիբանան գաղթած առնեմ, նամբան արկածով մը կը

կորսնցնէ իր ծնողքը, ու հրաւեով ազատել է իր մահէն: Հալեպի Քառասուն Մանկանց վարժարանը: 1952ին Նուստադէմ գալով աւարտեց իր Ժառ. Վարժարանին եւ 1955 Սեպտ. 10ին ձեռնադրուած է Սարկաւազ, ու երկու տարի շարունակած է իր ուսումը Բնծայարանի բաժնին մէջ:

ՀՈԳ. Տ. ՕՀԱՆ ԱՐԵՂԱՅ ԳԱՊԱԳԵԱՆ
ծնած է 1935ին՝ Հալեպ: Յանախած է ծնունդով իր Վարդանեան եւ Մեսրոպեան կրթարանները եւ ապա Կիւլպէնկեան ազգ. երկսեռ վարժարանը: 1951ին Նուստադէմ գալով ընդունուած է Ս. Արոսոյս Ժառանգ. Վարժարանը, որուն բառամեայ ընթացքը աւարտել է իր օժակից Տ. Լեւոն Աբելյանին հետ, ու շարունակած է իր ուսումը Բնծայարանի բաժնին ներս:

ՍԻՈՆ, այս ուրախ առիթով, յանձն առնէ Ս. Պատարագ Զօր եւ բովանդակ Միաբանութեան, կը մաղթէ նորընծաներուն օրը լիան «մեակ առանց ամօթոյ», ի փառս Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցիին:

ԿԻՍՍՍԱՐԿԱՒԱԳՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵՈՒԹԻՒՆ

21 Յուլիս Կիրակի երեկոյեան ժամերգութեան հարց, Ամեն. Ս. Պատարագը Հայրը դպրութեան շորս աստիճանները Հնորէնց Ս. Աթոռոյ ժող. Վարժարանի Նախապաշտարանական դասարանի: 10 աշակերտներուն, Յարութեան Դան. օղլանեանի, Պիտրոս Աղոյեանի, Սարգիս Աշաւեանի, Թաշիկ Աշաւեանի, Ժիրայր Գարաբեկեանի, Յովհաննէս Յովհաննէսեանի, Ժիրայր Նազեկեանի, Արամ Կիւղալեանի, Յովհաննէս Աշաւեանի եւ Գարեգին Շիրվանեանի: Առնչ կ'ընկերանար Ս. Աթոռոյ Միաբաններէն Գարեգին Նալպանեան: Արարողութեանց խորտախալէն էր Դեր. Լուսարարապետ Տ. Շնորհք Եպս:

Ապա կատարուեցաւ Կիսատարկաւազութեան աստիճանի տրուութիւնը Ժառանգ. Վարժարանի ընթացաւարտ դասարանի հինգ աշակերտներէն երեքին՝ Տիր. Յակոբ Թաշեանի, Տիր. Ժիրայր Շիրվանեանի եւ Տիր. Յովհաննէս Գարաբեկեանի՝ որոնք եկեղեցականութեան յաճը ընդունելու սիրաշօտար խոստում տուած էին:

Սրբազան Պատարագը յատուկ աղօթքներէ վերջ տուաւ անոնց իշխանութիւն ուրար կրեւոյ, ինչպէս նաեւ բարձրա՝ խնկարկելու Աստուծոյ Տօնը:

Երեքն ալ, եթէ Տէրը կամեցի, մօտ օրէն պիտի ընդունին Աւագ Սարկաւազութեան աստիճանը Ամեն. Ս. Պատարագը Հնորէնց, եւ յառաջիկայ դպրոցական տարիներուն պիտի մտնեն Ս. Աթոռոյ Բնծայարանի բաժնիը՝ շարունակելու համար իրենց եկեղեցապատկան բարձրագոյն ուսումը:

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ Տ. ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ

ՇԻՐՄԱՔԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

1949 Նոյս. 28ին, ի Տեր հանգեաւ Ս. Արուստայ վերջին Պատրիարք՝ Նրանաւորհ Տ. Կիւրեղ Բ.: Արաբ-Հրեական պատերազմին պատճառաւ կարելի չէր եղած իր մարմինը բաղել Ս. Փրկչայ վանքի պատրիարքաց յատուկ գերեզմանավայրին մէջ, հետեւաբար քաղուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի զաւիրք:

Քանի մը ամիսներ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ Պատ. Տնօրէն Ժողովոյ որոշումով, ձեռնարկուեցաւ գերեզմանաւորի շինութեան, ազնիւ մարմարի վրայ, պատշաճ լանդշապտընութեամբ, եւ հետեւեալ արձանադրութեամբ.

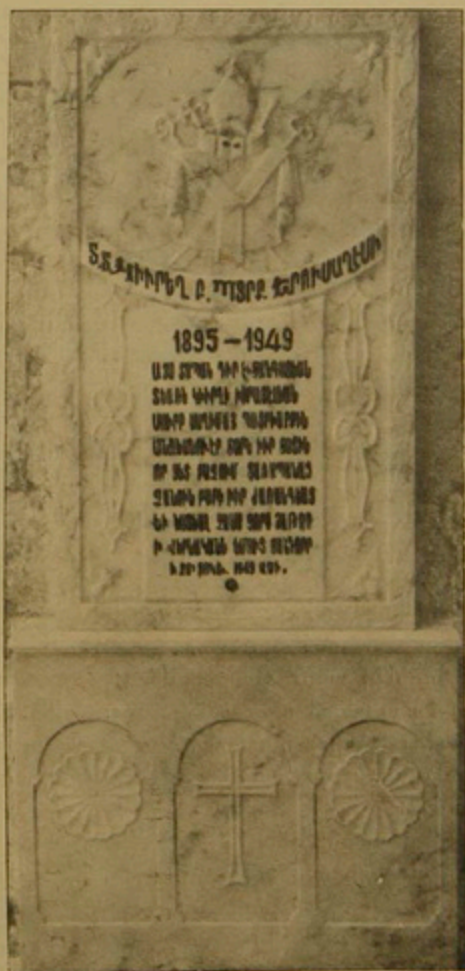
Այս տապան դիր է հանգստեան
Տեառն Կիւրեղի Եւրայէեան
Սուրբ Սաղիմայ պատրիարքին
Անձնաճառէ հօրն իւր հօտին
Որ յէս բազում տառապանաց
Զանուն բարի իւր ժառանգեաց
Եւ նստեալ զամս չորս յԱրար
Ի վերնականն եմոս յանդուր
Ի 28ն Նոյս.ի 1949 ամի:

Գերեզմանաւորի պատրաստութենէն յետոյ, Յուլիս 28ին, Այլակերպութեան տօնին օրը կատարուեցաւ Շիրմին բացման արարողութիւնը:

Յետ Ս. Պատրիարքի, Միաբանութիւնը, զլիաւորութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր, բոլորուեցաւ Նրանաւորհ Պատրիարքի գերեզմանին շուրջ, ուր կատարուեցաւ հոգեհանգրտեան հանգիստաւոր պատօն: Այս առիւն Հանգուցեալին գերեզմանը ծաղկազարդուած եւ հետեւեալ կազմակերպութիւններէն զըւկըւած ծաղկեպսակներով.

- ա) Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւն:
- բ) Ժառնգ. Վարժարան եւ Ընծայարան:
- գ) Ս. Թարգմանչաց Վարժարան:
- դ) Նուապոլեանցի Հայոց Բարեսիրական Միութիւն:
- ե) Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւն:
- զ) Հայ Ներսասարգաց Միութիւն:

Ժողովուրդի հոծ բազմութիւն մը, ինչպէս նաեւ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի, Հ. Ն. Մ. ի, Հ. Մ. Ը. Մ. ի եւ Մասիս խումբի սկաութներ եւ արեւմուտներ, զլիաւանակ ու զգաժուած կը բոլորէին գերեզմանը, անգամ մը եւս բերելու համար խոր երախտագիտութեան ու որդիական յարգանքի իրենց տուրք անոր՝ որ իր ամբողջ պատրիարքութեան չորս տարիներուն եղաւ ամենահաս եւ զօրովագուր Հայրը Միաբանութեան եւ Սաղիմահայ

ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ՇԻՐՄԱՔԱՐԸ

ժողովուրդին: Մանաւանդ Արաբ - Հեռական պատերազմի այն տարիներուն՝ երբ հանգուցեալ պատերազմի հետաքննութիւնն ու իմաստութիւնը փրկեցին վաննն ու գաղութը արհաւիրեցին: Բոլորի արցունքն աչքերուն եւ յիշողութեան մէջ յայտնապէս անգամ մը եւս ձեւ կ'առնէր պատերազմը՝ հանգուցեալ Սրբազանին. — համակ սէր, նուիրում, զոհողութիւն ու անսակարկելի սէր հանդէպ Ս. Արթուրին: Այս մթնոլորտին մէջ խօսք կ'առնէր Դեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Աբրահամեան, որ տարիներ շարունակ եղած էր Հանգուցեալի առակներն ու գործակիցը: Հայկազուն Սրբազանը գերեզմանաւորի շինութեան պարագային ալ բերած էր իր գործնական բաժինը: Իր բնաբանն էր «Վասնզի լաւ է ինձ մի օր ի գաւիթս քո, քան զհազարս»:

«Ստղութեան Դաւիթ», իր արեւոյական կեանքի նշխարներէն մէկ, երբ բազմաթիւ տարիներ մը կ'ընէր աշխարհիկ վայելքներու եւ Տիրոջ հոգեւոր Տանը միջեւ, կը նախընտրէր հոն բնայիլ մէկ օր միայն, քան հազարաւոր օրեր դուրսը, արտաքին աշխարհին մէջ:

Կիւրեղ Պատրիարք, որ շուրջ երեսուն տարիներ նուիրեց իր անձը այս Հաստատութեան իբրեւ ուսուցիչ եւ վարչական գործիչ, կապեց ինքզինքը այս Արթուրին ծառայութեանը գերագոյն նուիրումով մը: Ան րոպեց բաժակը տառապանքին զվերջին մուրհ, մանաւանդ իր պատրիարքութեան վերջին տարիներուն, եւ այն սեւ օրերուն, ուր այս Սրբազան Տունը հրաւեւով մը միայն մնաց անաղարտ: Երբ իր նախորդները զանազան շնորհներով եւ շնորհաւորութիւններով պայծառացուցին այս Արթուրը, Կիւրեղ Պատրիարքին վերջին տարին միայն բաւական պիտի ըլլար իբրեւ անձնազօր հովիւ մը իր հօտին, անմահներու շարքին անցընելու զինքը իբրեւ ոսկի մէկ օղակը դարաւոր այս Տանը, որ արժանացաւ բնորոշութիւն անոր գաւթին մէջ:

Հանգստեան պատճենէն յետոյ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը կատարեց շրջանի բացումը, վերցնելով զայն ծածկող մեծահասակ սեւ շղարը:

Այս առիթը շնորհակալութեամբ պէտք է յիշել որ Նուարդեմահայ պատուական ազգայիններէն Տիար Պետրոս Հինգլեան հոգաց ամբողջ ծախքը գերեզմանաւորի շինութեան: Տիար Պ. Հինգլեան, ազնիւ եւ եկեղեցասէր հայ մը, եղած է բարեկամը մեր Հաստատու-

թեան. ալ զգացումով ալ ան յանախ ուրիշ առիթներով եւս բերած է իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը մեր Հաստատութեան:

Կ'աղօթենք որ Տէրը իր լոյսի խորաններուն մէջ հանգչեցնէ երանաւորի պատրիարքի հոգին, եւ երկնի արեւոյթեան երանութիւնը շնորհէ Հինգլեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց:

«Յիշատակն արդարոց օրհնեալ եղիցի»:

Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ

ՀՈԳԵԻՈՐ ԶԵՄԱՐԱՆԸ

Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեռնարանը 1956-1957 ուսումնական տարին աւարտած է յաջողութեամբ եւ լուսավոյն արդիւններով: Անցած ուսումնական տարին սեղծած է յուսալիչ հնարաւորութիւններ տասնամեակի հասցնելով Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեռնարանը իր եկեղեցաւէն ու ազգանուէր կոչումը լուսավոյն իրաւորելու կարելիութեան: Նորին Ս. Օծուրին Վեհափառ Հայրապետի հայրական եւ հետեւողական հոգատարութիւնը ի մասնաւորի մեծագոյն չափով հանգիստացած է կազմակերպող ուժը այս տարւոյ ընդգծելի յաջողութեանց:

1956-1957 ուսումնական տարին Հոգեւոր ձեռնարանը սկսած է 46 ուսանողներով եւ աւարտած՝ 41 ուսանողներով: 1957-1958 ուսումնական տարւոյ սկզբին ուսանողութեան թիւը պիտի հասնի վարսունի:

Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեռնարանը վստահութեամբ կը շարունակէ իր գործը ազգային առաւել արդիւնաւորելու յոյսով:

ԽԱՐԹՈՒՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԸ ԲԱՐՇԵՐԱՐԸ

Խարթումի շնորհէն Ս. Գրիգոր Լուսաւորի եկեղեցիի մասին տրուած հակիրճ տեղեկութեանց ընթացքին (տես Սիոն, Ապրիլ - Մայիս 1957), թղթակիցի յիշողութենէն փրկուած էր շատ կարեւոր իրողութիւն մը այս եկեղեցիի շինութեան կապակցութեամբ:

Խարթումի եկեղեցին կառուցուած է Սեֆէրեան առեւտրական տան հիմնադիր Բարեհամբար թոքատցի Գրիգոր Սեֆէրեանի յիշատակին՝ իր Միլանարնակ ալբիթին՝ Ազն. Տիգրէն Զուարթի եւ իր որդւոյ Յակոբ եւ Էտի Սեֆէրեաններու շնորհատուութեամբ:

դիմումագրով: Այս դատարանը ընդունած էր իր դատը Մարտ 20ին, հակառակ Պատ. Բիաբարանի փաստաբանին յառաջ բերած զորաւոր փաստերուն թէ նման դատ մը Քաղաքային Դատարանի իրաւասութեան սահմաններուն մէջ չէր իյնար: (Տես Սիոն Ապրիլ-Մայիս, 1957, երես 122): Դատաւարութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 22ին եւ 29ին, ու Յունիս 20-23ին, եւ վճիռը տրուեցաւ Օգոստոս 1ին (*):

Երուսաղէմի Նախնական Դատարանը կը վճռէր թէ 1956 Հոկտ. 13ին Տէրտէրեան Եպս.ի Տեղապահութեան պաշտօնականութեամբ ապօրէն էր, եւ հետեւաբար նաեւ ապօրէն էր Տիրան Արքեպիսկոսի Հոկտ. 13ին եւ դարձեալ Նոյեմ. 17ին Տեղապահ ընտրութիւնը: Դատարանը իր եզրակացութիւնը կը հիմնէր հետեւեալ երկու գլխաւոր պատճառաբանութեանց վրայ.

ա) Միաբանական Կանոնը կ'ըսէ որ Տեղապահը պաշտօնի վրայ կը մնայ մինչեւ նոր պատրիարքի ընտրութիւնը, բայց որոշ ժամանակ մը չի սահմաներ, որու ընթացքին պէտք է կատարուած ըլլայ այս ընտրութիւնը՝ պատրիարքի մահուան յաջորդող քառասուն օրերէ յետոյ:

բ) Միաբանական Կանոնի մէջ Տեղապահի պաշտօնականութեան նախատեսութիւն չկայ, եւ այս թերութիւնը չէ դարմանուած Կանոնի մէջ: Սրդ, քանի որ նախատեսութիւն չկայ Կանոնի մէջ՝ Տեղապահ մը պաշտօնանկ ընելու՝ վերջինը պաշտօնի վրայ կը մնայ մինչեւ որ նոր պատրիարք մը ընտրուի:

Այս վճիռը եթէ ընդունուի, կը նշանակէ որ Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռը դարձեալ ինքն ինքն էր, քանի որ այլեւս այդ ընտրութիւնը կախուած պիտի ըլլայ Տեղապահի մը կամքէն եւ քմայքէն: Երկրորդ կէտը կը խախտէ ժողովական շատ կարեւոր եւ հիմնական սկզբունք մը, ըստ որում այն մարմինը որ է՝ Տեղապահը պաշտօնեայ մը, ինչպէս նաեւ Պատ. Բիաբարանի զայն, մինչեւ իսկ եթէ այս մասին ոչ մէկ օրինական տրամադրութիւն գոյութիւն ունենայ տրուած կազմակերպութեան կանոնագրին մէջ: Երբ Ս. Աթոռի կանոնագրութեամբ պատրիարքը կրնայ ենթակայ ըլլալ ամբաստանութեան եւ պաշտօնազրկման, տրամաբանական է հետեւեցնել որ Տեղապահը աւելի եւս ենթակայ կրնայ ըլլալ նման ամբաստանութեան մը: Ուրիշ բազում օրինական կէտեր եւ փաստացի տուեալներ անտեսուած կամ խեղաթիւրուած ըլլալով, տրուած վճիռին մէջ, Երուսաղէմի Նախնական Դատարանի վճիռէն անմիջապէս յետոյ դիմում կատարուեցաւ Վերաքննիչ Ատեանին, դատին վերաքննութեան համար:

Վճիռին յայտարարութիւնը Միաբանութեան եւ Ժողովուրդին մէջ մեծ յուզում յառաջ բերաւ: Յանուն Միաբանութեան հետեւեալ հեռագիրը յղուեցաւ բոլոր նախարարներուն, Պատ. Փոխանորդ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս.ի ստորագրութեամբ:

Տնցուեցանք իմանալով երուսաղէմի Նախնական Դատարանի վճիռը ընդդէմ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան. կը խնդրենք որ ճանչցաւ մեր ընտրելի պատրիարքը, վասնզի մենք զայն ընտրած ենք օրինաւոր կերպով: Կը խնդրենք նաեւ որ անհետէ վերոյիշեալ վճիռը օրովհետեւ այն իր մէջ կը պարունակէ միջամտութիւն մը մեր կրօնական գործերուն եւ իրաւանց՝ օրով ճանչցուած են ի հնուց անքի.

Նոյնիմաստ հեռագիր մըն ալ ղրկուեցաւ յանուն Սաղիմահայութեան՝ Երուսաղէմի Հայոց Մուխթարին կողմէ: — Վճիռին տրուած օրը շատեր գոցեցին իրենց խանութները եւ վանք հաւաքուեցան ուր իրենց կրօնական զգացումներուն վիրաւորուած ըլլալը արտայայտեցին խաղաղ վրդովմունքով եւ առանց միջադէպի: Միաբանութենէն ու Ժողովուրդէն պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ քաղաքիս Զինուորական Կառավարիչին եւ իր տեսակէտները պարզեց անոր եւ զայն հաւաստիացուց թէ Ժողովրդային այս ինքնաբերու արտայայտութիւնները խաղաղութիւնը վրդովելու նկարագիր չունէին:

Օգոստոս 5ին, տպանեւօթ Սրբազան եւ Հոգեշնորհ Հայրեր, բոլոր Սարկաւագ-

(*) Այստեղ անցողակի յիշենք որ դատաւարութեան աւարտման յաջորդ օրը եւ վճիռին տրուելէն շաբաթ մը առաջ, Պէտրութի կարգ մը թերթեր իմացած էին «Ամանէն հասնող հաւաստի տուրերէն» թէ դատաւարութիւնը արդէն իսկ տրուած էր ի նպաստ Տէրտէրեան Եպս.ին . . .

ներու և ժողովրդեան ներկայացուցիչներու հետ միասին, խմբովին Ամման գացին, Պատր. Փոխանորդ Տ. Սուրէն Եպս.ի գլխաւորութեամբ, և ներկայացան Վարչապետին և Արդարութեան Նախարարին և պարզեցին իրենց տեսակէտները: Թէ՛ Վարչապետը և Թէ՛ Արդարութեան Նախարարը յայտարարեցին որ Երուսաղէմի Նախնական Դատարանի վճիռէն յետոյ կացութեան մէջ որ եւ է փոփոխութիւն յառաջ չէ եկած, քանի որ Պատրիարքարանը վերաքննութեան դիմած է և դատը կը շարունակուի. «Տիրան Արքեպս. կը մնայ պետութենէն ճանչցուած Ձեր Պատր. Տեղապահ» ըսաւ Վարչապետը: Թէ՛ Վարչապետին և Թէ՛ Արդարութեան Նախարարին տրուեցաւ ըլլոր ներկայ Միաբաններէ ստորագրուած հետեւեալ յուշագիրը.

Նորին Վսեմութիւն Վարչապետին, Արաբիին Փորձոց Նախարարին, Ներքին Փորձոց և Պաշտպանութեան Նախարարին, Ելեւմտից Նախարարին, Առողջապահութեան և Ընկերային Բարօրութեան Նախարարին, Հողագործութեան Նախարարին, Արդարութեան Նախարարին, Տեսչութեան Նախարարին, Հանրային Փորձոց Նախարարին, Արեւայական Պալատի Նախարարին, Ամման:

«Արքեպս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը և Յորդանանու Հայ համայնքը իրենց վստահութիւնը դրած են Տիրան Պատրիարքի վրայ: Անոնք կը յուսան որ արդարութիւնը պիտի հաստատուի և իրաւունքը պիտի տրուի իր տիրոջ՝ ընդ հովանեաւ Նորին վեհափառութիւն Հիւսէյն Թագաւորին:

Արքեպս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը և Յորդանանու Հայ համայնքը իրենց այս գանգատագիրը ներկայացնելով Ձեզի, այն յոյսը կը տածեն որ Դուք պիտի պաշտպանէք իրաւունքը և զօրավիշ պիտի ըլլաք արդարութեան յաղթանակին:

Այս առիթէն կ'օգտուինք կրկնելու Միաբանութեան և Հայ ժողովուրդին հաւատարմութիւնը Նորին վեհափառութիւն Թագաւորին: Թող Ամենակալը պաշտպանէ ու պահպանէ զինք, և շնորհէ իրեն յաղթութիւն իր թշնամեաց վրայ»:

(Ստորագրուած Երուսաղէմ գանձուղ ըսաներեք կարգաւոր Միաբաններու կողմէ):

Այս յուշագրին կցուած էր հետեւեալ լուսաբանիչ գրութիւնը.

Արքեպս. Յակոբեանց Ուխտի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը այն Մարմինն է որ բարձրագոյն հեղինակութիւնն ունի վճիռներ տալու Պատրիարքարանի ըլլոր վարչական և կարգապահական հարցերու մասին:

Ամենայն Հայոց Պատրիարք - կաթողիկոսը ամբողջ Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցւոյ բարձրագոյն հոգեւոր հեղինակութիւնն է որ կը վճռէ ամբողջ եկեղեցիին վերաբերեալ հոգեւոր հարցերը:

Արդ, Տէրտէրեան Եպս. իր վատ արարքներուն և Պատրիարքարանի Սահմանադրութեան ղէմ իր կատարած գործերուն համար, վար առնուած է իր Տեղապահի պաշտօնէն, կանոնաւոր կերպով և զազտնի քուէարկութեամբ, Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին կողմէ, 1956 Հոկտեմբեր 13ին:

Ապա, որովհետեւ Տէրտէրեան Եպս. իր վատ արարքները և հակասահմանադրական գործերը շարունակեց և Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովի հեղինակութիւնը արհամարհեց, Ս. Յակոբեանց Միաբանութենէն արտաքսուեցաւ, Միաբանական կանոնի համաձայն, Միաբանական Ընդհ. Ժողովին կողմէ, զազտնի քուէով, 1957 Մարտ 5ին:

Վերջապէս, Տէրտէրեան Եպս. իր վատ արարքներուն համար և եպիսկոպոսական իր պաշտօնին և կոչումին անհաւատարմով դառնուած ըլլալուն համար, ինչպէս նաև ամբողջ Եկեղեցիին Քրիստոս բերող իր յոռի գործերուն համար, Ամենայն Հայոց Պատրիարք - կաթողիկոսը պաշտօնական վճռադրով մը հանեց, Ապրիլ 13ին, 1957, և կախազանց Տէրտէրեան Եպս.-ը, իր ըլլոր կրօնական և եկեղեցական պաշտօններէն, այնպէս որ Տէրտէրեան Եպս. այժմ չի կրնար կատարել ոեւէ կրօնական պաշտօն և չի կրնար պաշտամանց նախագահել եկեղեցւոյ մէջ:

Հակառակ այս բոլորին, Երուսաղէմի դատական իշխանութիւնը կը փորձէ պարտադրել Տէրտէրեան Եպս.-ը Միաբանութեան վրայ, ինչպէս կը տեսնուի Նախնական Դատարանի որոշումէն, տրուած 1957 Օգոստոս 1ին:

Արքեպս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը և Յորդանանի Հայ ժողովուրդը կը բողոքեն կարելի ամենէն զօրաւոր բռնելով՝ Պատրիարքարանի կրօնական գործոց մէջ քաղաքային իշխանութեանց այս անհանգուրժիկ միջամտութեան ղէմ, կը բողոքեն նաև ընդդէմ անտեսումին Պատրիարքարանիս առանձնաշնորհումներուն և հնազարեան իրաւանց, որոնք հաստատուած են հնաւուրց կիրառութեամբ և Սուլթաններու ֆերմաններով և Երուսաղէմի նախկին ըլլոր կառավարութեանց կողմէ:

Տէրտէրեան Եպս.ի արտաքսումը եւ կախակայումը դուռ հոգեւոր եւ եկեղեցական գործեր ըլլալով, այս հարցերը կ'իյնան միայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատկան իշխանութեանց հեղինակութեան սահմանին մէջ, և եկեղեցական իշխանութիւններ միայն իրաւունք ունին զբաղելու կամ քննելու ունէ հարց որ կ'իյնայ իրենց իրաւասութեան սահմանին մէջ, քննութիւն կատարելով և որոշում կայացնելով և վճռելով ունէ բողոքի, խնդրանքի և այլնի մասին, որ իրենց կը վերաբերի: Քաղաքային դատարաններ, կամ վարչական մարմիններ այս հարցերուն մէջ իրաւասութիւն չունին:

Քաղաքային դատարաններու կամ վարչական մարմիններու կողմէ միջամտութիւնը Պատրիարքարանի հոգեւոր իրաւասութեանց՝ պիտի կազմէ շատ անբաղձալի նախընթացք և լրջօրէն պիտի խանգարէ երուսաղէմի հայ համայնքի կեանքի ներդաշնակութիւնը: Այդ պիտի փասէ նաև Յորդանանի Հաշիմական Թագաւորութեան իմաստուն կառավարութեան լաւ անունին այլ համայնքներու առջև, ինչպէս նաև աշխարհի մէջ բոլոր անոնց առջև՝ որոնք կը տիրեն Ս. Քաղաքը և Ս. Երկիրը, և անոնց յարած են կրօնական կապերով:

4 Օգոստոս 1957, Երուսաղէմ

Օգոստոս 7ին եւ Տին եօթը հոգինոց պատգամաւորութիւն մը, գլխաւորութեամբ Պատր. Փոխանորդ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս.ի, ներկայացաւ վերոյիշեալ երկուքէն դուրս նաեւ մնացեալ նախարարներուն մի առ մի, եւ անոնց յանձնեց վերելի գրութեանց պատճէնները, իրագեկ դարձնելով զանոնք տիրող կացութեան:

Ըստ այսմ, երուսաղէմի նախնական Դատարանի վճիռէն վերջ կացութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն մտած է: Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. կը մնայ պետութեանէն ճանչցուած Ս. Աթոռոյ Տեղապահը եւ Միաբանութենէն ընտրեալ Պատրիարքը: Իսկ Տէրտէրեան Եպս., որ աղբիւրն է շուրջ տարիէ մը ի վեր Վանքէն ներս ստեղծուած այս դժբախտ կացութեան, որ պատճառն է Միաբանութեանս անդամներուն թանկագին ժամանակին, կորուկին եւ այլ կարգի ուժերու յումալէտս վատնումներուն, որ պատասխանատուն է մեր Ազգին ու Եկեղեցիի վարկին աղարտման եւ Միաբանութեանս ու Յորդանանու հայութեան մաքուր եւ պատուաւոր անուան նսեմացման, կը մնայ Ամման, շարունակելով «մնաս հասցնել Հայ Եկեղեցուն եւ Երուսաղէմի Ս. Աթոռին»:

Այս մնասարարութեան վերջին տգեղ արարը, առաջինին նման եւ նոյնչափ դաւաճանական ու ստապատիր, այն դիմումագիրն է զոր Տէրտէրեան Եպս. տուած է Յորդանանու Վեհափառ Թագաւորին: Իր այդ նորագոյն զրպարտագրին մէջ, որուն ամբողջական օրինակը ի ձեռին ունինք, կ'ըսէ ան ի միջի այլոց.

«Տարի մըն է որ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը ենթարկուած է ուժգին փոթորիկի մը, որ կը սպառնայ քանդել Միաբանութիւնը: Ասիկա գործն է անոնց որոնք ըսնի տիրացած են վանքին եւ որոնք որդեգրած են կործանարար սկզբունքները համայնավարութեան: Այս շարժումը կը գլխաւորուի Տիրան Եպս. ներսոյեանի կողմէ որ ընտրեալ - Պատրիարքի պաշտօնին տիրացած է բռնութեամբ...»:

«Այս հաւաստումները կ'ընեն՝ հիմնուած ոչ միայն իմ անձնական տեղեկութիւններու վրայ, ըստ որում Տիրան Արքեպս. յարաբերութիւններ ունի անոնց հետ՝ որոնք կը գործեն տարածելու համար Միջազգային Համայնավարութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, այլ նաև այն աւելի եւս լուրջ եւ սարսափելի տեղեկութեանց վրայ, որոնք կը պահուին Հանրային Ապահովութեան պաշտօնատան թղթածրարներուն մէջ(*)...»:

«Կը խնդրենք որ հրովարտակ մը հանուի որ տայ ինձ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը մաքրագործելու նախ Հայոց Պատրիարքարանը եւ ապա Հայրենիքը Միջազգային Համայնավարութեան այս գործակալներէն...»:

Իր առաջին զրպարտագրին մէջ Տէրտէրեան Եպս. մատնած էր զՏիրան Արքեպս. կոպոս իբրեւ «Ամերիկեան գործակալ» եւ իբրեւ «Սիւնական»: Այժմ այդ «մօտայ»ին ժամանակը անցած ըլլալով՝ որդեգրած է ներկայ ժամանակի պահանջած նորաձեւութիւնը:

24 Օգոստ. 1957

ԴԻԻԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

(*) Յերիւսալէմ եւ հայրաքաղաք անուան՝ իր կողմէ:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱՆԵՐՆԵՐ

Յ.ԱՆՆ. Ս. Պատրիարք Հայրը հեռեւեալ հե-
ռազիրը յից նորդաճանու Վեհապետին, անոր
զտակալութեան բարեբաւարի տարեկարծին
տախրով, 50 Օգոստոսին:

Կ'օղսագործեմ Ձեր Վեհափառութեան
զանակալութեան երջանիկ պատեհութիւն
վերանորոգելու իմ յարգանքս եւ նուիրումս
Հաշիմական Գահին, քէ՛ իմ կողմէն եւ քե
լանուն Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ
Յորդանանու հայ համայնիին. եւ կ'աղօթեմ
Ամենակալ Աստուծոյ որ շնորհէ Ձեր Վեհա
փառութեան երկար կեանք, հանդերձ բառ
ութեամբ եւ երջանկութեամբ, որպէսզ
կարենա՛մ պաշտպանել Յորդանանը Ձեր յաղ
բանակներով ընդ հովանեաւ Հաշիմական
դրօշի, որ միշտ յազարդ պիտի մնայ կամօք
Աստուծոյ:

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊՍ. ՆԵՐՍՈՑԵԱՆ
Տեղապահ եւ Ընտրեալ Պատրիարք
Հայոց Արեւմտեան

Ի պատասխան վերոյիշեալ հեռագրին, Ն. Վեհափառութենէն տալցու ելաւ հետեւեալ հեռագիրը, 13 Օգոստոսին:

Ամենայնիսկ

Պատշաճ Տիրան Երեսօրհան
Երուսաղեմ

Շնորհակալ եմ Ձեր անկեղծ շնորհաւո-
րութեանց եւ բարի մաղաւանքներուն համար
մեր Գահակալութեան սարեղարձին առիւ:

ԷԼ - ՀԻՒՍԷՅՆ

Հեռուստան է վերադարձնում հեռագրի արա-
քերէն բնագիրը:

1907/A/15

القصر الملكي - عمان

غبطة البطريك تيران نوسويان القدس
أشكركم على تهنيتكم الصادقة وغنياتكم
الطيبة بذكرى حلولنا .

الحسين

Ե. ԿԵՂԵՑՍԿԱՆՔ - ՔԵՄԻԱԿԱՆՔ

● Կիր. 30 Յունիս. — Ս. Պատարագը մատուցւեցաւ ի Ս. Յարաւթիւն, մեր լիբրնամատարան մէջ: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Դէոքր Արքեպիսկոպոսը:

● Աւր. Ծ Յռւիւ. — Վարդուան Եսայաստանը
պաշտօնէցաւ ի Ս. Յակոբի Հանդիսապետն էր
Գեր. Տ. Ստերկն Եպս. Քէմէաճեան:

● Շր. Ս Յուրիւ. — Ս. Լորն մեքոյ Դիլիգորի Լաւաւորին զիս եփաւաց տօնին առիթւ, Ս. Գաւաւազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Մակարայ մատարան մէջ, ժամաբարն էր, Տանն Կիրիւհոյ Մխարանթեանէ հրաբարար Ս. Անթոն մամանաձ Լոգ. Տ. Ներսէս Արք. Փապրուհեան:

● Կիր. 7 Յուլիս. — Ս. Պատարագը մատչելիցաւ ի Ս. Յակոբի ժամարան էր Հոգ. Տ. Աստղիկ ծ. Կրդ. Ղազարեան:

● Դէ. 10 Եռլիւս. — Թարգմանչաց հանդիսաւոր նախատեսանէր պաշտօնեցաւ ի Ս. Յակոբի Հանդիսացեալն էր Գեր. Տ. Հայկազուն եպոս. Արարհամեան:

● Եջ. 11 Յօդիւս. — Ս. Թարգմանչաց վարդապետացն մեռաց Սահակայ եւ Մեսրոպայ (Տօն ազգային) : Սրբաւան հանգրիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ ժատոյց, ըստ սովորութիան, Ս. Թարգմանչաց վարժարանի Տեառն Հօգ. Տ. Կերպի վրդ. Գարիկեան, ե քարդղից, քնարան ունենալով օրուան ծառն Աւետարանէն «Մի» երկնչիւր, հօտ փաքիկ, զի հանցաւ Հայր ձեր տալ ձեզ զԱրքայութիւն» (Ղուկ. ԺԲ. 32) ու ներկայացուց Ս. Թարգմանիչներուն շնորհիւ քարդուռած մեծութիւնները մեր փոքր հոգին մէջ, Ս. Պատարագի ընթացքին, Ս. Թ. վարժարանի քովանդակ ուսուցչական կազմն ու ուսանողութիւնը ստացան Ս. Հաղորդութիւն. իսկ Ս. Պատարագէն ետք. Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր մատապահութեամբ, կատարուեան հոգեհանգրատան պաշտօն՝ հայ մշակիչի քոյր վաստակարարներու հոգիներուն ի հանդիստ:

● ՇԲ. 13 Յուլիս. — Վաղուան նախատեսը պաշտուկեցաւ ի Ս. Յակոբ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր նախադասութեամբ:

● Կիր. 14 Յուլիս. — Գիւն Տիոյն Ա. Աստուածածնի: Ա. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, յիւր վերնատան երաշխաւոր Ա. Աստուածածին մատրան մէջ: Փամարտին էր Հոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէլեան: Մայրութեան խորհուրդին շուրջ քարոզեց Հոգ. Տ. Չալգասեբ Վրդ. Պատարմեան:

● Ուր. 19 Յալիս. — Վաղուան նախատօ.
նախին ի Ս. Յակոբ նախադաշնից Գեր. Տ. Նորայր
էջս. Պողարեան:

● Եր. 20 Յուլիս. — Ս. Երկոտսաման առաջինըն Բրիտանիայի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ. Ս. Պողոսի վերնամաստան մէջ: Ժամա-
բարն էր Հոգ. Տ. Մարտոց վրդ. Բսբրիլուսեան:

● Կիր. 21 Յուլիս. — Ս. Գատարագը մասնաշաղկապաւ Ս. Եղորտի մէջ, մեր վերնամասերէն մէկը ժամարարն էր, Տանն Կիլիկիայի Միա-

բաններէն. Հոգ. Տ. Ներսէս Արղ. Փայտուհեան: Քարոզից Հոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէլեան: Ժանրանալով «Անդգամն ասաց ի արախ իւրում թէ ոչ զոյ Աստուած» Սաղմասի խօսքին վրայ (Սաղմ. ԺԳ. 1), և ցոյց տուաւ անդգամութիւնը իբրեւ ատորնացնող ուժ մը մարդէն ներս:

● Դշ. 23-Ուր. 26 Յուլիս. Ս. Աթոռոյս չօրս նորընծայ արեղաները իրենց անդրանիկ Ս. Պատարագները մատուցին Մայր Տաճարին մէջ:

● Ուր. 26 Յուլիս. — Վաղուան նախատուանը պաշտուեցաւ Մայր Տաճարին կից՝ Ս. Էջմիածին մատարան մէջ: Հանդիսապետն էր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

● Եր. 27 Յուլիս. — Յիւստակ Տապանակին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Էջմիածին: Ժամարարն էր նորընծաներուն ուսուցիչն ու վարժիչը Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեան: Ըստ աւօրտութեան, նորընծայ արեղաները կը սպասարկէին Ս. Խորհուրդին:

— Կէսօրէ վերջի Մայր Տաճարին մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ պաշտուեցաւ Այլակերպութեան նախատեսակը: Հանդիսապետն էր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

— Ս. Պատրիարքը նախագահեց նաև իրիկ-նաղէմին՝ Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած ձեկեացէն և Հակոբեան արարողութիւններուն:

● Կիր. 28 Յուլիս. — ՎԱՐԴԱՎԱՌ (Տօն Այլակերպութեան Տեան): Օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատոյց և քարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, եզրակացնելով թէ բարձունքներու վրայ և կեանքի տաղտուկներէն հեռու է որ միայն մարդիկ կրնան ալլակերպուիլ. պայծառակերպուիլ հօգիւրդ Ս. Պատարագէն ետք կատարուեցաւ երանանքնոր Տ. Կիւրեղ Պատրիարքի նորակերտ շիրմին քաջման արարողութիւնը (Տե՛ս էջ 203):

— Կէսօրէ վերջի, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Անդգամն», Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ: Ապա կատարուեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւն, որմէ ետք Ս. Պատրիարքը կարգաց Ս. Եղիշէ Վարդապետի Այլակերպութեան ճառին աշխարհարար թարգմանութիւնը (Տե՛ս Սիոն, Յունիս 1957, էջ 144):

● Բշ. 29 Յուլիս. — Յիւստակ Մեռելոց: Սուրբ Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Դիսաղբի: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ. Պայրամեան: Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. Տ. Շնորհք Եպս. Գալուստեանի նախագահութեամբ, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն, նախ Տաճարին գաւթիքը՝ Երանանքնոր Տ. Կիւրեղ Պորք: Հօր շիրմին վրայ, ապա հին կրատան և Զամ-Թաղի գերեզմանավայրերուն մէջ:

● Ուր. 2 Օգոստ. — Վաղուան նախատեսը պաշտուեցաւ Մայր Տաճարին մէջ, նախագահութեամբ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան:

● Եր. 3 Օգոստ. — Ս. Թաղեալի առաւելոյն եւ Սանդիսոյ կուսին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի Ս. Դիսաղբի մատարան մէջ: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան:

● Կիր. 4 Օգոստ. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամաս. բան մէջ: Պատարագեց և քարոզեց Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան, եզրակացնելով թէ մարդ միշտ հակամէտ է վերածութեան մէջ ինչու. լու. սակայն միշտ ալ ընդունակ է իր սայթաքումներէն ու հոգեկան անկումներէն կրկն բարձրանալու. որուն համար. սակայն. նախապայման է որ ան գիտակցութիւնը ունենայ իր անկատարութեան ու Տիրոջ շնորհք խնդրէ: Ժողովարարն էր Ս. Պատարագէն ետք տեղի ունեցաւ զիտղորտ. նէքսի արարողութիւն՝ նախագահութեամբ Գեր. Տ. Շնորհք Եպս. Գալուստեանի:

● Կիր. 11 Օգոստ. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբի Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Դաւիթ Արղ. Սահակեան: Քարոզեց Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիւնեան, բնարան ունենալով «Աւատուք յինէն, զի հեղ եմ և խոնարհ արտիւն» (Մատթ. ԺԱ. 29), ըսելով թէ խոնարհութիւնը և հեղութիւնը քրիստոնէութեամբ էր միայն որ ի պատուի եղող առաքինութիւնները դարձան, որոնցմով մարդ կրնայ բարձրանալ:

● Կիր. 18 Օգոստ. — Բարեկենդան Ս. Աստուծամի պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամատարան մէջ: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէլեան: Քարոզեց Հոգ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գարիկեան, յիշ ռեննալով օրուան Աւետարանի ընթերցումէն անդամալոյծի բժշկութեան պարագան, և Քրիստոսի այս, ինչպէս նաև միւս բժշկութիւններէն եղբակացուց թէ հաւատքը նախապայման է բժշկութեան, և թէ հիւանդութիւնները շատ անգամ արգիւնք են մեղքին ու քաւորական և ֆիզիքական օրէնքներու զանցումին:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

● Եշ. 27 Յունիս. — Կէսօրէ վերջի, Քաղաքի Թէրա-Սանթա զոյրոցի աւաթերջի և վկայականաց բաշխումի հանդէսին, ներկայ գտնուեցան Ս. Թ. Վարժարանի Տեսուչ Հոգ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Դարիկեան և Տիար Կարպիս Հինգիլեան:

● Դշ. 3 Յունիս. — Հոգ. Տ. Ներսէս Արղ. Փայտուհեան և Հոգ. Տ. Զաւէն Արղ. Արզումանեան հիւրարար ժամանեցին Ս. Աթոռ: Առաջինը մեկնեցաւ Բշ. Յունիս 29ին, իսկ երկրորդը՝ Դշ. Օգոստոս 6ին:

● Եշ. 4 Յունիս. — Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց անկախութեան 180րդ տարեդարձին առթիւ. Ամերիկեան Հիւպատոսարանի մէջ տըրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան և Տիար Կարպիս Հինգիլեան:

● Բշ. 8 Յունիս. — Իսլամաց Գուրպան պայրամի տօնին առթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, իր հետ ունենալով Հոգ. Տ. Հայկասեր

Վրդ. Պայրամանը և Տիար Կարպիս Հինգլեանը, շնորհաւորութեան գնաց Քաղաքիս Վսեմ. Մուհաֆէզին, Ոստիկանապետին, Վսեմ. Միւսթիֆին և Իրաքեան, Սէուտի Արարիոյ և Եգիպտական Հիւպատոսներուն:

● Ել. 18 Յուլիս. — Սպանիոյ ազգային տունին առթիւ. Սպանիական Հիւպատոսարանին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեան, Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ. Պայրաման և Տիար Կարպիս Հինգլեան:

● Ուր. 19 Յուլիս. — Տիկ. Յրէտէրթե Վէսթըրի կողմէ. Ի պատիւ Տօքթ. և Տիկ. Էլսընի, Ամերիկեան Քոյօնի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ եղան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը և Տիար Կարպիս Հինգլեան:

● Բշ. 22 Յուլիս. — Պեճիքայի անկախութեան 118րդ տարեդարձին առթիւ. Պեճիքական Հիւպատոսարանի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմ. հաճեան, Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ. Պայրաման և Տիար Կարպիս Հինգլեան:

● Գշ. 23 Յուլիս. — Եգիպտոսի ազգային տունին առթիւ, Եգիպտական Ընդհ. Հիւպատոսին կողմէ տրուած ընդունելութեան ներկայ եղան Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեան, Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ. Պայրաման և Տիար Կարպիս Հինգլեան:

● Կիր. 4 Օգոստ. — Ասորեսոց Հոմաի Պատրիարքի մահուան քառասունքին առթիւ, Ասորեսոց Ս. Մարկոս եկեղեցիին մէջ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտամունքին ներկայ գտնուեցան Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհաճեան և Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիկեան:

● Բշ. 5 Օգոստ. — Իրաքի Հայոց Առաջնորդ և Ս. Ուխտիս Միարան Հոգ. Տ. Զգոն Ծ. Վրդ. Տէր Եսկոբեան ժամանեց Ս. Աթոռ:

● Գշ. 7 Օգոստ. — Տէր և Տիկին Անտրիւ Գիլհորի կողմէ, Ի պատիւ Ամերիկեան Նոր Հիւպատոսի և Իր Տիկնոջ՝ Ֆրանքլինի տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Իր հետ ունենալով Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեանը և Տիար Կարպիս Հինգլեանը:

● Եր. 10 Օգոստ. — Կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին, քաղաքիս Անկլիքան Գեր. Մաքրինէս Արքեպս. իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր. որ ընդունեց զինք Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ, Ի ներկայութեան Միարան Հայրերու:

● Կիր. 11 Օգոստ. — Ն. Վեհ. Հիւսէյն Թագաւորի գահակալութեան 5րդ տարեդարձի առթիւ, Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհաճեան, հետն ունենալով Հոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուկեանը, գնաց Ամման, Արքունի Պալատ և արձանագրեց իր անունը շնորհաւորութեանց այցելուներու տոմարին մէջ:

● Բշ. 12 Օգոստ. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, հետն ունենալով Ամմանի Հոգեւոր Հովիւ Տ. Վազգէն Աբեղան, ներկայ եղաւ պետական մեծ ճակերոյթին, որ տրուած էր Վարչապետին կողմէ, Զարքայի մէջ, Ն. Վեհ. Հիւսէյն Թագաւորի գահակալութեան տարեդարձին առթիւ, ներկայ էին Վեհ. Թագաւորը, Նախարարներ, օտար տէրութեանց ներկայացուցիչներ և պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

— Օգային գծով Ս. Աթոռ ժամանեց Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ և Ս. Ուխտիս Միարան Գեր. Տ. Սերոբէ Եպս. Մանուկեան, Իրեն կ'ընկերանային Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքանահայրն՝ որ երկու շաբաթներէ ի վեր օդափոխութեան համար կը գտնուէր Լիբանան:

Գեր. Տ. Սերոբէ Եպս. ընդունուեցաւ շրջապատուող Նախ Մայր Տաճար, ապա հանդերձ Միարանութեամբ բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր տեղի ունեցան բարեկալուստի խօսքեր և հիւրասիրութիւն:

● Գշ. 13 Օգոստ. — Ֆրանչիսկեանց Միարանութեան Նորընտիր Կիւսթոս Գեր. Աֆրէտօ Փօլիտօրի քաղաք ժամանելուն առթիւ արքունած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան, յանուն Պատրիարքարանիս, Հոգ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեան և Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ. Պայրաման:

● Գշ. 21 Օգոստ. — Առաւօտեան ժամը 9ին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Իր հետ ունենալով Գեր. Տ. Ս. Սուրէն և Սերոբէ Եպիսկոպոսները, Հոգ. Տ. Զգոն Ծ. Վրդ.ը, Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ.ը, ինչպէս նաև Տիար Կարպիս Հինգլեանը, պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Երուսաղէմի և Քերտնի չըջանին Նորընտիր Զինուորական Կառավարիչ Հասան Գէյ Քէթիպի՝ Կառավարչատան մէջ:

— Ժամ մը ետք, Ֆրանչիսկեանց Միարանութեան Նորընտիր Կիւսթոսը, հանդերձ Միարանութեան, իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և Միարանութեան, Հոգ. հիւրը ընդունուեցաւ բովանդակ Միարանութեան կողմէ Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ:

● Եշ. 22 Օգոստ. — Առաւօտեան ժամը 10ին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Իր հետ ունենալով Հոգ. Տ. Տ. Թորգոմ և Կիւրեղ վարդապետները, ինչպէս նաև Գաւազանակիր Հոգ. Տ. Լեւոն Աբեղան, փոխադարձ այցելութիւն տուաւ քաղաքիս Անկլիքան Գեր. Տ. Մաքրինէս Արքեպս. ին՝ Իրենց եպիսկոպոսարանին մէջ:

— Երեկոյեան Ս. Աթոռ ժամանեց Փարիզի Հայ Ազգային Թանգարանի հիմնադիր Տիար Ալպէրթ Աշնեան:

● Ուր. 23 Օգոստ. — Առաւօտեան ժամը 10ին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Ի զուիս Միարանութեան, փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Ս. Երկրիս Ֆրանչիսկեանց Միարանութեան Նորընտիր Պետին:

ԱՄԱՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԷՄՆԵՐ Ս. ԱԹՈՌՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ

Ա. — Ս. Թարգմանչաց Մանկապարտեզի

Կիրակի, 7 Յուլիսի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ժառանգաւորաց վարժարանի բակի հինաւոր ընթացիկին ներքե հաստատուած շարժական բեմին վրայ տեղի ունեցաւ Ս. Թարգմանչաց Մանկապարտեզի ամալիերէի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր. և ի ներկայութեան Միաբանութեան անդամներուն և ժողովուրդի բազմութեան:

Երկու ժամուրու ընթացքին, Մանկապարտեզի փոքրիկները յաջորդաբար և յաջող կերպով կատարեցին արտասանութիւններ (հայերէն, արաբերէն և անգլերէն լեզուներով). երգեր, պարեր, մարզանքներ, և այլն, որոնք ի յայտ կը բերէին վարժարանի Տեսչութեան հոգածութիւնն ու Մանկապարտեզի ուսուցչական կազմին տարուան մը նուիրեալ ու խնամքոտ աշխատանքին արգասիքը:

Հանդէսի աւարտին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը բաժնեց Մանկապարտեզի 34 ընթացաւոր փոքրիկներուն վկայականները, և տալէ ետք անոնց իր օրհնութիւնն ու պատգամը փակեց հանդէսը Պատգամներով ու Տէրուական աղօթքով:

Բ. — Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի

Պայլիկներու եղման արարողութիւնը

11 Յուլիս, Լինգշարթի, Ս. Թարգմանչաց տանի երեկոյեան ժամը 7ին, ժառ. վարժարանի օրահին մէջ կատարուեցաւ Ս. Թ. Վարժարանի 35 Պայլիկներու և 15 Սկսուտներու երգման արարողութիւնը, նախագահութեամբ Ամեն. Սրբ. Պատրիարք Զօր. և ի ներկայութեան Միաբանութեան, վարժարանի աշակերտութեան և ծնողներու ու հրաւիրեալներու բազմութեան:

Եղան բանախօսութիւններ՝ Սկսուտութեան և անոր կատարած դերին ու անհրաժեշտութեան մասին, Արեւոյններու Խմբապետուհի Որ. Ազիւլ Եսդուպեան և Պայլիկապետ Պողոս Արաւանի կողմէ, ինչպէս նաև երգեր ու արտասանութիւններ վարժարանի Սկսուտներուն կողմէ: Ապա կատարուեցաւ երգման արարողութիւնը: Հանդէսը փակեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, խօսելով Սկսուտովի ծագման և նշանակութեան շուրջ ու իր օրհնութիւնը տալով Սկսուտներուն:

Գ. — Հերոսեան Ազգ. Վարժարանի, Ամման

14 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Ամմանի Բէթրա քնէմային մէջ կատարուեցաւ

տեղւոյն Հերոսեան ազգային երկուս վարժարանի ամալիերէի հանդէսը, նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր. ներկայ էր խոսն բազմութիւն ժողովուրդեան:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ երեք ժամը, որոնց ընթացքին հանդիսականները վայելցին վարժարանի աշակերտութեան կողմէ եղած պարերը, երգերը արտասանութիւններն ու օրհնները: Վարժարանի Տեսչ. Զ. Վազգէն Արեղան կարգաց վարժարանի միամեայ դործու, նշուածեան տեղեկագիրը: Ապա, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը կատարեց վարժարանի նախակրթարանի 7 և Մանկապարտեզի 20 ընթացաւոր, ներու վկայականներու և յաջող աշակերտներու մրցանակներու բաշխումը ու իր փակման խօսքէն ետք տուաւ իր օրհնութիւնը վարժարանի ուսանողութեան:

Դ. — Ս. Թարգմանչաց Նախակրթարանի և Եկեղեցական բաժնի. — Նոյն երեկոյեան ժամը 7ին, ժառանգ. վարժարանի հանդիսարանին մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Թ. Վարժարանի նախակրթարանի և Եկեղեցական բաժնի ամալիերէի հանդէսը, որուն կրցաւ հասնիլ և նախագահել Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը: Ներկայ էին բովանդակ Միաբանութիւնն ու ծնողներու և ժողովուրդի հոծ բազմութիւն:

Հանդէսը սկսաւ Որք զարգարեցին՝ Թարգմանչաց շարականի երգեցողութեամբ, որմէ ետք իրարործուեցաւ աւելի քան երկու ժամուրու տեղուածութեամբ ճոխ յայտագիր մը: Երկրորդական բաժնի ընթացաւարտներէն ուսմք բանախօսեցին. կարդացուեցան շարագրութիւններ, հայերէն, արաբերէն և անգլերէն լեզուներով: Նոյն լեզուներով, ինչպէս նաև Ֆրանսերէնով եղան արտասանութիւններ: Տեղի ունեցան նաև մեներգներ, ու խմբերգներ՝ ձեռնհաս զեկափարութեամբ Զօր. Տ. Թարգմ. Վրդ. Վարժարանի Տեսչ. Զ. Վազգէն Վրդ. կարգաց վարժարանի տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կ'ընենք հետեւել մէջբերումները:

Փիւ աշակերտութեան. — Տարւոյն ընթացքին մեր աշակերտութեան ընդհանուր թիւն էր 400, որուն 210ը աղջիկներէ, իսկ 190ը կը բաղկանար տղաներէ: Ասոնց 37ը հետեւեցան երկրորդական վարժարանի, 233ը նախակրթարանի և 130ը Մանկապարտեզի դասընթացներուն:

Նախորդ տարիներու քաղաքամբ մեր աշակերտներու թիւին զգալի պակասը հետեւանքն է երուսաղէմի անտեսական և քաղաքական պայմաններու արդիւնք՝ Երուսաղէմաբնակ մեր ժողովուրդի

մեծաթիվ արտագաղթին ղեպի Ամերիկա եւ շրջակայ երկիրներ:

Պաշտօնէւորիւն եւ Ուսուցչական կազմ. — Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին մենք վայելցնէինք արտեռանդն զործակցութիւնը 30 հոգիւնոց ուսուցչական կազմի մը: Անոնցմէ, չորսը կը պաշտօնավարէին Մանկապարտէզի բաժնին մէջ, զրկաւորութեամբ բազմամեայ եւ փորձառու Մանկապարտէզականօճի Օր. Տիգրանօճի Նալպանտեանի. իսկ մնացեալ 26ը Նախակրթարանի եւ երկրորդական վարժարանի բաժնիներու մէջ: Այս ուսուցիչներէն վեցը Ս. Յակոբեանց Միարանութեան եպիսկոպոս եւ վարդապետ Հայրենէն են:

զատ ուսանող, որոնք այս տարի մասնակցեցան Ճէնէրալ Սրբիթիբիլէյթ ալ շնորհէին ընտելութեան:

Մեր մասնաւոր խնամքին առարկայ եղած են նաեւ Նախակրթարանի եւ Մանկապարտէզի բաժնիները: Անծամբ հետեւեցանք դաստիօսութիւններու ընթացքին. ամէն եռամեայի վերջը աչքէ տեսչուցիներ թոյր պարտականութեանց տետրակները:

Իսկ մեր Մանկապարտէզի կրթական մակարդակը աւելին է բուն սովորական Մանկապարտէզի մը կրթական մակարդակը. անոր համար որ մեր Ծաղիկ դասարանը կը գտնուի նոյն մակարդակի վրայ ինչ

Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի ուսուցչական կազմը եւ շրջանաւարտներ

Հանդիսաւոր այս առիթով միայն շնորհակալութեան եւ զեաճատանքի խօսք ունիմ մեր պատուական ուսուցչական կազմին, թոյլուն ալ ազնիւ եւ քերթօրէն համագործակցող. ինչ որ մեր զարթոյցական ընդհանուր գործին յաջողութեան զլխաւոր պայմաններէն մէկն է:

Կրթական մակարդակի բարձրացում. — Մեր վարժարանին համար նշանակելի եւ պատմական տարի մըն է այս տարին, երբ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանէն ներս ունեցանք երկրորդական կրթութեան բաժին մը եւս. իր չորս դասարաններով, ու 40ի մօտ երկսեռ աշակերտներով: Ու պահ մը համարժեակութիւն կուտամ ինրզինքին ըսել որ մեր երկրորդական վարժարանը երուստղէմի իր տեսակի կրթական ձեռնարկներուն լաւագոյններէն է: Մեր այս ձեռնարկը այսօր արդէն իսկ տուած է իր աւագին հունձըը. 5 շրջանաւարտներ եւ մէկ ա-

որ են օտար Նախակրթարաններու առաջին դասարանները:

Այս տարի եւս մեր երկրորդական եւ Նախակրթարանական բաժնիներուն մէջ ուսուցուեցան չորս լեզուներ՝ Հայերէն (աշխարհաբար եւ գրաբար), Անգլերէն, Արաբերէն եւ Ֆրանսերէն: Իսկ Մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանին մէջ Հայերէն, Անգլերէն եւ Արաբերէն երեք լեզուները: Այս գլուխին յարկցաբար պէտք է ըսել որ մեր ուսուցչական կազմի անդամներէն կարեւոր թիւ մը (վեց հոգի), տարիներու փորձառութեամբ լեզուն օտարներ են. ինչ որ մեծապէս կը նպաստէ մեր զարուէն: Ներս օտար լեզուներու խօսակցական վարժութեան:

Գիտական դասերու անհրաժեշտ տարրալուծարանի մը կազմութեան ձեռնարկած էինք Նախորդ տարիներուն: Բանակցութեան մէջ ենք հնդկական ընկերութեան մը հետ, ոյուն արդիւնքը պիտի ըլլայ

մեր տարրալուծարանին կրկինով ընդարձակումը յառաջիկայ Օգոստոսը հաւարտած:

Իրրեւ ձեռական աշխատանք. աղջիկներու համար ունեցանք ամենօրեայ ձեռագործի պահիր: Որոնց արդիւնը մեր տարեկան պազարի ձեռագործները՝ արդէն իսկ կը վկայէին թէ. ինչ խնամք եւ ուշադրութիւն ընծայուած է մեր զարդեղն ներս ձեռագործական արուեստի յառաջդիմութեան համար:

Ոգի. — Դժուար պարագայ մը թէ իրրեւ տարեկան սահմանում է թէ իրրեւ իրագործում: Կ'ուզենք եւ կը ծրագրենք որ մեր տղարը բլլան լաւ բրիտանեաներ, ինչ որ ըսել է լաւ մարդեր, եւ ապա նաեւ լաւ դաստիարակուած առողջ մտածող մով հայեր: Ասոր համար բոլոր դասարաններու յատուկ ունինք կրօնագիտութեան եւ հայագիտութեան դասեր, որոնց կ'ընծայենք մասնաւոր ուշադրութիւն:

Հրահրելու համար աշակերտներու կրօնական ապրումները ամէն նիւրախի եւ ամական առիթներով անոնք ներկայ եղան եկեղեցական արարողութեանց, գործնականապէս մասնակցեցան մեծ սօնախմբու թիւններուն ու տարուայ ընթացքին Ս. Զատիկի. Ս. Երնդեան եւ Ս. Թարգմանչաց տօներու երեք առիթներով մասնակցեցան նաեւ Ս. Հաղորդութեան շորհուրդին: Մեր կողմէ մասնաւոր կարգադրութեամբ Ս. Հաղորդութեան շորհուրդին մասնակցեցան նաեւ օտար վարժարաններու հարիւրի մօտ հայ ուսանողները:

Մարզական կեանք. — Ամէն առաւօտ տղար կ'ունենան մարզանքի վարժութիւններ: Այս տարի բաժնուած էին երկու խումբի՝ «Ազա» եւ «Մասիս», որոնք իրենց մարզական վարժութիւններէն գատ ունեցան նաեւ ֆութպոլի, պասկէթպոլի, վոլեյպոլի, փինկ-փունկի փորձեր եւ միջխմբական մրցումներ: Իսկ աղջիկներ՝ բաժնուած «Երեւան» եւ «Սեւան» խումբերու, զարծեալ ունեցան իրենց մարզական վարժութիւնները:

Տղաց եւ աղջիկներու խումբեր իրենց միջխմբական մրցումներէն գատ. օտար խումբերու հետ եւս ունեցած են հանդիպումներ հետեւեալ արդիւններով. —

11 ֆութպոլի մրցումներէն ճի ի նպաստ վարժարանիս. 2 վոլեյպոլի մրցումներէն իր ի նպաստ վարժարանիս. 2 փինկ-փունկի մրցումներէն իր ի նպաստ վարժարանիս:

Խաղարանի շինութիւն. — Վարժարանս զուրկ է ընդարձակ եւ կազմակերպուած խաղարանի մը առաւելութենէն, հետեւաբար անցեալ Դեկտեմբերին լեցուցինք այս պակասը եւս: Ասոր համար պէթոնով սալայատակեցինք վարժարանիս ետեւ գտնուող հողաշերտը: Անոր մէկ մասին վրայ հաստատուեցան պասկէթպոլի սարուածքը. իսկ միւս մասին վրայ եւրոպական զարդներու յատուկ խաղալիքներ ինչպէս պահնակներ, օրօրոցներ եւայլն:

Խաղարանը մեծ խանդավառութեան առիթ մը եղաւ մեր փորձիկներուն համար. կրնանք ըսել որ այս սարուածքով անկաւ նրօսադէմի մէջ միակն է:

Սկսնակական շարժում. — Մեր տեսչական պաշտօնավարութեան առաջին օրէն իսկ Սկսնակական շարժումը մեր զարդեղն ներս նկատեցինք մաս

մեր դաստիարակչական գործին, վասնզի Սկսնակական թիւնը իր տխրիկինով. իր ուսուցումներով, իր ոգեկանութեամբ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աղուն մէջ զարգացումը կարգ ու կանոնին բմբոնումին, բաշտակներով թիւնը ազնուական ապրումներու, ու մշակումը ֆիզիք առողջութեան, հետեւաբար, ձեռնարկեցինք մեր վարժարանի յատուկ Սկսնակական խումբերու կազմակերպութեան: Մինչեւ 1957 որպէս նուիրակ մեր Ամերիկա մեկնումի թուականը մեր Սկսնակական խումբերու թիւը հասած էր 100ի (40 Սկսնակներ եւ 60 զայիկներ) եւ սակայն մեր վերադարձին այս խումբերը գտանք բայրայուն: Հետեւաբար, առանց յուսահատելու այս տարի անգամ մը եւս վերսկսանք կազմակերպել մեր Սկսնակական խումբերը: Այսօր ունինք 13 սկսնակներ եւ 30 զայիկներ: Աստատներէն կը հաստատենք թէ յառաջիկայ տարուայ ընթացքին, այս թիւը պիտի բլլայ կրկնապատկուած: Մեր Սկսնակականներն են վարժարանիս աշակերտներէն Յովսէփ Եղիայեան եւ Պօղոս Աբրահամեան:

Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի Արեւելներ. — Դարձեալ մեր տեսչութեան սկիզբը կազմակերպեցինք Արեւելներու եւ Արժուիկներու խումբեր գլխաւորութեամբ Օր. Ազնիւ Եղուպեանի եւ օժանդակութեամբ Օր. Նուարդ Աբրահամեանի: Այս խումբերը ցայսօր առանց ընդհատի շարունակած են իրենց գոյութիւնը: Մեր Արեւելներու թիւն է 36, իսկ Արժուիկներուն 70: Թէ մեր Սկսնակներն ու Գայիկներն, եւ թէ Արեւելներն ու Արժուիկները ամէն շաբաթ կ'ունենան իրենց դաստիարակութիւնները, ընկերային հաւարոյթներն ու պտոյտները: Վարժարանիս ծախքով այս տարի մեր բոլոր Սկսնակներն ու Արեւելները ունեցան իրենց նոր համազգեստները:

Ս. Թ. Երշանաւարտից Միութիւն. — Եղարոյի հովանաւորութեան տակ ունինք նաեւ նախկին երկսեռ Երշանաւարտներու Միութիւնը: Անոնք տարուայ ընթացքին հայթայթեցին երկուստեանց մը ազգայնական աշակերտներու դասակարգներ: Իսկ ամէն նիւրակի կ'ունենան իրենց գրական եւ ընկերային հաւարոյթները դասախօսութիւնները, պտոյտները եւ այլն:

Շինուածական. — Երազրուած աշխատանքով նորոգութիւններու սկսած ենք նաեւ վարժարանի շէնքին մէջ:

Տարեկան իրրեւ Ամերիկայի մէջ զարդի նուիրահաւարութեանց արդիւնքէն մօտ 1000 տղար յատկացուեցաւ տալյալատակելու համար վարժարանի երեք ընդարձակ տանիքները: Այսպէս առաջըր առնուեցաւ ձմեռնային եղանակներու աշակերտներու ենթարկուած անտանելի վիճակին, որովհետեւ միւն ու անձրեւը շատ առատօրէն կը թափանցէին մեր վարժարանին առաստաղներէն ու կը վնասէին նաեւ շէնքին:

Մեծածախս նորոգութեան կը կարօտէին մարուր ջուրի ջրամբարները, հետեւաբար 50 տիւնարի ծախքով մը շինել տուինք միակտուր նոր եւ ընդարձակ պէթոնէ ջրամբար մը, որով վերջ տրուեցաւ նաեւ ամառնային տօթերուն վարժարանէս ներս ջուրի

պակասի անպատեհության հարժարանիս վարի յարկի բոլոր պատահանները տպագրվեցին քր. կաթնայն գանցաթելով. որուն համար ծախսեցինք մօտ 70 տխար. ու այսպէս խնայուած պիտի ըլլան մշտապէս կտրուելու ենթակայ ապակիներու ամէն օրեայ ծախսերը:

Տնտեսական. — Մեր կրթական գործին ծաղկման զուգընթաց, եռապատիկ աւելցած է նաեւ վարժարանիս ծախսոց զուխը. ըստ նախահաշիւի (պիտե՛ն) մեր տարեկան ընդհ. ծախսն է 4.400 տխար: Այս ծախսը հաւասարակշռած ենք հետեւեալ մօտերերով:

Նախօրոյ տարւոյնէ պատհաս	Տխար	200
Ամսաթուղթներէ		600
Ունեւայեց		500
Ն. Պ. Կիւլպէնկեանէն		350
Կիւլպայի Կիւլպէնկեան Ֆոնէն		350
Համասերասանայ Վերաշինաց Միւսրենէն		125
Համպրէ Գարակէօզեան Հիմնադրութենէն		390
Վարդանանց Սպէսեւեան Եղբայրակցութենէն		350
Պրոէն (Հայ Ուսանողներու Ամերիկանայ Բարեկամներէն)		160
Վանառեալ գրեմք		500
Պագարէն		360
Հանդէսներէ եւ այլ մանր հասոյքներէ		50
Կրթասէր ազգայիններու նուէրներով փակուած բաց		675
		4.400

Բարերարներ. — Ձեռք կրնար փակել մեր տեղեկագիրք առանց անդրադառնալու այն բոլոր ազնիւ ու կրթատէր հոգիներուն եւ կազմակերպութիւններուն որոնք իրենց մեծ կամ փոքր նպաստներով ապահովեցին մեր վարժարանէն ներս կրթական կարեւոր նուաճումներ: Ենթահաշիւութեամբ եւ զոհունակութեամբ կը յիշենք անունները հետեւեալ նուիրատուներուն. իրենց նուիրատուութիւններով միասին:

Վարդանանց Ասպետներու Եղբայրակցութիւն	Տ. Յ.	
Ամերիկա		350.000
Հանգ. Ներսէս Պ. Կիւլպէնկեան, Լոսան		350.000
Համալրող Գարակէօզեան Հիմնադրութիւն, Նիւ Եօրք		390.000
Կիւլպայի Կիւլպէնկեան Ֆոնտ, Նիւ Եօրք		350.000
Ունեւայի կազմակերպութիւն Երաստղէն		500.000
Համասերասանայ վերջ. Միւսրեն. Ամերիկա		125.000
Պրոտ (Հայ Ուսանողներու Ամերիկանայ Բարեկամներ)		160.000
Էվրէնթընի Եկեղեցատէր Տիկնանց Միւսրեն (Տիկ. Այրիկ Ուսթըր վարդանի միջոցաւ)		36.000
Արշակ Օտապաշեան. Ֆիլասելիա		10.000
Թաղէս Թամուզեան, Եղեմ		7.500
Կիւլ Այվազեան, Նիւ Եօրք		7.500
Համաստուհի Ամէթեան, Թալաւրի		7.500
Սիրար Գալֆայեան, Եղեմ		7.250
Արմէն Մէնէնտեան, Եղեմ		7.250

Տ. Կարապետ Ա. Քոչ. Գալֆայեան, Եղեմ	7.250
Արսէն Խակէնտէրեան Եղեմ	7.250
Հուսի Ասլանեան. Շիքալո	7.500
Ժ. Մ. Յովհաննէսեան, Ֆրէզե	7.500
Պօղոս Մանուկեան. Ֆրէզե	7.500
Սիմոն Ժիկօզեան, Տիբոյք	8.000
Նազար Հիմաշեան, Նիւ Եօրք	7.000
Ովսաննա Տ. Յակոբեան, Պոսթոն	9.000
Մ. Միքայէլեան, Պոսթոն	9.000
Աւետիս Սվաճեան, Նիւ Եօրք	9.000
Կոմիտաս Ակուր, Ուսթըրքուս	17.000
Ս. Պոյաճեան, Պոսթոն	9.000
Ա. Խորասաֆեան Բասաֆեա	9.000
Ս. Հմիրիկեան.	9.000
Քոյ Ասոյեան.	9.000
Սահակ Վարդանեան, Ռէյսի	9.000
Կիւլ Այվազեան, Նիւ Եօրք	3.700
Երուանդ Յակոբեան, Նիւ Եօրք	9.000
Ա. Բարիշեան, Ռիֆի	9.000
Ժ. Գարակէօզեան, Ֆրէզե	8.000
Ալիս ֆիրան, Նիւ Եօրք	8.465
Մէտհրիպէ Թիմուր, Լոս Անճելըս	8.465
Հուսն Դաւիթեան, Քիլիկէ	8.400
Ա. Համբըլեան, Պոսթոն	9.015
Քիւթանիոյ վերջ. Միւսրեն. Նիւ Եօրք	42.000
Սիմոն Շմառնեան, Նիւ Եօրք	9.000
Գ. Կարապետեան, Ֆիլասելիա	8.900
Զարիկ Աշեան, Ռիֆի	8.600
Սեդրակ Սուլթան. Ֆիլասելիա	8.200
Է. Ս. Վայ. Օ. Է., Ֆրէզե	9.000
Հոսիֆիմէ Ասլանեան. Շիքալո	9.000
Մարթին Արզարեան, Տիբոյք	9.000
Թ. Դանիէլեան, Պոսթոն	9.000
Միկայիլ Սամարեան, Տիբոյք	9.000
Յ. Ա. Քալիկ, Ուլեմ	8.500
Սառա Խոյիկեան, Պոսթոն	8.500
Ն. Թաշեան, Եղեմ	11.000
Տիկնի Կիւլ Այվազեան, Նիւ Եօրք	11.000
Համաստուհի Ամէթեան, Թալաւրի	10.000
Ալիս Կիւրեղեան, Ֆրէզե	9.250
Խրէնա Թամուզեան, Լոս Անճելըս	11.000
Հայաստան Պէյրք, Ֆրէզե	11.000
Հէրի Դաւիթեան, Եղեմ	18.000
Է. Ս. Վայ. Օ. Սի, Կեդրոնական Ժողով	8.300
Դաւիթ վարդանանց, Ամերիկա	84.800
Կարօ Գազէզեան, Շիքալո	9.000
Վարդան Խոյիկեան. Շիքալո	9.000
Սրբուհի Պաուկեան, Նիւ Եօրք	9.000

Շնչանաւորներ. —

- Ա. — Մանկապարտէզէն 34 շրջանաւարտներ:
- Բ. — Նախակրթարանէն 18 աշակերտներ:
- Գ. — Երկրորդական քաժինէն՝ 5 շրջանաւարտներ:

Փակելէ առաջ տեղեկագիրս ի զիմաց մեր վարժարանին եւ աշակերտութեան կը յայտնեմ շնորհակալութեան օրագրին զգացումներս. —

Ձերդ Բարձր Սրբազնութեան եւ Ս. Յակոբեանց քովաղակ Միաբանութեան, իրեն տէրն ու առաջ-

նորոգը, վերին հովանաւորը մեր կրթական այս յոյսի տան: Մեր երախտագիտութիւնը անհուն կը բազմապատկուի երբ կ'անդրադառնանք թէ հակառակ մեր վանքի տնտեսական տաղանդակին թէ տնտեսական եւ թէ քարոյական գետններէն վրայ, մեր վարժարանը երբեք չի դադարի ըլլալէ մեր Միաբանութեան առաջնակարգ մտահոգութիւններէն մին: Շնորհակալութիւն մեզի գործակից համայն ուսուցչական կազմին:

Շնորհակալութիւն մեր կրթական աշխատանքի բոլոր քարեկաններուն, որոնց կարգին նաեւ Ամերիկայէն Օր. Լիլիա Գարակէօզեանին, Տիկին Արտեմիա Գարակէօզեանին Պրնյր. Հայկ Գալուրճեանին. Յակոբ Անտոնեանին. Յակոբ Տէրաճեանին, Գէորգ Զամիչեանին» (Պէլյուրթ):

Հանդէպ աւարտին, Ամեն. Ս. Պատրիարքը կատարեց վճարականներու եւ մրցանակներու բաշխումը: Նախակրթարանի 18 եւ երկրորդական րաժնի 5 երկուսն չըջանաւարաներուն ու յաջող աշակերտներուն եւ հանդէպ փակեց ուսանողներուն եւ ձեռնարկներուն ուղղած իր շատ արդաւորիչ յորդորականութիւն:

ԱՄՍԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԵՒՆ

ԺԱՌԱՆԴԱՆՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Եւ

ԸՆԾԱԿԱՆՈՐԱՆԻ

10 Յուլիս. Զորքըջարթի, երկնայեան ժամը 7-9, կատարուեցաւ ժողով. վարժարանի եւ ընծայարանի ամսօրէի մրցանակաբաշխութեան հանդէպը. վարժարանի հանդիսաւորներէն մէջ, Հանդէպին կը նախագահէր Ամեն. Ս. Պատրիարքը Հայրը: Ներկայ էին Միաբան Հայրեր, ուսուցիչներ ու հրաւիրեալներ:

Հանդէպը սկսաւ Վերտի Բարտեմի վարժարանի քայլերդով. որով ետք Պեր. Տեսուչ Սրբազանը ըրաւ հակիրճ քայման խօսքը: Ընծայարանի րաժնէն Բար. Սիմոն Սրկ. Խաչատուրեան եւ Բար. Վարդան Սրկ. Զաքարեան տուին խնամուած րանախօսութիւններ օրուան տօնին մասին (Ս. Թարգմանիչ վարդապետներ): Իսկ ժառ. սաներ մասնակցեցան խմբերգներու, մեներգներու եւ հայերէն (գրաբար եւ աշխարհաբար). արարներէն եւ անգլերէն լիզուներով արտասանութիւններու: Բարձրագոյն դասարանի ժառանգաւորներ վարդապետ ինքնագիր շարագրութիւններ:

Լինդ վայրկեանի դադարէ մը ետք սկսաւ հանդէպին երկրորդ մասը. «Ենանեայ Մոյսիսի» շարականով: Ապա վարժարանի Տեսուչ Պեր. Տ. Հայկազուն ելաւ. կարդաց զպրոցի տարեկան տեղեկագիրը, որով կ'ընենք հետեւեալ մէջբերումները.

«Այս հանդիսաւոր պահուն վարժարանի Տեսուչներ իր ուսուցչական կազմով ու ուսանողութեամբ

միասին կը յայտենն իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները Զեղր Ամենապատուութեան, Պատուաբան Միաբանութեան եւ Պատ. Տեղին Ժողովոյ անդամներուն, որ չզրպար ամէն բարիք, իրենց կարելիութեանը սահմանին մէջ. հանդէպ այս վարժարանին, տնտեսական մեր այս նեղ կացութեան մէջ:

Այս հաստատութենէն է որ սլախի ելին հոգեւոր եւ քարոյական մշակները մեր եկեղեցիի ու դպրոցներու. եւ ազգին ծով կարիքներուն համար ծառայող հոգիները: Հուժժը բազումը են եւ մշակը սա. կաւ: Տիրոջ այգին է նոյնպէս ժառանգաւորաց վարժարանը իր ընծայարանով: Աշխատիք, յոյժներ, զատներ քարի հոգիները անոր մէջէն ու ընծայներ Աստուծոյ սուրբ տեղանին ի սպասարարութիւն:

Ա. — Հոգեւոր հունճ. — Ուրախ ենք յայտարարելու թէ անցեալ տարուան տարեփակէն վերջ ժառանգաւորաց վարժարանը տուաւ ութ Սարկաւագներ. որոնք ձեռնարկուեցան 1956 Օգոստոսին, եւ այս տարուան Յունիսին ալ ձեռնարկուեցան չորս կուսակից Արեղաններ. (եւ եւթը Սարկաւագներ). ամէնքն ալ գիտակից եւ իրենց կոչումին տէր երիտասարդներ:

Բ. — Կրօնական եւ եկեղեցական կեանք. — Դպրոցական այս տարեջրջանի ընթացքին, ուրախ եմ յայտնելու թէ մեր վարժարանէն ներս չպակեցաւ եկեղեցական պաշտամանց մէջ տղոց ծառայութեան ոգին. նոյն ոգին ցոյց տուին նաեւ Բարեշնորհ Սարկաւագներ: Մեր աշակերտները եւ Սարկաւագները միշտ յոժարակամ ցոյց տուին մանաւանդ Սրբաւոյնաց մէջ իրենց ծառայութեան ոգին. որ լուսագոյն Նիւրը իր բերէ իրենց Աթոռաւորութեան:

Գ. — Երթական կեանք. — Անցեալ տարուան Սեպտեմբերի վերջերի եւ Հոկտեմբերի սկիզբները Սուրիայէն եւ Լիբանանէն հասան 12 նոր աշակերտներ. որոնք թաժուելով իրենց ախրթանի գասարաններուն վրայ, Հոկտեմբեր 2ին բացուեցաւ վարժարանը չորս դասարաններով. եւ ընծայարանը երեք դասարաններով: Ժառանգաւոր աշակերտներուն ընդհանուր թիւն էր 27, իսկ ընծայարանի Սարկաւագաց՝ 12: Ուսուցչական կազմը բաղկացած է Զեղր Ամենապատուութենէն. Սրբազան Հայրերէն, հոգեշնորհ վարդապետներէն, Բարեշնորհ Սարկաւագներէն եւ յարգելի աշխարհական ուսուցիչներէ. որոնց ցանկը եւ դասուսուցչութեանց մանրամասնութիւնները հրատարակուած են մեր Օրացոյցին մէջ:

Այս հանդիսաւոր ուղթի Տեսութիւնը հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ իր ուսուցչական լրիւ կազմին, որոնք իրենց ամէն կարելին ըրին որպէսզի վարժարանը հասնի իր իսկական նպատակին: Ցաւ ի սիրտ կը յայտենենք թէ, քաղաքական ինչ ինչ պայմաններ եւ կարգ մը ալ դէպքեր, ազդեցին մեր կրթական գործի կանոնաւոր ընթացքին: Երբ քաղաքներ որ յառաջիկային չկրկնուին այս անպատեհութիւնները ու մեր կրօնական վարժարանը հասնի իր իսկական նպատակին: Վստահ եմ թէ Զեղր Ամենապատուութիւնը յառաջիկայ տարուան համար կ'ընէ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները, ուսուցչական կազմին մէջ եւ այլ խնդրոց նկատմամբ, ժառանգաւորաց վարժարանը եւ ընծայարանը վերածելով իր նպատակի հաստնութեանը:

Գ. — Մշակութային կեանք. — Ժառանգաւորաց վարժարանի և Ընծայարանի ուսանողութիւնը ունի իր ժառանգաւոր պարտերաթերթը, ուր երեւան կուզան տղոց միտքի արդիւնները գտնազան սեռերով: Յարող լոյս տեսած են չորս թիւեր 70—80ական օրինակներով: Ունին նաեւ ամուսնական եղանակին բնթերցասրահ մը. ուր կը հաւաքուին 30է աւելի կրօնական և զրական ամսագրեր. ամէնքն ալ նուէր ժառանգաւորաց վարժարանին հրատարակչներու կողմէ: Մեր շնորհակալութիւնը գտնուր առաջողներուն: Ասոնցմէ զատ տղարբ կը զբաղին նաեւ շաբաթականներու ռազմագրութեան գործով, նոր գնուած Սթէնսլի մեքենային վրայ:

Ծ. — Առողջապահական կեանք. — Գոհութիւն Աստուծոյ. այս մէկ տարուան ընթացքին չենք ունեցած ծանր և մտահոգիչ հիւանդութիւններ: Եղած են պատահական տկարութիւններ, որոնք շուտով անցած են: Տղարբ ունին իրենց հիւանդանոց—բլիւնիքը, և իրենց մէջէն ընտրուած են հիւանդապահներ, որոնք հոգ կը տանին իրենց տկար ընկերներուն:

Զ. — Դիւղագնացութիւն և օդակն պոյսներ. — Անցնող տարուան ամառուան երկու ամիսներու ընթացքին. աշակերտութիւնը և Սարկաւազները երկու խումբերու բաժնուելով մէկական ամիս Բնթդեհէմի Գարուն—Տէրի հովոց գային. և հոն անցուցին իրենց այժակալորդ. նոյն տառն մասնակցելով նաեւ Բնթդեհէմի Ս. Իննդեան Տաճարի ժամբարաններու և պատարագներուն: Խակ տարուան ընթացքին ունեցան գանազան օրական պոյսներ յերիւրով և Վատի—Քրիթ և ուրիշ վայրեր:

Է. — Առօրեայ կեանք. — վարժարանիս առաջին կեսնի օրացակի հսկիչն է ֆոխ—Տեսուչ Նոգ. Տ. Կորիւն վրդ. Մանուէլեանը որ ջանք չի խնայեր վարժարանիս աշակերտներուն վարժեցնել տնական գործերու իրենց պարտականութեանը մէջ: Մեր առաջին գործերը հետեւեալներն են:— Վերահսկողութիւն ժառանգաւորաց զրադարանի. սերտարանի. ճեմարանի. նշարաններու, շորատան. խաղարանի. բազմիւրի և հիւանդանոց—բլիւնիւրի: Այս գործերուն կանոնաւորմանը մէջ ֆոխ—Տեսչին կ'օգնեն նաեւ Սարկաւազներ սիրայօժար իրենց ծառայութեամբը:

Ը. — Մարզական կեանք. — Աշակերտութիւնը բաժնուած է երկու խումբերու Կարմիր և Կանաչ: Վարժարանէն ներս ունինք չորս պարտաւորիչ խաղեր ֆութպոլ. պասթիլֆպոլ վոլիպոլ և փինկ փոնկ: Ունեցած ենք գանազան խումբերու հետ խաղարկութիւններ, որոնց մէջէն մեծաւ մասամբ յաղթող հանդիսացած են մեր աշակերտները, մասնաւորաբար ֆութպոլի խաղերուն մէջ: Խակ Կարմիր և Կանաչ խումբերու տխրաստեղծ մրցումները տեղի ունեցան այս տարուան Յունիսի 43—46 օրերուն:

Փակելէ առաջ Տեղեկագիրը մեր միտմեայ գործունէութեան այս վարժարանէն ներս. դարձեալ հրապարակաւ պարտք կը զգամ մեր շնորհակալութիւնները յայտնել Զորդ Ամենապատուութեան, մեր Միաբանութեան քովանդակ կազմին. ինչպէս նաեւ ուսուցչական կազմի ամբողջութեանը, ֆոխ Տեսչին և Բարեշնորհ Սարկաւազներուն, և բոլոր այն պաշ-

տօնեաներուն, որոնք իրենց սրտանուէր ծառայութիւնը կը բերեն այս Յարկին:

Նոյնպէս չեմ թերանոր այս հանդիսաւոր պահուն հրապարակաւ յայտնել մեր շնորհակալութիւնները բոլոր այն ազնիւ հոգիներուն, որոնք հոս են և կամ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած՝ անհատական—անձանց, պաշտօնական Մարմիններու, Միութեանց և կազմակերպութեանց, որոնք քարոյսալէս և նիւթալէս կը սատարեն ժառանգաւորաց վերելքին և քարգաւաճման ամէն տեսակէտով: Թող Բարին Աստուած վարձատրուի լինի այս բոլոր քարի հոգիներուն:

Տեղեկագիրը ընթերցուէն ետք, Ամեն. Ս. Գառիարք Հայրը բաժնեց ուսումնական և մարզական հիւղերու. ինչպէս նաեւ վարքի մէջ յաջող սաներուն մրցանակները ու իր փական խօսքէն ետք օրհնեց ներկաները Պաշտօնալիւնով: Միաբանութեան երգուած Հայր մերով վերջ գտաւ հանգէտը:

ԳՐԻԳՈՐ ԳԷՈՐԳ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԿՏԱԿ

Կալկաթայէն Գր. Գրիգոր Գեորգ Կարապետեան կտակաւ երուսաղէմի Հայոց Վանքին կը թողու իր հարստութիւնը որ կը հասնի մօտաւորապէս 50 հազար սթերլինի: Այս գումարին տուածը, ըստ կտակի տրամադրութեան, պիտի ստանար Տիգրին Կարապետեան կտակարարի մահէն վերջ: Գր. Կարապետեան վախճանեցաւ 1 Յունուար 1956ին:

Կինը սակայն օգտուելով իր ամուսնոյն հիւանդագին վիճակէն շինել տուած է նոր կտակ մը և ստորագրել տուած է ամուսնոյն՝ վերջնայանգի տակից վիճակի մէջ եղած միջոցին: Ըստ այս նոր յերիւսուած կտակին ամբողջ հարստութիւնը կը փոխանցուէր տիկնոջ:

Ս. Աթոռս իր իրաւունքներուն տէր կանգնելով՝ զատ բացած էր այս զեղծարարութեան դէմ: Ուրախ ենք ըսելու որ դատը վերջացաւ ի նպաստ երուսաղէմի Աթոռին:

Այս դատի յաջողութեան մէջ յոյժ կարևոր դեր կատարեցին Գարունայք Գ. Բ. Ալեքսի և Գ. Գ. Արգար, Կալկաթայի Ս. Նաղարէթ եկեղեցւոյ հոգաբարձուները, որոնք Գառիարքարանիս կողմէ փոխանորդ նշանակուած են այս դատի հետապնդումին մէջ: Ամեն. Ս. Գառիարք Հայրը շրկեց իր գնահատանքի և շնորհակալութեան գիրը Օգոստ. 7ին այս պատուական աղջայիններուն:

Այս առթիւ լուսարանութեան համար կ'աւելցենք երկու կարևոր պարագաներ. ա) Կինը դիմած է վերաքննութեան, բ) Ս. Աթոռը եթէ վերաքննութեան դատը չաւի անգամ, այս կտակէն պիտի կրնայ օգտուել տիկնոջ մահէն վերջ միայն, որ տրուած տեղեկութեանց համաձայն չատ ալ յառաջացեալ տարիքի մէջ չի գտնուիր: